

การพัฒนาสัมพันธภาพของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหวประกอบเพลง

ปริญญานิพนธ์
ของ
ธนาภรณ์ ธนิตย์ธีรพันธ์

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย
พฤษภาคม 2547
ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

การพัฒนาสัมพันธภาพของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหวประกอบเพลง

บทคัดย่อ
ของ
ธนาภรณ์ ธนิตย์ธีรพันธ์

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย
พฤษภาคม 2547

ธนาภรณ์ ธนิตย์ธีรพันธ์. (2547). การพัฒนาสัมพันธภาพของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหวประกอบเพลง. ปรินทิพนิพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. คณะกรรมการควบคุม : รองศาสตราจารย์ ดร.กุลยา ตันติผลาชีวะ, อาจารย์ ดร.ราชันย์ บุญธิมา.

การศึกษาครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาความแตกต่างและการเปลี่ยนแปลงของการพัฒนาสัมพันธภาพของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหวประกอบเพลงก่อนการจัดกิจกรรมและระหว่างการจัดกิจกรรมในแต่ละช่วงสัปดาห์

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาเป็นนักเรียนชาย-หญิง อายุระหว่าง 3-4 ปี ชั้นอนุบาลปีที่ 1 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2546 โรงเรียนอนุบาลสงขลา ได้มาโดยวิธีการสุ่มอย่างง่ายด้วยการจับฉลากมา 1 ห้องเรียน จากจำนวน 2 ห้องเรียน แล้วคัดเลือกเด็กที่มีการพัฒนาสัมพันธภาพต่ำจำนวน 12 คน จากการประเมินผลด้วยแบบประเมินที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น เพื่อจัดให้เด็กได้รับกิจกรรมการเคลื่อนไหวประกอบเพลงเป็นระยะเวลา 8 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 3 วัน วันละ 15 นาที

เครื่องมือที่ใช้ในการทำวิจัยครั้งนี้คือ แผนการจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหวประกอบเพลงและแบบประเมินการพัฒนาสัมพันธภาพของเด็กปฐมวัย ที่มีค่าความเชื่อมั่นของผู้สังเกต .87 ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบวัดซ้ำ (Repeated - Measures ANOVA)

ผลการศึกษาพบว่าเด็กปฐมวัยก่อนการจัดกิจกรรมและระหว่างการจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหวประกอบเพลงในแต่ละช่วงสัปดาห์มีการพัฒนาสัมพันธภาพโดยเฉลี่ยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยการเปลี่ยนแปลงในแต่ละช่วงสัปดาห์ มีคะแนนเฉลี่ยโดยรวมมีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่เพิ่มขึ้นตลอดช่วงเวลา 8 สัปดาห์

เมื่อวิเคราะห์คะแนนเฉลี่ยมีการพัฒนาสัมพันธภาพของเด็กปฐมวัยจำแนกรายด้าน ได้แก่ การพูด การแสดงท่าทาง การมีส่วนร่วมกับเพื่อนพบว่าคะแนนการพัฒนาสัมพันธภาพทั้ง 3 ด้าน มีการเปลี่ยนแปลงไปในลักษณะที่สอดคล้องกับการวิเคราะห์แบบคะแนนรวมทั้งหมด ซึ่งเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

RELATIONSHIP DEVELOPMENT OF YOUNG CHILDREN EXPERIENCED MOVEMENT
ACTIVITY WITH SONG

AN ABSTRACT
BY
THANAPORN THANITTHEERAPHAN

Presented in partial fulfillment of requirements
for the Master Education degree in Early Childhood Education
at Srinakharinwirot University
May 2004

Thanaporn Thanittheeraphan. (2004). *Relationship Development of Young Children Experienced Movement Activity with Song*. Master thesis, M.Ed.(Early Childhood Education). Bangkok: Graduate school, Srinakharinwirot University. Advisor Committee: Assoc. Prof. Dr. Kulaya Tantiphlachiva, Dr. Rachun Bunthima.

The purpose of the research was to study the difference and changing of the relationship development of young children experienced movement activity with song before and during activities each week.

The subject was boys and girls, aged 3-4 years in Kindergarten of Sangsit, Kindergarten school, in the second semester of the academic year 2004. One classroom was randomized from 2 classrooms. Then 12 children who get the lowest scores from relationship evaluation were selected as the experimental group. The experiment was carried by movement activity with song for 8 weeks, 3 day a week and 15 minutes per day.

The research instruments were developed by the researcher included Lesson Plan of Movement Activity with Song and Relationship Development of Young Children Evaluation Form. with reliability of .87. The data were analyzed with Repeated – Measures ANOVA.

The finding showed that the means of the relationship development score of the young children experienced movement activity with song was significantly different at .01 levels. Moreover, the mean score during the activity was higher than before through 8 weeks. When analyzing the changing of the relationship development mean scores of each aspects .It has been changed with higher scores with significant difference at .01 level.

ปริญญานิพนธ์
เรื่อง

การพัฒนาสัมพันธภาพของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหวประกอบเพลง

ของ
นางสาวธนาภรณ์ ธนิตย์ธีรพันธ์

ได้รับอนุมัติจากบัณฑิตวิทยาลัยให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย
ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(รองศาสตราจารย์ ดร. นภาพร หะวานนท์)
วันที่ ..28.. เดือน ..พฤษภาคม.....พ.ศ. 2547

คณะกรรมการสอบปริญญานิพนธ์

..... ประธาน
(รองศาสตราจารย์ ดร. กุลยา ตันติผลาชีวะ)

..... กรรมการ
(อาจารย์ ดร. ราชันย์ บุญธิมา)

..... กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม
(รองศาสตราจารย์ ดร. สิริมา ภิญโญนันตพงษ์)

..... กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม
(อาจารย์ ดร. พัฒนา ชัชพงศ์)

ประกาศคุณูปการ

ปริญญานิพนธ์เรื่อง การพัฒนาสัมพันธภาพของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหว ประกอบเพลงฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดี ด้วยความกรุณาอย่างสูงจาก รองศาสตราจารย์ ดร. กุลยา ตันติผลาชีวะ อาจารย์ ดร.ราชันย์ บุญธิมา ที่ให้คำปรึกษา คำแนะนำ ข้อคิดเห็น และแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ ด้วยความเอาใจใส่เป็นอย่างดีมาตลอด ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในความกรุณาจึงขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

ขอกราบขอบพระคุณอาจารย์ ดร.สุจินดา ขจรรุ่งศิลป์ รองศาสตราจารย์ ดร.สิริมา ภิญโญอนันตพงษ์ ท่านอาจารย์ ดร.พัฒนา ชัชพงศ์ ที่กรุณาให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมทำให้ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น ขอกราบขอบพระคุณรองศาสตราจารย์ ดร.เยาวพา เดชะคุปต์ ดร.วรรณาท รักสกุลไทย ผู้ช่วยศาสตราจารย์. รัตนา จีวแหลม ผู้ช่วยศาสตราจารย์.เต็มสิริ บุญยะมาน เนาวรังสี อาจารย์วราวุธ บุรีสาร อาจารย์พิมพ์ภา ถนอมไชย ที่กรุณาให้คำแนะนำและแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ ในการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้

ขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์ประจำสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัยทุกท่าน ที่ได้กรุณาประสิทธิ์ประสาท วิชาความรู้ และให้ประสบการณ์ที่ดีและมีคุณค่าอย่างยิ่งกับผู้วิจัยจนทำให้ประสบผลสำเร็จในการศึกษา ขอกราบขอบพระคุณคุณพ่อธนิศ คุณแม่อารมย์ ธนิตยธีรพันธ์ คุณธนิศา คุณไมตรี รัตนจามิตร คุณอรพินท์ เมนส์ ธนิตยธีรพันธ์ ที่ให้การสนับสนุนทุนการศึกษาและทุนในการทำวิจัย ขอขอบคุณคุณเพ็ญแข คุณเดชา นิยมสมุทร ดร.ธเนศ ธนิตยธีรพันธ์ คุณเครือมาศ สมัครการ คุณธนพล ธนิตยธีรพันธ์ คุณเยาวรัตน์ ลอกพงศ์พันธุ์ ชิสเตอร์โรซาลีอา เจนผาสุก ชิสเตอร์รุจิรา เจริญรัตน์ คุณนงลักษณ์ ศรีเสาวชาติ คุณ กาญจนา เจริญสุข คุณวรภาพร ชูบุญลาภ คุณอารีย์ ยอดแก้ว ที่ให้ความห่วงใย ช่วยเหลือทั้งกำลังใจทรัพย์และ กำลังใจด้วยดีตลอดมา จนทำให้ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จอย่างสมบูรณ์ด้วยดี

ขอกราบขอบพระคุณผู้อำนวยการโรงเรียนอนุบาลสังสิทธิ คุณพูนพงษ์ สังสิทธิ ที่กรุณาให้ การสนับสนุนทุนการศึกษา ขอกราบขอบพระคุณคณะผู้บริหารโรงเรียนอาจารย์อุรวรรณ หงษ์ทอง อาจารย์ ทิพย์อุไร เหมไพบุลย์ คุณชลธิชา ฤทธิวันชัย คุณครูนิรพันธ์ สุกทน คุณครูเสริมทรัพย์ แถมใหม่ คุณครูนิภาภรณ์ โตหุ่ย คณะครู และขอขอบคุณเด็กนักเรียนอนุบาลปีที่ 1 โรงเรียนอนุบาลสังสิทธิที่กรุณาให้ ความร่วมมือและอำนวยความสะดวกในการวิจัยเป็นอย่างดี

ขอบคุณเพื่อน ๆ นิสิตปริญญาโทรุ่น 16 สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย ขอขอบคุณคุณอำพร ศรีประทุม คุณอมรา สุวรรณมณีแดง คุณสายชน วงसानน คุณอำพรวรรณ เนียมคำ คุณรังรอง สมมิตร ที่เป็นกำลังใจให้ คำแนะนำ และให้ความช่วยเหลือด้วยดีตลอดมา และ ขอขอบคุณเป็นพิเศษสำหรับคุณอุไรวรรณ โชติชูชนะ ที่ได้เสียสละเวลาช่วยเหลือให้คำแนะนำ ช่วยติดต่อประสานงานต่าง ๆ จนทำให้ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จ อย่างสมบูรณ์ด้วยดี และขอขอบคุณ คุณศิริประภา พินิตตานนท์ ที่ให้ความช่วยเหลือด้านกำลังใจทรัพย์ในการ ทำวิจัยและเป็นกำลังใจด้วยดีตลอดมา

คุณค่าและประโยชน์ของปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ ขอมอบเป็นเครื่องบูชาพระคุณของบิดา มารดาที่ได้ อบรมเลี้ยงดู ให้โอกาสทางการศึกษาแก่ผู้วิจัย และ พระคุณคณาจารย์ทุกท่านทั้งในอดีตและปัจจุบันที่ได้ ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ให้แก่ผู้วิจัยทำให้ผู้วิจัยได้รับประสบการณ์ที่ทรงคุณค่ายิ่ง

ธนาภรณ์ ธนิตยธีรพันธ์

สารบัญ

บทที่		หน้า
1	บทนำ.....	1
	ภูมิหลัง.....	1
	ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า.....	4
	ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า.....	4
	ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า.....	4
	นิยามศัพท์เฉพาะ.....	5
	กรอบแนวคิดในการศึกษาค้นคว้า.....	6
	สมมุติฐานในการศึกษาค้นคว้า.....	6
2	เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	7
	เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสัมพันธภาพ.....	8
	ความหมายของการพัฒนาสัมพันธภาพ.....	8
	การพัฒนาสัมพันธภาพของเด็กปฐมวัย.....	8
	ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับสัมพันธภาพ.....	11
	พฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัย.....	12
	ลักษณะความต้องการทางสังคมของเด็กปฐมวัย.....	15
	แนวทางส่งเสริมพฤติกรรมทางสังคม.....	16
	สิ่งที่เด็กได้รับการพัฒนาสัมพันธภาพ.....	17
	ปัจจัยในการพัฒนาสัมพันธภาพ.....	18
	ปัจจัยที่ช่วยส่งเสริมสัมพันธภาพระหว่างบุคคล.....	19
	งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสัมพันธภาพ.....	20
	เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเคลื่อนไหวและจังหวะ.....	21
	ความหมายของการเคลื่อนไหวและจังหวะ.....	21
	ความสำคัญของการเคลื่อนไหวและจังหวะ.....	21
	ประเภทของการเคลื่อนไหว.....	23
	หลักการจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหวและจังหวะ.....	28
	บทบาทของครูในการจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหวและจังหวะ.....	29
	กิจกรรมการเคลื่อนไหวและจังหวะ.....	30
	ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการเคลื่อนไหวและจังหวะ.....	31
	พัฒนาการทางด้านร่างกายและการเคลื่อนไหว.....	32
	งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเคลื่อนไหวและจังหวะ.....	34
	เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเพลง.....	35
	ความหมายของเพลง.....	35

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
2 (ต่อ) ความสำคัญของเพลง.....	36
เพลงและการส่งเสริมพัฒนาการของเด็ก.....	36
ความเป็นมาของเพลงประกอบการสอน.....	37
องค์ประกอบของการสอนเพลง.....	38
การใช้เพลงประกอบการสอน.....	41
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเพลง.....	42
3 วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า.....	44
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	44
เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า.....	44
การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า.....	44
แบบแผนการทดลอง.....	48
วิธีดำเนินการทดลอง.....	48
การจัดกระทำและการวิเคราะห์ข้อมูล.....	49
สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล.....	52
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	54
สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล.....	54
ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	54
5 สรุปผล อภิปราย และข้อเสนอแนะ.....	65
ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า.....	65
สมมุติฐานในการศึกษาค้นคว้า.....	65
ขอบเขตการศึกษาค้นคว้า.....	65
เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า.....	65
วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า.....	66
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	66
สรุปผลการศึกษาค้นคว้า.....	66
อภิปรายผล.....	67
ข้อสังเกตที่ได้รับจากการศึกษา.....	70
ข้อเสนอแนะทั่วไป.....	71
ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยในครั้งต่อไป.....	71

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
บรรณานุกรม.....	72
ภาคผนวก.....	78
ประวัติย่อผู้วิจัย.....	96

บัญชีตาราง

ตาราง		หน้า
1	แผนดำเนินการจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหวประกอบเพลง.....	47
2	แบบแผนการทดลอง.....	48
3	วันและกิจกรรมที่ทำการทดลอง.....	49
4	เพลงที่ใช้ในการจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหวประกอบเพลง.....	49
5	บันทึกการหมุนเวียนลำดับการประเมินการพัฒนาสัมพันธภาพ.....	50
6	คะแนนเฉลี่ยและความเบี่ยงเบนมาตรฐานการพัฒนาสัมพันธภาพของเด็กปฐมวัยก่อน และระหว่างจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหวประกอบเพลง.....	55
7	การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบวัดซ้ำการพัฒนาสัมพันธภาพของเด็กปฐมวัย.....	56
8	การเปลี่ยนแปลงการพัฒนาสัมพันธภาพของเด็กปฐมวัย.....	57
9	การเปลี่ยนแปลงการพัฒนาสัมพันธภาพของเด็กปฐมวัยระหว่าง Baseline กับสัปดาห์ที่ 1 – 8	59
10	คะแนนเฉลี่ยและความเบี่ยงเบนมาตรฐานในการพัฒนาสัมพันธภาพของเด็กปฐมวัย จำแนกรายด้านก่อนและระหว่างการจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหวประกอบเพลง.....	60
11	การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบวัดซ้ำการพัฒนาสัมพันธภาพของเด็กปฐมวัย จำแนกรายด้าน.....	61
12	การเปรียบเทียบการพัฒนาสัมพันธภาพของเด็กปฐมวัยจำแนกรายด้าน.....	62

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ	หน้า
1 กรอบแนวคิดในการศึกษาค้นคว้า.....	6
2 เส้นภาพแสดงการเปลี่ยนแปลงการพัฒนาการสัมพันธภาพของเด็กปฐมวัย.....	57
3 เส้นภาพแสดงการเปลี่ยนแปลงการพัฒนาสัมพันธภาพจำแนกรายด้านของเด็กปฐมวัย.....	62

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

สภาพสังคมปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงไปอยู่ตลอดเวลาและความเจริญทางด้านวัตถุเป็นไปอย่างรวดเร็ว บุคคลมีความจำเป็นต้องติดต่อสัมพันธ์กับผู้อื่น จึงต้องมีประสบการณ์ในการเข้าสังคมอย่างกว้างขวาง การที่บุคคลสามารถสมาคมกับผู้อื่นได้ดี จะสามารถทำให้การทำงานในสังคม มีความราบรื่นและสังคมมีความสุข ซึ่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 เน้นให้มีการจัดการศึกษาเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2542 : 5) ซึ่งหมายถึงการเป็นผู้มีทักษะทางสังคมที่ดี

การพัฒนาทักษะทางสังคมต้องเริ่มตั้งแต่เด็ก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงอายุ 3 - 6 ขวบนั้นเป็นช่วงที่เด็กเกิดการเรียนรู้มากที่สุด (ประกายรัตน์ ภัทรธิต. 2532 : 10) การให้ประสบการณ์ทางสังคมกับเด็กเป็นสิ่งจำเป็นมาก ช่วง 6 ขวบแรกของชีวิต เป็นช่วงของรากฐานของพัฒนาการด้านบุคลิกภาพ หากเด็กได้รับการตอบสนองเต็มที่ จะทำให้เด็กมีสุขภาพจิตดี ไม่มีปัญหาสะสมไปแสดงออกตอนโต เด็กควรได้รับการฝึกให้มีปฏิสัมพันธ์กับโลกภายนอกด้วยการปฏิบัติตนให้สอดคล้องกับความเป็นจริง รู้จักสิ่งที่ถูกที่ควร การฝึกนี้ทำได้ตั้งแต่เยาว์วัย แล้วขยายผลเมื่ออายุเพิ่มขึ้น (กุลยา ตันติผลาชีวะ. 2542 : 78)

ช่วงวัยของเด็กก่อนวัยเรียน 1-3 ขวบ กับเด็กอายุ 3-5 ขวบ จะคาบเกี่ยวกันในด้านบุคลิกภาพ กล่าวคือ จะอยู่ในช่วงของความเป็นตัวเองหรือ “การยึดตนเป็นศูนย์กลาง” พฤติกรรมส่วนใหญ่ของเด็กที่แสดงว่าตนเองเป็นศูนย์กลางของสิ่งทั้งปวงทั้งปวงรอบตัว ได้แก่ เด็กอายุ 3 ขวบจะชอบเล่นกับตัวเองร้อยละ 90 ของเวลา เมื่ออายุ 5 ขวบ จะเล่นกับตัวเองร้อยละ 70 ของเวลา ในช่วงนี้ผู้ใหญ่ควรสอนให้เด็กมีเหตุผลในการจะบอกในสิ่งที่ตนเองต้องการ ด้วยการให้เด็กมีประสบการณ์ การแข่งขันการรอคอยและให้ความสนใจแก่ผู้อื่น เพราะวัยนี้เป็นช่วงระยะของการปรับตัวให้รู้จักสังคม หากเพิกเฉยโอกาสที่เด็กจะพัฒนาความเห็นแก่ตัวให้เกิดขึ้นกับตนเองมีมากขึ้น (กุลยา ตันติผลาชีวะ. 2542 : 71-72) อีริกสัน กล่าวว่า เด็กวัย 3-6 ปี เป็นช่วงวัยที่เด็กจะพัฒนาการ และการเรียนรู้ด้านสังคมอย่างสูง เด็กจะขยายขอบเขตการสมาคมของตนออกไปจากครอบครัว ด้วยการแสดงความเป็นตนเองอย่างเต็มที่ ต้องการการยอมรับ การเป็นผู้นำ และการทำสิ่งท้าทาย ในขณะที่เดียวกันเด็กจะพัฒนาจิตสำนึกถึงความถูกต้องและไม่ถูกต้องไปพร้อมกันด้วยการเข้าใจพฤติกรรมเด็ก และให้โอกาสแก่เด็กในการสร้างเสริมความคิดริเริ่ม เป็นการสร้างความมั่นใจให้แก่เด็ก แต่ถ้าผู้ปกครองไม่เข้าใจ ลงโทษเด็กหรือห้ามปรามเด็ก เด็กจะเสียใจ และพัฒนาความรู้สึกที่ไม่ดี เด็กจะรู้สึกผิด กลายเป็นคนที่มีลักษณะเสียใจง่าย ไม่กล้าสัมผัสทางสายตา ซึมเศร้า (กุลยา ตันติผลาชีวะ. 2542 : 73; อ้างอิง มาจาก Hamachek. 1995 : 58 - 61)

มนุษย์เป็นสัตว์สังคมที่ต้องมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน บุคคลที่ประสบความล้มเหลวในการดำเนินชีวิต สาเหตุหนึ่งเกี่ยวกับการไม่สามารถสร้างความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นได้ เชื่อว่าถ้าความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นเป็นไปด้วยดีแล้ว อุปสรรคในการดำเนินชีวิตกิจการทุกอย่างย่อมลดลงไปได้ และสามารถประสบความสำเร็จได้ดียิ่งขึ้น (อารีย์ ลิลา. 2535 : 1) สังคมแรกของมนุษย์คือ ครอบครัว เด็กเริ่มมีความสัมพันธ์

กับบุคคลในครอบครัว เช่น บิดา มารดา ญาติพี่น้อง สังคมของเด็กจะเริ่มกว้างขึ้นตามลำดับ สังคมอีกแห่งหนึ่งของเด็ก คือโรงเรียนจะมีอิทธิพลต่อรวมทั้งมีความพึงพอใจ การพัฒนาบุคลิกภาพของเด็ก เด็กจะมีความสัมพันธ์กับเพื่อนที่โรงเรียนซึ่งฮาวิกเฮิร์ส (สุภาพรณ โคตรจรัส. 2527 : 130 ; อ้างอิงจาก Havighurst. 1653) กล่าวว่า การเรียนรู้ที่จะสร้างความสัมพันธ์อันดีกับเพื่อน ในสัมพันธภาพเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่ง สำหรับเด็กโดยที่เด็กทุกคนต้องการเป็นที่ยอมรับของกลุ่มเพื่อน ในขณะที่เป็นการยอมรับจากครอบครัว เริ่มมีบทบาทน้อยลงความสัมพันธ์ที่เด็กมีต่อเพื่อน จะเป็นเครื่องตัดสินว่า เขามองโลกและตนเองอย่างไร ถ้าเขารู้สึกมั่นคงในความสัมพันธ์กับเพื่อนรุ่นราวคราวเดียวกัน เขาก็จะรู้สึกว่า โลกนี้เป็นสถานที่ที่อบอุ่นน่าอยู่ และมีความมั่นใจในตนเอง รวมทั้งบุคคลอื่นด้วยและจะแสวงหาสัมพันธ์กับบุคคลอื่นต่อไปอีก (อารีย์ ลิลา. 2535 : 2 ; อ้างอิงจากมาลินี อยู่โพธิ์. 2525 : 2) สัมพันธภาพระหว่างบุคคลมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาบุคลิกภาพของบุคคล ซึ่งผู้ที่มีสุขภาพจิตดี คือผู้ที่สามารถสร้างสัมพันธภาพกับผู้อื่นอย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับผลการวิจัยของสุรีย์ โกลากุล และคนอื่นๆ (2529 : 23 -24) ซึ่งได้ศึกษาสุขภาพจิต ของนักเรียนระดับประถมศึกษาในจังหวัด สมุทรปราการ พบว่า นักเรียนที่มีสุขภาพจิตดี จะต้องประกอบด้วย 3 ประการ คือ สุขภาพร่างกายดี สัมพันธภาพในครอบครัวดี และสัมพันธภาพนอกครอบครัวดี

การสร้างสัมพันธภาพกับเพื่อนเป็นทักษะทางสังคม ด้านมนุษยสัมพันธ์ การอยู่ร่วมกับผู้อื่น เด็กต้องได้รับการกระตุ้นให้รู้จักเล่นกับเพื่อน สัมพันธ์กับเด็กอื่น ผู้ใหญ่อาจพาเด็กไปเล่นกับเพื่อนหรือพาเพื่อนมาเล่นกับเด็กที่บ้าน โดยเฉพาะบ้านที่มีลูกคนเดียว การให้เด็กอยู่กับผู้ใหญ่ เด็กจะเรียนรู้แบบผู้ใหญ่ แต่ไม่เข้าใจวัยเดียวกัน การให้เด็กมีโอกาสสร้างสัมพันธ์กับเด็กอื่น จะทำให้เด็กเรียนรู้ การมีส่วนร่วม การแบ่งปัน การตอบสนองความรู้สึกของตนเองและผู้อื่น การเรียนรู้เป็นการสร้างพฤติกรรมชอบสังคมให้เกิดขึ้น (กุลยา ตันติผลาชีวะ. 2542 : 74 -75) การ์ดเนอร์ (Gardner. 1993) ผู้คิดทฤษฎีพหุปัญญา (Theory of Multiple Intelligence ML) ได้พูดถึงปัญญาด้านมนุษยสัมพันธ์ (Interpersonal Intelligence) คือความสามารถในการเข้าใจอารมณ์ ความรู้สึก ความคิด และเจตนาของผู้อื่น ทั้งนี้รวมถึงความไวในการสังเกต น้ำเสียง ใบหน้า ท่าทาง ทั้งยังมีความสามารถในการรู้ถึงลักษณะต่างๆ ของสัมพันธภาพของมนุษย์และสามารถตอบสนองได้อย่างเหมาะสม และมีประสิทธิภาพ เช่น สามารถทำให้บุคคลหรือกลุ่มคนปฏิบัติตาม (เยวพา เดชะคุปต์. 2542 : 34)

จากความรู้สึกผูกพันภายในครอบครัว ที่ต้องการพึ่งพาผู้อื่นไปสู่การพึ่งพาตนเอง การปรับตัวเข้ากับผู้อื่น มีความสนใจเรียนรู้สิ่งรอบตัวมากขึ้น และเรียนรู้ที่จะสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่น แต่การแสดงพฤติกรรมทางสังคมในระยะแรกๆ อาจมีปัญหาเกี่ยวกับการปรับตัวเข้ากับผู้อื่น เพราะเด็กวัยนี้ จะยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง ยังไม่รู้จักควบคุมอารมณ์และยอมรับความคิดเห็น ความรู้สึกของผู้อื่น แต่เมื่อเด็กมีโอกาสปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนวัยเดียวกันหรือผู้อื่นมากขึ้น อีกทั้งได้รับการปลูกฝังลักษณะพฤติกรรมที่เหมาะสมทางสังคมเด็กย่อมสามารถปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่น และเรียนรู้บทบาทของตนเองในสังคมๆ ได้ดียิ่ง (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2539 : 15) เด็กทุกคนจึงควรได้รับโอกาสทางการศึกษา ให้ได้รับการส่งเสริมและพัฒนาอย่างเหมาะสม ดังนั้นควรมีการพัฒนาพฤติกรรมทางสังคม การสร้างสัมพันธภาพให้กับเด็กโดยจะต้องเปิดโอกาสให้เด็กมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนด้วยการแสดงพฤติกรรมความร่วมมือ สร้างมิตรภาพต่อกัน แก้ปัญหาร่วมกัน และรับความรู้สึกของเพื่อนนำไปสู่พฤติกรรมในการส่งเสริมให้เด็กมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นเด็กจะได้สัมพันธ์กับเพื่อนวัยเดียวกัน เด็กจะได้รับการยอมรับนับถือจากเพื่อน และ

เรียนรู้บทบาทตนว่าควรจะปฏิบัติตัวอย่างไร เมื่อเด็กอยู่ร่วมกับเพื่อนอย่างมีความสุข ย่อมต้องการที่จะสร้างสัมพันธ์ภาพกับคนอื่นเพิ่มมากขึ้น และมีทัศนคติที่ดีต่อคนทั่วไป (Gronlund. 1959 : 232)

การจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาด้านสังคมให้กับเด็กปฐมวัยนั้นมีมากมายหลายวิธีและการจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหวประกอบเพลงก็เป็นแนวทางหนึ่งในการพัฒนาการสร้างความสัมพันธ์ให้กับเด็กได้เป็นอย่างดี เพราะเด็กจะได้รับประสบการณ์ตรงจากการลงมือปฏิบัติและการยอมรับจากผู้อื่น ซึ่งเป็นความต้องการตามธรรมชาติของเด็ก และโดยทั่วไปเด็กปฐมวัย มักจะชอบเคลื่อนไหว ไม่ว่าจะเป็นการเดิน วิ่ง กระโดด ฯลฯ ซึ่งล้วนเป็นกิจกรรมที่เด็กชอบทั้ง จะเห็นได้ว่าเมื่อเด็กได้ยินเสียงเพลง เด็กจะขยับข้อมือ และเท้า โยกตัวไปตามจังหวะ โดยไม่ต้องสอนสิ่งเหล่านี้เลย (สุกสี ศรีสุคนธ์. 2539 : 1-2 ; อ้างอิงจากยูนิเซฟ.ม.ป.ป. : 2-25) เพลงมีบทบาทสำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับอนุบาล เพราะธรรมชาติของเด็กในระดับนี้จะมี ความสนใจในการร้องเพลงหรือการเคลื่อนไหวร่างกายในลักษณะต่างๆ ให้เข้ากับจังหวะเพลง ช่วยเสริมสร้างบุคลิกภาพทำให้การเคลื่อนไหวดูสง่างาม ผ่อนคลายความตึงเครียด ช่วยให้เกิดพัฒนาการทั้งในด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา นอกจากนี้ จะช่วยให้เด็กกล้าแสดงออก เป็นการปลูกฝังความเชื่อมั่นในตนเอง (เยาวพา เดชะคุปต์. 2542 : 83) กิจกรรมการเคลื่อนไหวประกอบเพลง จึงเป็นกิจกรรมหนึ่งที่ตอบสนองความต้องการของเด็ก ตลอดจนพัฒนาการความรู้สึกนึกคิด และการรับรู้ให้กับเด็กเพราะการเคลื่อนไหวประกอบเพลงและจังหวะเป็นกระบวนการที่ช่วยให้เด็กเกิดการเรียนรู้สิ่งต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับตนเอง และสิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบตัวเด็กช่วยให้เด็กมีโอกาสแสดงออกทั้งความรู้สึกนึกคิดและพฤติกรรมต่างๆ ของตนเองเพื่อเป็นการติดต่อสื่อสารและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้อื่นสามารถอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข (ฐปทอง ศรีทองท้วม. 2538 : 30 – 31) การเคลื่อนไหวและจังหวะประกอบเพลงจะส่งเสริมให้เด็กได้รับความสนุกสนาน กล้าแสดงออกออกตามความคิด อารมณ์ต่างๆ และจินตนาการของตนเองเป็นทางหนึ่งที่จะช่วยให้เด็กได้แสดงอารมณ์ไม่ตีต่างๆ โดยไม่ต้องก้าวร้าวผู้อื่น นอกจากนี้ยังส่งเสริมพัฒนาการทางด้านภาษาและสังคม ความร่วมมือในหมู่คณะ ช่วยให้ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับเด็ก และเด็กกับเด็กมีมากขึ้น นอกจากนี้ยังมีผลต่อชีวิตเมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่ การรู้จักจังหวะจะเป็นผลไม่ให้เกิดกระทบกระทั่งผู้อื่นได้ง่าย สามารถดำเนินชีวิตได้ถูกจังหวะ และช่วยลดการมีปัญหากับผู้อื่น

การเคลื่อนไหวประกอบเพลง อาจจะจัดเดี่ยวหรือกลุ่มก็ได้ แต่การจัดกลุ่มจะช่วยเน้นในเรื่องของพฤติกรรมมนุษย์ที่มีต่อกัน ลักษณะการรวมกลุ่มกันมีการแก้ไขการตัดสินใจ การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในกลุ่มตลอดจนการเข้าใจตนเองและผู้อื่น สามารถอยู่และทำงานร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งมีการศึกษาวิจัยพบว่ากิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์สามารถพัฒนาความเชื่อมั่นในตนเองของเด็กได้ (สุนิย์รัตน์ ฤทธิ์ชัยเลิศ. 2530 : ฉ) นอกจากนี้กิจกรรมสามารถส่งเสริมให้กับเด็กเกิดการพัฒนาความฉลาดด้านอื่นให้กับเด็กได้ รวมทั้งพฤติกรรมและการสร้างความสัมพันธ์ภาพกับเพื่อนให้กับเด็กได้ (ทองคำ บุญประเสริฐดี. 2534 : 131 - 136)

จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาการพัฒนาสัมพันธ์ภาพของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหวประกอบเพลง โดยการเคลื่อนไหวประกอบเพลงในการวิจัยนี้จะเน้นการเปิดโอกาสให้เด็กได้เลือกกลุ่ม ได้สนทนาระหว่างการทำกิจกรรม การช่วยเหลือแลกเปลี่ยนอุปกรณ์เพื่อให้เกิดพัฒนาสัมพันธ์ภาพ ซึ่งผลการวิจัยจะเป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมที่เหมาะสมให้ครูและผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาปฐมวัย นำไปจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาสัมพันธ์ภาพของเด็กปฐมวัย ได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาความแตกต่าง และการเปลี่ยนแปลงของการพัฒนาสัมพันธภาพของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหวประกอบเพลง ก่อนการจัดกิจกรรมและระหว่างการจัดกิจกรรมในแต่ละช่วงสัปดาห์

ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า

ผลการศึกษาครั้งนี้จะเป็นข้อมูลเบื้องต้นให้ครู และผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยได้เป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหวให้สอดคล้องกับระดับพัฒนาการและความสนใจของเด็กปฐมวัยที่สามารถส่งเสริมพัฒนาการด้านต่างๆของเด็กได้อย่างมีจุดประสงค์ซึ่งรวมถึงการพัฒนาการเรียนรู้ด้านอื่นๆด้วย

ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ เป็นนักเรียนชาย หญิง อายุระหว่าง 3-4 ปี และกำลังศึกษาอยู่ชั้นอนุบาลปีที่ 1 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2546 โรงเรียนอนุบาลสังขสิทธิ์ เขตลาดพร้าว กรุงเทพมหานคร สังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชน

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นนักเรียนชาย - หญิง ที่มีอายุระหว่าง 3 - 4 ปี ซึ่งกำลังศึกษาอยู่ชั้นอนุบาลปีที่ 1 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2546 ของโรงเรียนอนุบาลสังขสิทธิ์ เขตลาดพร้าว กรุงเทพมหานคร สังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชน จำนวน 12 คน โดยมีขั้นตอนการคัดเลือกดังนี้

1. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ได้มาโดยวิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ด้วยการจับฉลากมา 1 ห้องเรียน จากจำนวน 2 ห้องเรียน
2. ครูประจำชั้นอนุบาลห้องที่ได้รับการสุ่มจากข้อ 1 ทำการประเมินการพัฒนาสัมพันธภาพของเด็ก โดยใช้แบบประเมินการพัฒนาสัมพันธภาพของเด็กปฐมวัย แล้วดำเนินการคัดเลือกเด็กที่มีคะแนนน้อยจำนวน 12 คนแรกมาเป็นกลุ่มตัวอย่าง

ระยะเวลาของการศึกษา

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ทำการวิจัยในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2546 โดยทำการทดลองเป็นระยะเวลา 8 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 3 ครั้ง ครั้งละ 15 นาที รวม 24 ครั้ง

ตัวแปรที่ศึกษา

ตัวแปรอิสระ ได้แก่ การจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหวประกอบเพลง

ตัวแปรตาม ได้แก่ การพัฒนาสัมพันธภาพของเด็กปฐมวัย

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. เด็กปฐมวัย หมายถึง เด็กนักเรียนชาย – หญิง อายุระหว่าง 3 - 4 ปี ที่กำลังศึกษาอยู่ในชั้นอนุบาลปีที่ 1 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2546 โรงเรียนอนุบาลสังสิทธิ เขตลาดพร้าว กรุงเทพมหานคร สังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชน

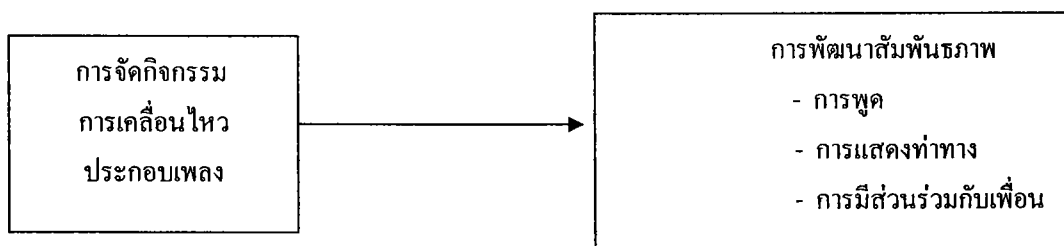
2. กิจกรรมการเคลื่อนไหวประกอบเพลง หมายถึง การจัดกิจกรรมในช่วงกิจกรรมการเคลื่อนไหวและจังหวะที่เปิดโอกาสให้เด็กทำกิจกรรมเป็นกลุ่มๆ ละ 6 คน และในการจัดกลุ่มนั้นจะเปลี่ยนกันไป ไม่เป็นกลุ่มตายตัว โดยเด็กสามารถเลือกกลุ่มเอง ครูให้เด็กร่วมกันคิดท่าทางประกอบเนื้อเพลง โดยครูบอกชื่อเพลงและเปิดเพลงให้เด็กฟัง 1 เที้ยว จากนั้นครูให้เด็กเคลื่อนไหวท่าทางอย่างทีกลุ่มคิด โดยใช้อุปกรณ์ประกอบท่าทาง เมื่อจบเพลงแล้วให้เด็กแลกเปลี่ยนพูดคุยเกี่ยวกับการแสดงท่าทางเกี่ยวกับการเคลื่อนไหวกับเพื่อนและความรู้สึกขณะเคลื่อนไหว พร้อมสรุปร่วมกับครู เพลงจะเปลี่ยนไปวันละ 1 เพลง โดยเพลงที่เลือกมาเป็นเพลงสำหรับเด็กที่ปรากฏในท้องตลาด ที่มีเนื้อหาส่งเสริมการพัฒนาสัมพันธภาพโดยครูเป็นผู้คอยชี้แนะและตอบคำถามในกรณีที่มีปัญหาให้ร่วมกันแก้ไข

3. การพัฒนาสัมพันธภาพ หมายถึง พฤติกรรม การกระทำ ความคิด และภาษาของเด็กที่แสดงออกมาในขณะที่ทำกิจกรรมร่วมกันเป็นกลุ่ม เพื่อบ่งบอกถึง การยอมรับ และความเป็นมิตรกับเพื่อนซึ่งสามารถวัดได้ด้วยแบบประเมินการพัฒนาสัมพันธภาพของเด็กปฐมวัยที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นโดยผู้วิจัยได้แบ่งการพัฒนาสัมพันธภาพขณะทำกิจกรรมร่วมกัน ออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่

- 3.1. การพูด ได้แก่
 - การใช้คำสุภาพ
 - การพูดด้วยน้ำเสียงนุ่มนวล
 - การเรียกชื่อเพื่อนมาร่วมทำกิจกรรม
- 3.2. การแสดงท่าทาง ได้แก่
 - การยิ้มแย้มแจ่มใสขณะคุยกับเพื่อน
 - การสบตาเพื่อนในขณะที่พูด
 - การสนใจในการกระทำของเพื่อน
- 3.3. การมีส่วนร่วมกับเพื่อน
 - การปฏิบัติตามข้อตกลง
 - การให้ความร่วมมือกับกิจกรรมในกลุ่มดี
 - การช่วยเหลือกันในการแก้ปัญหา

4. การเปลี่ยนแปลงการพัฒนาสัมพันธภาพของเด็กปฐมวัย หมายถึง การเพิ่มขึ้นหรือลดลงของคะแนนการพัฒนาสัมพันธภาพของเด็กปฐมวัย ในขณะที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหวประกอบเพลง โดยออกมาในรูปของพฤติกรรม การกระทำ ความคิด และภาษาของเด็ก ในระหว่างช่วงสัปดาห์ที่มีกิจกรรมซึ่งวัดโดยแบบประเมินที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

กรอบแนวคิดในการศึกษาค้นคว้า

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดในการศึกษาค้นคว้า

สมมุติฐานในการศึกษาค้นคว้า

เด็กปฐมวัยที่ได้รับประสบการณ์การจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหวประกอบเพลง มีการเปลี่ยนแปลงการพัฒนาสัมพันธภาพแตกต่างจากก่อนการจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหวประกอบเพลง

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยแยกตามหัวข้อดังต่อไปนี้

1. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสัมพันธภาพ

- 1.1 ความหมายของการพัฒนาสัมพันธภาพ
- 1.2 การพัฒนาสัมพันธภาพของเด็กปฐมวัย
- 1.3 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับสัมพันธภาพ
- 1.4 พฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัย
- 1.5 ลักษณะความต้องการทางสังคมของเด็กปฐมวัย
- 1.6 แนวทางส่งเสริมพฤติกรรมทางสังคม
- 1.7 สิ่งที่ได้จากการพัฒนาสัมพันธภาพ
- 1.8 ปัจจัยในการพัฒนาสัมพันธภาพ
- 1.9 ปัจจัยที่ช่วยส่งเสริมสัมพันธภาพระหว่างบุคคล
- 1.10 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสัมพันธภาพ

2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเคลื่อนไหวและจังหวะ

- 2.1 ความหมายของการเคลื่อนไหวและจังหวะ
- 2.2 ความสำคัญของการเคลื่อนไหวและจังหวะ
- 2.3 ประเภทของการเคลื่อนไหว
- 2.4 หลักการจัดกิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะ
- 2.5 บทบาทของครูในการจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหวและจังหวะ
- 2.6 กิจกรรมการเคลื่อนไหวและจังหวะ
- 2.7 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการเคลื่อนไหวและจังหวะ
- 2.8 พัฒนาการด้านร่างกายและการเคลื่อนไหว
- 2.9 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเคลื่อนไหวและจังหวะ

3. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเพลง

- 3.1 ความหมายของเพลง
- 3.2 ความสำคัญของเพลง
- 3.3 เพลงและการส่งเสริมพัฒนาการของเด็ก
- 3.4 ความเป็นมาของเพลงประกอบการสอน
- 3.5 องค์ประกอบของการสอนเพลง
- 3.6 การใช้เพลงประกอบการสอน
- 3.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเพลง

1. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสัมพันธภาพ

1.1 ความหมายของการพัฒนาสัมพันธภาพ

โคลแมนและแฮมเมอร์ (สุภาพรณ โคตรจรัส. 2527 : 287 : อ้างอิงมาจาก Coleman and Hummer. 1974) ได้กล่าวว่า การสร้างความสัมพันธ์ภาพนั้นหมายถึง ความสามารถในการผูกมิตรซึ่งขึ้นอยู่กับความสามารถและทักษะทางสังคมของบุคคล

การ์ดเนอร์ (Gardner. 1993) ได้ศึกษาเกี่ยวกับความหมายหลากหลายของสติปัญญาและได้พูดถึงถึงสติปัญญาด้านมนุษย์สัมพันธ์ (Interpersonal Intelligence) ที่เกี่ยวข้องกับการสร้างสัมพันธ์ภาพว่า คือ ความสามารถในการเข้าใจอารมณ์ ความรู้สึก ความคิด และเจตนาของผู้อื่น ทั้งนี้รวมถึงความไวในการสังเกต น้ำเสียง ใบหน้า ท่าทาง ทั้งยังมีความสามารถสูงในการรู้ถึงลักษณะต่างๆ ของสัมพันธ์ภาพของมนุษย์และสามารถตอบสนองได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ เช่น สามารถทำให้บุคคลหรือกลุ่มคนปฏิบัติตาม (เยาพา เดชะคุปต์. 2542: 33 - 34)

ไนโล บุญมาก (2537 : 19) ได้กล่าวว่า การสร้างสัมพันธ์ภาพ หมายถึง การที่เด็กสามารถอยู่รวมกันกับเพื่อนได้โดยที่เพื่อนๆ ในกลุ่มยอมรับ มีอารมณ์และพฤติกรรมที่แสดงออกต่อกันอย่างเหมาะสม ตลอดจนเอื้อเฟื้อต่อเพื่อนในกลุ่ม

สรุปการพัฒนาสร้างสัมพันธ์ภาพ หมายถึง ความสามารถในการสร้างความสัมพันธ์ในการแสดงออกของบุคคลตั้งแต่ 2 ขึ้นไป มีการสื่อสารต่อกันและกัน สายสัมพันธ์ดังกล่าวแสดงออกในลักษณะพึ่งพาตนซึ่งกันและกัน เป็นความรู้สึกที่ดี การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันมีความหมายที่เป็นที่เข้าใจกัน ความรู้สึกเชื่อมโยงระหว่างผู้กระทำซึ่งนำไปสู่ความสัมพันธ์ มีความมั่นคงยืนยาว

1.2 การพัฒนาสัมพันธภาพของเด็กปฐมวัย

เกรก (Craig. 1979 : 106 - 107) ได้กล่าวถึงพฤติกรรมการสร้างสัมพันธ์ภาพของเด็กกับบุคคลอื่นว่าเด็กจะมีการเรียนรู้ทางสังคมจากสภาพการณ์ที่เขาปฏิบัติสัมพันธ์และสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมกับบุคคลอื่นๆ พ่อแม่จะเป็นผู้เปิดใจกว้าง ให้อยอมรับเด็ก ให้ความมั่นใจ และปลูกฝังค่านิยมในสังคม โดยถ่ายทอดให้เด็กทีละน้อยจะทำให้เด็กเกิดความมั่นใจในสิ่งแวดล้อมที่เขาสัมพันธ์ด้วยและเด็กจะเรียนรู้วิธีการปฏิบัติต่อกันจากพ่อแม่ ผู้ปกครอง เรียนรู้การต่อสู้หรือเกมจากพี่น้อง เรียนรู้จากการยอมรับ การปฏิเสธจากเพื่อน และเด็กจะแสดงออกให้เห็นอย่างชัดเจนถึงความพอใจหรือไม่พอใจ ซึ่งความรู้สึกและความคาดหวังที่เด็กมีต่อผู้อื่น จะเป็นพื้นฐานในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล เมื่อเด็กมีประสบการณ์กว้างขึ้น เด็กจะเริ่มรู้จักตอบสนอง รู้จักให้ และเลียนแบบพฤติกรรม

เมื่อเด็กเข้าสู่โรงเรียนเด็กจะมีการปรับตัวอย่างมากเพื่อให้มีพฤติกรรมตามครูและเพื่อนคาดหวัง ซึ่งเพื่อนของเด็กที่มีพื้นฐานมาจากลักษณะครอบครัวแตกต่างกันจะมีลักษณะพฤติกรรมแตกต่างกัน เช่น เด็กบางคนมีพฤติกรรมเชื่อถือหรือยอมตามเมื่อมีเพื่อนที่โรงเรียนเป็นคนก้าวร้าวซึ่งครูจะต้องคอยช่วยเหลือไม่ส่งเสริมพฤติกรรมเด็กก้าวร้าว หรือพลิกกลับสถานการณ์ที่พบ เพื่อให้เด็กเล่นอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่ม

เมื่อเด็กต้องพบและปะทะกับสถานการณ์ใหม่ๆ เข้ามาในชีวิตเด็กจะต้องรู้แนวทางการสร้างความสัมพันธ์กับสิ่งใหม่ๆ ซึ่งประสบการณ์ที่ผ่านมาเมื่อมีอิทธิพลอย่างมากในการอยู่ร่วมกับผู้อื่นทำให้เกิดการเรียนรู้ใหม่ ๆ และเกิดการพัฒนาดนเองประสบการณ์ที่เด็กได้รับการถ่ายทอดทางสังคมที่ผ่านมา จะทำให้เด็กเกิดความไว้วางใจ เกิดความเชื่อมั่น และรู้สึกประสบความสำเร็จ จะทำให้เด็กเติบโตเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม

ประกายรัตน์ ภัทรธิติ (2521 : 26 – 23) ได้กล่าวพฤติกรรมความสัมพันธ์ทางสังคมของเด็กอายุ 3 – 6 ขวบที่อยู่ในวัยที่เริ่มออกสู่สังคมภายนอก เริ่มเรียนรู้ที่จะมีความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นที่ไม่ใช่บุคคลในครอบครัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กในวัยเดียวกัน ทั้งนี้เพราะเมื่อเด็กอยู่ในช่วงปฐมวัยนั้น หลากหลายคนถูกเลี้ยงไว้ตามศูนย์เด็ก สถานรับเลี้ยงเด็ก หรือบางรายก็เข้าโรงเรียนอนุบาล ทำให้ต้องพบกับบุคคลที่ไม่ใช่พ่อแม่ พี่น้อง หรือญาติของตนเอง เด็กจึงต้องเรียนรู้ที่จะปรับตัวให้เข้ากับบุคคลอื่นที่มาดูแล นอกจากนี้เด็กยังพบกับเด็กคนอื่นที่อยู่ในวัยใกล้เคียงกัน เด็กจึงรู้จักที่จะร่วมมือกันเพื่อให้เกิดความสนุกสนานเพลิดเพลินและอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

การที่เด็กได้เรียนรู้เกี่ยวกับการปรับตัวให้เข้ากับบุคคลอื่นในวัยนี้จะเป็นพื้นฐานทางสังคมของเด็กต่อไปเมื่อเขาเติบโตขึ้น ดังนั้น ครูหรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับเด็กควรส่งเสริมให้เขาเข้าสังคมหรือกิจกรรมร่วมกับเด็กอื่นๆ เพื่อให้เขามีประสบการณ์ขั้นต้นที่จำเป็นสำหรับการเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม ประกายรัตน์ ภัทรธิติสรุปว่า พฤติกรรมความสัมพันธ์ทางสังคมของเด็กปฐมวัยกับบุคคลอื่นมีรายละเอียดเป็นข้อดังต่อไปนี้

1. ความสัมพันธ์กับผู้ใหญ่มากได้แก่ พ่อแม่ และบุคคลใกล้ชิด เด็กปฐมวัยส่วนมากจะแสดงความรู้สึกโศกเศร้าเสียใจเมื่อต้องพรากจากพ่อแม่หรือลงเรื่อยๆตามอายุที่เพิ่มขึ้น อย่างไรก็ตาม ถ้ามีคนแปลกหน้าปรากฏหรืออยู่ในภาวะที่ตึงเครียด เด็ก 3 ขวบ ก็อาจแสดงอาการเศร้าโศกที่ต้องจากแม่มากขึ้น

ในส่วนของการสัมพันธ์กับเพื่อน ถ้าพ่อแสดงบทบาทในการเป็นเพื่อนเล่นกับเด็กมากเท่าใด ความสัมพันธ์ระหว่างพ่อกับเด็กปฐมวัยมักจะมีแนวโน้มไปในทางที่ดี มีความสุขยิ่งขึ้นเท่านั้น

2. ความสัมพันธ์กับพี่น้อง เด็กที่เป็นพี่มักจะเป็นผู้ริเริ่มการเล่นแบบต่างๆ โดยที่พี่น้องเป็นผู้เลียนแบบ ซึ่งพฤติกรรมเช่นนี้สัมพันธ์กับอายุและเพศด้วย ในช่วงเด็กอายุ 3 – 6 ขวบนี้ ยังปรากฏเกี่ยวกับการขัดแย้งของพี่น้องอยู่บ้าง เช่น การแย่งของเล่น การร้องไห้ พฤติกรรมก้าวร้าว พ่อแม่จึงเป็นผู้ที่มีความสำคัญมาก ในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างพี่น้องโดยการให้ความยุติธรรม ความรัก ความเอาใจใส่ทุกคนอย่างทั่วถึง ปัญหาของพี่น้องจะไม่เกิดขึ้นมากนัก

3. ความสัมพันธ์กับเด็กอื่น เมื่อเด็กเข้าสู่ระยะปฐมวัย เขามีโอกาสพบคนมากขึ้นโดยเฉพาะเด็กที่อยู่ในวัยเดียวกับเขา ซึ่งมีความคล้ายคลึงกันในหลายๆด้าน เช่น อายุ ความสนใจ ความสามารถ ความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อน จึงมักเป็นด้านความสนุกสนาน หรือด้านสิ่งของเพราะเด็กจะมีความเกี่ยวข้องกับวัตถุต่างๆมากขึ้น เช่น ของเล่น และการเล่นเกมต่างๆ

3.1 ความสัมพันธ์กับเด็กอื่นในการเล่น เด็กปฐมวัยมักมีพฤติกรรมในการเล่นดังนี้

1. เล่นคนเดียว เด็กจะเล่นคนเดียวกับของเล่น โดยไม่สนใจเด็กที่เล่นอยู่ใกล้เคียง
2. การมองดู เด็กใช้เวลาว่างส่วนใหญ่ของเขาเฝ้าดูพฤติกรรมของเพื่อน มีการพูดคุยกถามคำถาม และให้คำแนะนำ แต่จะไม่เล่นร่วมกับเพื่อน
3. เล่นแบบขนาน เด็กจะเล่นอย่างอิสระกับของเล่นของตนในขณะที่เด็กคนอื่นก็เล่นอยู่ข้างๆ และการเล่นของเด็กทั้งสองไม่เกี่ยวข้องกัน กล่าวคือ จะเล่นใกล้ๆ กัน แต่ไม่ได้เล่นด้วยกัน แต่ถ้าฟังคำพูดแล้วจะทราบว่าเด็กไม่ได้เล่นด้วยกัน เขาจะพูดกันไปคนละเรื่อง
4. เล่นด้วยกันแต่ไม่มีจุดประสงค์ร่วมคือการขอยืมและให้ยืมของเล่นแต่ต่างคนต่างมีพฤติกรรมเป็นของตนเอง
5. เล่นด้วยกันและมีจุดประสงค์ร่วมกัน คือทั้งสองฝ่ายแบ่งบทบาทหน้าที่และเป้าหมายร่วมกัน

3.2 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสัมพันธ์ระหว่างเด็กปฐมวัย

1. เพศ คือเด็กจะเลือกเล่นกับเพื่อนเพศเดียวกัน เด็กชายจะเล่นในลักษณะการกอดรัด ต่อสู้ ยื้อแย่งของเล่น เด็กหญิงจะอยู่รวมกันเป็นกลุ่มๆ อยู่ใกล้ๆ แต่ถ้าวเด็กหญิงกับเด็กชายได้มีโอกาสเล่นรวมกัน เด็กหญิงจะมีความเป็นอิสระมากขึ้น เด็กชายจะทำลายของน้อยลง

2. สถานที่และสิ่งของ เด็กส่วนมากเมื่ออยู่ในบ้านของตนเองมักจะมีพฤติกรรม การเล่นทั้งแบบดีและแบบก้าวร้าวมาก ๆ พอๆกัน ซึ่งลักษณะเช่นนี้เมื่อเด็กต้องออกไปพบกับเด็กอื่นนอกครอบครัวก็จะนำพฤติกรรมดังกล่าวมาใช้ด้วย เด็กปฐมวัยบางคนเมื่ออยู่ในครอบครัวมีการเล่นกันรุนแรงกับผู้ใหญ่ เมื่อมาสถานรับเลี้ยงเด็กหรือโรงเรียน ก็จะเล่นลักษณะเดียวกันกับที่บ้าน เนื่องจากเด็กยังไม่เข้าใจว่าการเล่นโดยใช้กำลังรุนแรงนั้น ไม่เป็นที่ยอมรับภายนอกบ้าน หรือบุคคลอื่น หากเป็นเช่นนี้บ่อยครั้งเข้าเด็กคนนั้นก็จะถูกมองว่าเป็นเด็กก้าวร้าว ทำให้ไม่มีคนใดต้องการเล่นด้วย ครูและผู้ที่เกี่ยวข้องกับการอบรมเด็กปฐมวัยจึงควรอธิบายให้เด็กๆได้เข้าใจ มิฉะนั้นแล้วความสัมพันธ์ระหว่างเด็กด้วยกันก็จะไม่ราบรื่น ส่วนเด็กที่มีความโอปอ้อมอารี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่เมื่ออยู่ที่บ้านของตน เวลาออกมานอกบ้านก็จะมีลักษณะเช่นนั้นอยู่ จึงทำให้เป็นเด็กที่เด็กอื่นๆ ชอบมาเล่นด้วยสำหรับสิ่งของที่ควรจัดเตรียมไว้ให้เด็กปฐมวัยได้เล่นด้วยกันนั้น ควรเป็นของเล่นที่จะส่งเสริมความร่วมมือระหว่างกันมากกว่าแข่งขันกัน ของเล่นที่เหมาะสมจึงมักเป็นของเล่นที่เด็กหลายๆ คนสามารถเล่นรวมกันได้ เช่น ต่อบล็อก ต่อดาวพลาสติก การจัดหม้อข้าวหม้อแกงขนาดเล็กไว้ให้ เพราะการเล่นเหล่านี้เพิ่มความสนุกสนานให้กับกลุ่มทั้งนี้ต้องคำนึงถึงความเพียงพอของสิ่งของนั้นๆ ด้วย เพื่อไม่ให้เด็กเกิดการแย่งชิงกัน ซึ่งจะก่อให้เกิดการวิวาทขึ้นได้ ส่วนการเล่นที่ไม่ควรจัดให้ก็คือ ของเล่นที่มีแนวโน้มจะทำให้เกิดการก้าวร้าว เช่น อาวุธพลาสติกต่างๆ ตุ๊กตาประเภทสัตว์ประหลาดที่แสดงทางวิทยุ โทรทัศน์ เพราะสิ่งเหล่านี้จะกระตุ้นให้เด็กคิดถึงการต่อสู้ระหว่างกัน นอกจากนี้ สิ่งของบางอย่างที่อาจจัดหาได้จากเศษวัสดุเหลือใช้ก็เป็นอุปกรณ์ที่ดีในการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ของเด็กด้วย เช่น กล่องกระดาษที่บรรจุสินค้าต่างๆ เสื้อผ้า หรือเครื่องแต่งกายที่ไม่ใช้แล้ว หรือรูปภาพต่างๆ ที่ตัดจากโฆษณา เป็นต้น

3. ประสบการณ์ เด็กที่เริ่มเข้าสู่กลุ่มเพื่อน จะมีความอายและไม่กล้าแสดงออก เพราะยังมีความรู้สึกไม่คุ้นเคยหลังจากให้เวลาเด็กระยะหนึ่งแล้ว เขาจะสามารถเข้ากลุ่มได้ดีขึ้น ไม่อายหรือขลาดกลัวเหมือนแรกเข้ากลุ่ม

ลักษณะพฤติกรรมความสัมพันธ์ทางสังคมของเด็กปฐมวัยกับบุคคลอื่นจะมีพัฒนาขึ้นตามระดับอายุที่สูงขึ้น เด็กจะมีความสัมพันธ์ทางสังคมมากขึ้น สามารถเข้ากลุ่มและร่วมมือการเล่นเป็นกลุ่มเป้าหมายร่วมกันได้ ทั้งนี้เกิดขึ้นเพราะ วุฒิภาวะ การเรียนรู้จากการได้มีโอกาสปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นๆ และสิ่งแวดล้อมรอบตัวเด็ก

สรุปได้ว่าเด็กปฐมวัยจะเรียนรู้การมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมและบุคคลกว้างขึ้นตามลำดับ การส่งเสริมให้เด็กมีสัมพันธภาพกับเพื่อนจะทำให้เด็กสามารถปรับตัวเข้ากับเพื่อนๆ ได้ การส่งเสริมการสร้างความสัมพันธ์ภาพของเด็ก โดยการให้เด็กร่วมกิจกรรมกับเด็กคนอื่น กิจกรรมที่จัดควรเอื้อให้เด็กทำร่วมกันจะเป็นการนำไปสู่การมีพฤติกรรมที่พึงประสงค์ทางสังคม

1.3 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับสัมพันธภาพ

ทฤษฎีพัฒนาการทางสังคมของอีริกสัน (Erikson's Psychosocial Stage of Development)

อีริกสัน มีความเห็นว่า พัฒนาการทางบุคลิกภาพเกิดขึ้นได้ เนื่องจากที่คนมีการติดต่อกับสัมพันธภาพกับสังคมแต่ละขั้นจะมีช่วงวิกฤตสำหรับที่จะพัฒนาการเรื่องอื่นๆ โดยเฉพาะในชีวิตถ้าในช่วงชีวิตใดพัฒนาการเป็นไปด้วยดีมีลักษณะทางบวกมากกว่าทางลบ พัฒนาการทางบุคลิกภาพก็จะเป็นไปในทางดี ผู้ที่มีสุขภาพจิตดีย่อมสามารถเผชิญปัญหาหรือแก้ปัญหา และสามารถตัดสินใจได้ ในทางตรงกันข้ามถ้าในช่วงชีวิตพัฒนาการเป็นไปด้วยดีมีลักษณะทางลบมากกว่า ผู้นั้นก็จะพัฒนาการทางบุคลิกภาพไม่สมบูรณ์ ซึ่งจะนำไปสู่การเป็นผู้ที่มีปัญหาในการปรับตัว และอีริกสัน ชี้ให้เห็นถึงอิทธิพลของแต่ละขั้นมีต่อกัน โดยพัฒนาการในขั้นหลังจะได้รับอิทธิพลจากขั้นก่อนนั้น สำหรับเด็กปฐมวัยจะมีพัฒนาการอยู่ระหว่าง ขั้นที่ 1 ถึงขั้นที่ 3 จึงขอกล่าวเฉพาะพัฒนาการทั้ง 3 ขั้นดังนี้

1. ความไว้วางใจ – ความไม่ไว้วางใจ (0 – 1 ปี)

วัยนี้เป็นวัยที่เด็กยังช่วยตนเองไม่ได้ ยังต้องพึ่งพาผู้อื่น โดยเฉพาะพ่อแม่ ดังนั้นขั้นนี้เป็นขั้นที่เด็กพัฒนาความไว้วางใจ ความไว้วางใจทั้งต่อตนเองและบุคคลอื่น ประสบการณ์ในช่วงนี้เป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนา “ความไว้วางใจ” ในวัยต่อมา ซึ่งสิ่งสำคัญที่จำเป็นต้องคำนึงถึงคือ สัมพันธภาพระหว่าง พ่อ แม่ ลูก ในช่วงนี้ถ้าความต้องการของเด็กได้รับการตอบสนองอย่างเหมาะสม ประกอบด้วยความรักใคร่ผูกพันที่เป็นไปอย่างอบอุ่น ย่อมทำให้เด็กคิดว่าโลกนี้ปลอดภัย โลกนี้น่าอยู่ สามารถที่จะไว้วางใจผู้อื่นได้ ในทางตรงกันข้าม ถ้าเด็กได้รับการเลี้ยงดูอย่างไม่เหมาะสม ไม่มีความคงเส้นคงวา เด็กก็จะคิดว่าโลกนี้เต็มไปด้วยอันตรายไม่ไว้วางใจทั้งต่อตนเองและต่อผู้อื่นต่อไป

2. ความเป็นตัวของตัวเอง – ความไม่มั่นใจในตัวเอง (2 – 3 ปี)

ถ้าเด็กได้รับอนุญาตให้ทำสิ่งต่างๆ ได้รับการกระตุ้นให้กำลังใจในสิ่งที่เด็กทำได้ตามความสามารถ และวิธีการของเด็กแต่ละคนแล้ว ก็จะพัฒนาความเป็นตัวของตัวเอง รู้สึกตนเองเป็นผู้มีความสามารถ พึ่งตนเองและนำตนเองได้ ตลอดจนการได้รับความไว้วางใจจากผู้อื่นว่าเขาสามารถที่จะทำสิ่งต่างๆ แทนเด็กเสียหมด เด็กก็จะเกิดความเคลือบแคลงสงสัยในความสามารถของตน ในการที่จะทำสิ่งต่างๆ ด้วยตนเอง

3. ความคิดริเริ่ม – ความรู้สึกผิด (4 – 5 ปี)

เด็กมีความสามารถมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมต่างๆ ตลอดจนการใช้ภาษาซึ่งจะไปสนับสนุนขั้นความเป็นตัวของตัวเองในแง่ของการดำเนินการ การวางแผนและริเริ่มทำกิจกรรมต่างๆ ถ้าเด็กได้รับอิสระในการที่จะคิดทำกิจกรรมต่างๆ และถ้าพ่อแม่หรือครูมีเวลาให้กับเด็กในการตอบคำถาม ไม่ดุหรือตดบท เพราะเมื่อรำคาญก็ย่อมจะเป็นการส่งเสริมให้เด็กมีแนวโน้มที่จะค้นคว้าศึกษาสำรวจ อันตรายสำหรับขั้นนี้คือ ความรู้สึกผิดว่าตนเองไม่มีความสามารถในการทำสิ่งใหม่ๆ เด็กรู้สึกว่ามีผู้ใหญ่เข้มงวด ไม่ได้รับโอกาสในการซักถามสิ่งที่สนใจอยากรู้ การกระทำของตนเป็นสิ่งที่ก่อความรำคาญ ทำให้ผู้ใหญ่รำคาญใจ พูดสิ่งใดก็เป็นเรื่องไร้สาระ เด็กจะรู้สึกผิดในการจะทำสิ่งต่างๆ ด้วยตนเอง เด็กจะรู้สึกว่าตนเองผิด (พรรณี ช.เจนจิต. 2528 : 68 – 71 ; อ้างอิงมาจาก Erikson. 1975)

ทฤษฎีพัฒนาการทางสังคมของ ซัลลิแวน (Sullivan)

ซัลลิแวน (Sullivan) ได้กำหนดขั้นของพัฒนาการจากพื้นฐานของความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ประสบการณ์ส่วนตัวระหว่างบุคคล และการเรียนรู้ที่เกิดจากการที่เด็กมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมจะนำไปสู่ความมั่นคงปลอดภัย ซัลลิแวนแบ่งพัฒนาการออกเป็น 6 ขั้น คือวัยทารก วัยเด็ก วัยเข้าโรงเรียน วัยก่อนวัยรุ่น วัยรุ่นตอนต้น และวัยรุ่นตอนปลาย ในที่นี้จะกล่าวถึงเพียง 2 ระยะ ที่เกี่ยวข้องกับเด็กปฐมวัย ดังนี้

1. วัยเด็กเล็ก (Childhood) อายุ 2 – 4 ปี เป็นระยะเวลาที่เด็กพัฒนาทักษะการเคลื่อนไหวและทางภาษาซึ่งจะช่วยให้เด็กมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นได้อย่างอิสระและกว้างขวางมากขึ้น เด็กจะเรียนรู้ถึงวัฒนธรรมที่เขามีส่วนร่วมอยู่ เมื่อเด็กมีวุฒิภาวะพอที่จะใช้ภาษาในการติดต่อสื่อสาร เขาก็จะเรียนรู้วิธีการที่จะปฏิบัติกับบุคคลอื่น เพื่อที่จะทำให้ตนเองรู้สึกมั่นคงปลอดภัย เด็กเริ่มรู้ถึงสิ่งที่ทำให้เขารู้สึกวิตกกังวลและสามารถจัดความวิตกกังวลนั้นได้

2. วัยเด็กโต (Juvenile Era) อายุ 4 – 11 ปี ระยะนี้เด็กเริ่มรู้จักตนเองและเห็นสิ่งต่างๆ แตกต่างไปจากคนอื่น และมีความสัมพันธ์กับผู้อื่นๆ นอกเหนือจากพ่อ แม่ ผู้ปกครอง ทำให้เด็กรู้จักสถานภาพความเป็นตัวตนของเขา จากความสัมพันธ์ที่เขามีส่วนร่วมอยู่ (Dinkmeyer and Dreikus.1963 : 150 – 151)

ทฤษฎีพัฒนาการสังคมของฮาวิกเฮอริส (Havinghurst's Theory of Development)

ฮาวิกเฮอริส (Havghurst) ได้รับอิทธิพลแนวความคิดจาก อีริกสัน (Erikson) เกี่ยวกับลักษณะของพัฒนาการแต่ละช่วงวัยบุคคล โดยเขาได้อธิบายว่า ในแต่ละช่วงวัยของชีวิตนั้นเป็นงานประจำซึ่งเป็นงานที่เด็กแต่ละคนควรจะได้ทำในช่วงนั้นๆ ถ้าบุคคลใดไม่ประสบผลสำเร็จในงานนั้น จะมีผลต่อการปรับตัว ฮาวิกเฮอริส แบ่งงานที่แสดงให้เห็นถึงพัฒนาการทางสังคมในวัยทารกและวัยเด็กตอนต้น ออกเป็น 3 ประการ คือ

1. เด็กสามารถมีความคิดรวบยอดเกี่ยวกับความจริงทางสังคม และทางกายภาพ ซึ่งหมายถึง การที่เด็กมีความคิดรวบยอดเกี่ยวกับสิ่งต่างๆ ที่อยู่รอบตัว เช่น พ่อ แม่ โรงเรียน ครู และสิ่งต่างๆ ที่เด็กต้องเกี่ยวข้องกับตัว

2. เด็กสามารถที่จะเรียนรู้การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างตนเองกับพี่น้องและบุคคลอื่นๆ รวมทั้งชอบเลียนแบบบุคคลอื่น

3. เด็กสามารถที่จะเรียนรู้เกี่ยวกับความแตกต่างระหว่างสิ่งที่ถูกกับสิ่งที่ผิดและเริ่มมีพัฒนาการทางจริยธรรม (พรณี ช. เจนจิต. 2537 : 77 - 78)

จากทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการทางสังคมที่กล่าวมาข้างต้น แสดงให้เห็นว่าพัฒนาการทางสังคมของเด็กวัย 3 – 6 ปี เด็กเริ่มสร้างเอกลักษณ์ของตนเอง สามารถแสดงความรู้สึก และพฤติกรรมที่เหมาะสมในสภาพแวดล้อมต่างๆ สามารถพัฒนาพฤติกรรมทางสังคมให้เกิดการเรียนรู้ในการเข้าสังคม มีโอกาสปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นนำมาสู่การปรับตัวเข้าสู่สังคม รู้จักสร้างสัมพันธ์ภาพกับเพื่อน และอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข

1.4 พฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัย

เฮอร์ล็อก (Hurlock .1978 : 239) ได้กล่าวถึงเด็กอายุ 2 – 6 ปี ว่าทัศนคติและพฤติกรรมทางสังคมที่ปรากฏในช่วงวัยนี้คือ การต่อต้าน การก้าวร้าว การทะเลาะวิวาท การแข่งขันชิงดี การร่วมมือ การเป็นผู้นำ ผู้ตาม การมีใจกว้าง การเป็นที่ยอมรับของสังคม การเห็นอกเห็นใจ และพฤติกรรมเหล่านี้มีส่วนสำคัญต่อบุคลิกภาพและได้แบ่งประเภทพฤติกรรมของเด็กตามความหมายของสังคม 2 ประเภท คือ

1. พฤติกรรมที่พึงประสงค์ (Social Behavior Patterns) หมายถึง พฤติกรรมที่ทำไปแล้วสร้างความพอใจ เป็นที่นิยมชมชอบแก่ตนเองและผู้อื่น ประกอบด้วยพฤติกรรมดังนี้

1.1 การร่วมมือ ได้แก่ การที่เด็กเรียนรู้ที่จะเล่นหรือทำงานร่วมกับผู้อื่น โดยเด็กยังมีโอกาสทำกิจกรรมร่วมกับผู้อื่นมากเพียงใด เด็กจะเรียนรู้สิ่งที่จะให้ความร่วมมือที่จะทำกิจกรรมมากขึ้นไปด้วย

1.2 การยอมรับจากสังคม จะกระตุ้นให้เด็กมีพฤติกรรมที่สังคมคาดหวัง

1.3 ความเป็นเพื่อน เด็กจะแสดงออกในความเป็นเพื่อนด้วยการเล่น การพูดคุย และการแสดงความรักใคร่ต่อผู้อื่น

1.4 ความเห็นอกเห็นใจ เด็กจะแสดงความเห็นอกเห็นใจ ได้เมื่อเด็กประสบกับเหตุการณ์ เช่น คนได้รับความทุกข์กับเข้าไปช่วยเหลือหรือปลอบโยน

1.5 การพึ่งพาอาศัยผู้อื่นให้ช่วยเหลือ เอาใจใส่ดูแล ซึ่งเด็กจะมีความพึงพอใจ ส่วนเด็กที่เป็นตัวของตัวเองก็จะไม่ค่อยพึ่งผู้อื่น

1.6 ความไม่เห็นแก่ตัว ได้แก่ การที่เด็กแสดงความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อเพื่อน และให้ความช่วยเหลือเพื่อนเด็กที่เคยฝึกให้แบ่งปันสิ่งของให้ผู้อื่นจะเข้าใจคนอื่น ไม่หวงของและช่วยเหลือผู้อื่น

1.7 การเลียนแบบ ได้แก่ การที่เด็กเลียนแบบพฤติกรรมของบุคคลอื่นๆ ที่เขาเห็นว่าอาจจะเลียนแบบในขณะที่เล่นเป็นกลุ่มได้

1.8 การแข่งขัน อาจเป็นเครื่องมือกระตุ้นให้เด็กมีความสามารถในการอยู่ร่วมกันในสังคม หรือถ้าเป็นสาเหตุให้เกิดการทะเลาะวิวาท วิวาท จะทำให้เด็กลดความสามารถในการอยู่ร่วมกันในสังคม

2. พฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ (Nonsocial Behavior Patterns) หมายถึง พฤติกรรมที่ทำไปแล้วสร้างความเดือดร้อนและความไม่พอใจให้กับตนเองและผู้อื่น

2.1 ความก้าวร้าวเป็นปฏิกิริยาตอบสนองต่อความไม่สมหวัง เด็กจะแสดงความก้าวร้าวออกมาเป็นคำพูดมากกว่าใช้กำลังต่อสู้กัน ชอบเรียกร้องความสนใจจากผู้อื่น

2.2 การทะเลาะวิวาท เกิดขึ้นเพราะเด็กยังขาดประสบการณ์ในการเล่นกับเพื่อน มักแย่งของเล่นกับเพื่อน ร้องไห้ ทูบตี เมื่อเติบโตขึ้นจะรู้จักปรับตัวในสังคมดีขึ้น

2.3 การยึดตัวเองเป็นศูนย์กลาง เด็กมีแนวโน้มที่จะติดและพูดเกี่ยวกับเรื่องของตัวเอง

2.4 การใช้อำนาจเหนือคนอื่นโดยชอบทำตัวเป็นนายข่มขู่ผู้อื่น

2.5 การล้อเลียนและข่มขู่โดยชอบรังแกหรือล้อเลียนให้ผู้อื่นโมโห อับอาย

2.6 พฤติกรรมปฏิเสธ เด็กจะแสดงคำพูด อารมณ์ และท่าทางวาจาในการปฏิเสธไม่ให้ความช่วยเหลือ หรือความรับความช่วยเหลือจากผู้อื่น

2.7 อคติ เป็นความผิดปกติของเด็กที่แสดงออกมา เมื่อเด็กรู้สึกว่าคุณด้วยกว่า

2.8 การแบ่งแยกเพศตรงข้าม เด็กชายจะหลีกเลี่ยงเข้ากลุ่มหรือเล่นร่วมกับเด็กหญิง

มัสเซน (Mussen, 1955 : 383) กล่าวถึงลักษณะของพฤติกรรมทางสังคมของเด็กวัย 3 – 6 ปี เป็นวัยที่เริ่มพัฒนาความสามารถในการเข้าสังคม ซึ่งจะขยายสังคมภายในครอบครัวออกสู่สังคมภายนอก เด็กจะเพิ่มความสามารถในการช่วยเหลือตนเอง และเรียนรู้ที่จะปรับตัวให้เข้ากับบุคคลอื่น

ซีเฟลด์ (Seefeldt, 1980 : 7 – 11) ได้อธิบายถึงลักษณะทางสังคมของเด็กระดับก่อนประถมศึกษาไว้ดังนี้

1. ลักษณะทางสังคมของเด็กวัย 3 ปี เป็นวัยแห่งการยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง เด็กจะเห็นว่าตนเองเป็นคนสำคัญที่สุด มีความสุขที่จะเล่นคนเดียว แต่ชอบที่จะนั่งเล่นอยู่ข้างๆ ผู้อื่นไม่เล่นเป็นกลุ่มหรือ

เล่นรวมกับผู้อื่น ไม่ให้ความร่วมมือ ไม่แบ่งปัน เด็กวัยนี้ยังไม่มีเพื่อนที่ชอบเป็นพิเศษและจะเล่นกับเด็กอื่นที่มาอยู่ใกล้ๆ เท่านั้น

2. ลักษณะทางสังคมของเด็กวัย 4 ปี เด็กวัยนี้เริ่มสนใจผู้อื่นมากขึ้น เด็กจะเริ่มเล่นกับผู้อื่นบ้างในสถานการณ์ ชอบเล่นบทบาทสมมติ และเลียนแบบพฤติกรรมครอบครัวซึ่งพบเห็นในชีวิตประจำวัน แต่โดยทั่วไปเด็กมีลักษณะที่แสดงถึงความก้าวร้าวทางกาย เออะอะ ไม่ระมัดระวัง เกเร ยังมีลักษณะของการเป็นนาย ขณะเดียวกันเด็กจะเริ่มเป็นผู้ช่วยที่ดี มีท่าทีแสดงความเป็นมิตร เริ่มรู้จักการแลกเปลี่ยนและการรอคอย เริ่มแบ่งปัน

3. ลักษณะทางสังคมของเด็กวัย 5 ปี เด็กวัยนี้มีความเป็นมิตรมากขึ้น มีความกระตือรือร้นที่จะช่วยเหลือผู้อื่น เริ่มเข้ากลุ่มใหญ่ขึ้น จาก 2 คน เป็น 5 คน เริ่มมีเพื่อนที่ถูกใจเป็นพิเศษ ชอบเล่นละครสมมติ เล่นเลียนแบบ เล่นละครใบ้ การทะเลาะกับเพื่อนลดน้อยลง เพราะเริ่มเข้าใจและยอมรับความสำคัญของผู้อื่นเป็นระยะที่เริ่มจะมีความคิดเห็นคล้ายตามผู้อื่น และเริ่มมีความรู้สึกไม่พึงพอใจ ถ้าเพื่อนในกลุ่มไม่ปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของกลุ่ม

4. ลักษณะทางสังคมของเด็กวัย 6 ปี เด็กวัยนี้เริ่มมีการประสานพันธ์กับผู้อื่น เล่นเป็นกลุ่มและมักจะเป็นเพื่อนเพศเดียวกัน เริ่มรู้สึกกังวลเกี่ยวกับสังคมภายในกลุ่มของตนเอง มีเพื่อนรักเป็นพิเศษเพียงคนเดียวในการเล่นยังชอบแสดงเป็นตัวเด่น เล่นรุนแรง พยายามจะเป็นที่หนึ่งในการเล่นต้องชนะ และถ้าหากการเล่นนั้นมีกฎเกณฑ์ที่ยากเกินกว่าความสามารถของตน ก็จะพยายามปรับกฎนั้นให้เป็นประโยชน์กับตน

พฤติกรรมทางสังคมนี้ สามารถจำแนกได้ตามวัยของเด็ก ดังที่ ภรณ์ คุรุรัตน์ (2523 : 49 – 54) ได้จำแนกพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัยช่วงอายุ 3 – 6 ปี ดังนี้

อายุ 3 ปี เด็กพึงพอใจ เมื่อได้เล่นกับเด็กอื่นๆ สามารถพูดคุยกับคนอื่นได้ เด็กต้องการความรักและการยอมรับจากผู้ใหญ่ และมีความอิสระในการเล่น

อายุ 4 ปี เด็กเล่นกับเพื่อนเมื่อเป็นกลุ่มตามกิจกรรมที่เด็กสนใจ เด็กเริ่มเลือกคบเพื่อนบางคนที่ถูกใจเด็กชอบเล่นสมมติ และจินตนาการที่มีความหมายมากขึ้น แสดงความรู้สึกห่วงใย หรือกังวลกับเด็กที่ได้รับบาดเจ็บ มีความรอบคอบในการทำกิจกรรม ยามเจ็บป่วย เหนื่อย ไม่สบาย หรือตกใจกลัว เด็กมีความต้องการพึ่งผู้ใหญ่ เพื่อปลอดภัย

อายุ 5 ปี เด็กมีความพอใจที่จะเล่นคนเดียวเป็นเวลานานๆ ชอบฝึกหัดทำอะไรใหม่ๆ ชอบเล่นกับเพื่อนๆ โดยเฉพาะการช่วยกันสร้างสิ่งต่างๆ หรือการเล่นสมมติ ชอบเล่นเกมแข่งขันโดยร่วมทีมกับเพื่อนๆ ในการแข่งขันต้องการให้ผู้ตัดสินไม่พอใจเมื่อมีการเล่นรุนแรง

อายุ 6 ปี เริ่มห่างจากผู้ใหญ่ แต่ต้องการความช่วยเหลือและเรียกร้องคำชมเชย ต้องการเพื่อนเล่นและอาจจะรักเพื่อนบางคนเป็นพิเศษ ห่วงของเล่น

นอกจากนี้ ทิศนา ขัมมณีและคณะ (2536 : 71 - 129) กล่าวถึงลักษณะทางสังคมของเด็กปฐมวัยสามารถติดต่อและมีความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น สามารถเล่นและทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ รู้จักเคารพในสิทธิหน้าที่ของตนเองและผู้อื่น ปฏิบัติตามกฎระเบียบของสังคมกล้าแสดงออกอย่างเหมาะสมกับกาลเทศะ รู้จักแก้ปัญหาความขัดแย้งอย่างสันติวิธี และจิตตินันท์ เดชะคุปต์ (2537 : 55) ได้กล่าวอีกว่า ลักษณะของพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัย อายุ 5 – 6 ปี จะเล่นรวมกลุ่มกับเพื่อน เล่นเกมมีข้อตกลงหรือกติกา กับเพื่อนมากขึ้น กลุ่มใหญ่ขึ้น รู้จักเป็นผู้ให้และผู้รับที่ดี กระตือรือร้น เข้าใจความรู้สึกของผู้อื่น รู้จัก

ควบคุมอารมณ์ได้เหมาะสมกับเหตุการณ์ เกิดความร่วมมือจากการรู้จักรอคอยผู้อื่น มีความเห็นคล้อยตามผู้อื่น ทำงานร่วมกับผู้อื่นด้วยดี

จึงกล่าวได้ว่า พฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัย มีทั้งพฤติกรรมที่พึงประสงค์ และไม่พึงประสงค์ ลักษณะเด่นของพฤติกรรม คือ เล่นกับเพื่อนเป็นกลุ่มและทำตามกฎเกณฑ์ของกลุ่มได้ แต่ต้องมีผู้ใหญ่คอยช่วยเหลือ ดังนั้นครูสามารถส่งเสริมให้เด็กมีลักษณะพฤติกรรมที่เหมาะสมด้วยการจัดกิจกรรมให้เด็กมีปฏิสัมพันธ์ มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีการแบ่งปัน การสร้างมิตรภาพกับเพื่อน การใช้คำพูดที่เหมาะสมเพื่อนำไปสู่พฤติกรรมที่สังคมยอมรับต่อไป

1.5 ลักษณะความต้องการทางสังคมของเด็กปฐมวัย

พรณี ข. เจนจิต (2537 : 157 – 158) ได้กล่าวว่าเด็กในช่วงอายุนี้เรียนรู้ที่จะติดต่อกับบุคคลอื่นๆ นอกบ้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเพื่อนในวัยเดียวกันและเด็กเริ่มเรียนรู้ที่จะปรับตัวเข้ากับเพื่อนๆ ลักษณะความต้องการทางสังคมของเด็กปฐมวัยมีดังนี้

1. เด็กเริ่มมีความต้องการจะสร้างสัมพันธภาพกับเพื่อนในวัยเดียวกันและมีเพื่อนเพียง 1 – 2 คน และเป็นเพศเดียวกัน แต่ถึงอย่างเด็กมักมีสังคมไม่แน่นอน สามารถเล่นกับเพื่อนส่วนใหญ่ในชั้นได้ด้วยความเต็มใจ
2. มีความต้องการที่จะเล่นกับเพื่อนเป็นกลุ่มเล็ก และเป็นกลุ่มย่อยๆ การเล่นเป็นไปในลักษณะต่างคนต่างเล่น แม้ว่าจะอยู่ในกลุ่มเดียวกัน
3. มีการทะเลาะเบาะแว้งกันบ่อยๆ แต่เป็นช่วงระยะสั้นๆ เด็กมักจะลืมง่าย
4. เด็กมีความต้องการที่จะแสดงออกและจะสนุกสนานกับการเล่นละคร ซึ่งเขาอาจแต่งขึ้นเองหรือเลียนแบบรายการโทรทัศน์
5. เด็กชายและเด็กหญิง มีความสนใจคล้ายกัน และยังไม่มีความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาททางเพศ
6. เด็กต้องการเป็นที่ยอมรับของผู้ใหญ่และกลุ่มเพื่อน ต่างจากวัยทารก ซึ่งกลัวคนแปลกหน้า

ภรณ์ คุรุรัตน์ (2540 : 21 – 25) ได้จำแนกพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัยในช่วงอายุ 3 – 6 ปี ซึ่งจะกล่าวถึงเด็กอายุ 3 – 4 ปี ดังนี้

1. เด็กอายุ 3 ปี เด็กมีความพอใจเมื่อได้เล่นกับเด็กอื่นๆ สามารถพูดคุยกับคนอื่นได้เด็กต้องการความรักและการยอมรับจากผู้ใหญ่และมีความอิสระในการเล่น
2. เด็กอายุ 4 ปี เด็กเล่นกับเพื่อนเป็นกลุ่ม ทำกิจกรรมที่เด็กสนใจ เด็กเริ่มคบเพื่อนบางคนที่ถูกใจ เด็กชอบเล่นสมมุติและจินตนาการที่ความหมายมากขึ้น แสดงความรู้สึกห่วงใยหรือกังวลกับเด็กที่ได้รับบาดเจ็บมีความรอบคอบในการทำกิจกรรมยามเจ็บป่วย น้อย ไม่สบาย หรือตกใจกลัว เด็กมีความต้องการพึ่งผู้ใหญ่เพื่อปลอดภัย

จากที่กล่าวถึงความต้องการของเด็กข้างต้น แสดงให้เห็นว่า เด็กมีความต้องการที่จะเล่นกับเพื่อนเป็นกลุ่ม ต้องการความปลอดภัย การยอมรับ กำลังใจ และคำชมจากผู้ใหญ่ ต้องการความอิสระและความช่วยเหลือ ดังนั้นในกิจกรรมเพื่อสนองความต้องการทางสังคมของเด็ก ควรจัดให้เด็กได้ทำกิจกรรมร่วมกันเป็นกลุ่ม ให้เด็กได้แสดงออก ทำให้เด็กเกิดการปรับตัว และปรับพฤติกรรม มีความภาคภูมิใจในตนเอง อันนำไปสู่พฤติกรรมทางสังคมที่พึงประสงค์

1.6 แนวทางส่งเสริมพฤติกรรมทางสังคม

เฮอร์ล็อก (Hurlock. 1978 : 228) ได้กล่าวว่า เด็กสามารถเรียนรู้และปรับพฤติกรรมของตนเอง เพื่อให้สอดคล้องกับแบบแผนของสังคมได้นั้นจะต้องขึ้นอยู่กับองค์ประกอบ 3 ประการ ได้แก่

1. ลักษณะของพฤติกรรมเด็กที่จะเข้าสังคมได้ดี ต้องประพฤติตามแนวที่สังคมยอมรับและนิยมชมชอบ ซึ่งสังคมแต่ละสังคมย่อมมีมาตรฐานของตนเอง เด็กจะต้องเข้าใจมาตรฐานและปฏิบัติตามให้เหมาะสม และสอดคล้องกับสังคม

2. บทบาทในสังคม หมายถึง แบบแผนพฤติกรรมที่ยึดถือปฏิบัติเป็นธรรมเนียมของสังคม ซึ่งแต่ละคนไม่เหมือนกัน บทบาททางสังคมดังกล่าว ได้แก่ บทบาทของพ่อ แม่ เด็ก ครู ฯลฯ บทบาทเหล่านี้กำหนดขึ้นเป็นมาตรฐานสำหรับสมาชิกในสังคม การปฏิบัติไม่เหมาะสมกับบทบาทที่สังคมกำหนดทำให้เกิดปัญหาในการปรับตัว

3. ทักษะติดต่อสังคม หมายถึง ความรู้สึกของเด็กที่มีต่อสังคม เด็กจะต้องรู้สึกว่าเป็นหน่วยหนึ่งของสังคม มีหน้าที่ในการร่วมมือกับหน่วยต่างๆ ในสังคมคนที่จะเข้าสังคมได้ดีจะต้องรู้สึกพึงพอใจและมีความสุขในกิจกรรมของสังคม

ดังนั้น การส่งเสริมให้เด็กแสดงพฤติกรรมทางสังคมที่สอดคล้องกับแบบแผนของสังคม ความใกล้ชิดและการเปิดโอกาสให้เด็กมีทักษะและลักษณะนิสัยที่ดี โดยการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนาทางสังคม ซึ่งต้องอาศัยความร่วมมือระหว่างบ้านและโรงเรียน องค์ประกอบดังกล่าวจะส่งผลต่อพฤติกรรมที่พึงประสงค์เพื่อให้เด็กสามารถปรับตัวในสังคมอย่างมีความสุข

การส่งเสริมพฤติกรรมทางสังคมให้กับเด็ก เป็นการพัฒนาพฤติกรรมใหม่ให้เกิดขึ้นกับเด็ก ชัยยงค์ พรหมวงศ์ (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. 2537 : 31 - 35) ได้กล่าวไว้ดังนี้

1. การปรับพฤติกรรมของเด็ก ต้องให้เด็กค่อยๆ ปรับพฤติกรรมทีละน้อย ด้วยการเสริมแรง เช่น ให้การเสริมแรงเวลาที่เด็กแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสม หรือเมื่อเด็กมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ

2. การพัฒนาโดยให้ตัวแบบที่ดี การให้เด็กเห็นตัวอย่างที่ดีจะช่วยให้เด็กเลียนแบบตาม เด็กมักจะชอบเลียนแบบผู้ที่เด็กชื่นชม เช่น พ่อ แม่ ครู ญาติ พี่น้อง เพื่อน นักกีฬา นักร้อง ตัวละครในนิทาน และผู้มีชื่อเสียง

3. การใช้สัญญาณเตือนความประพฤติ โดยการแสดงออกด้วยวาจาหรือท่าทางว่าเด็กควรทำหรือไม่ ด้วยคำพูดหรือพยักหน้า เป็นการให้สัญญาณเตือนพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมก่อนที่จะทำอะไรลงไปจะดีกว่า การเตือนเมื่อเด็กทำอะไรผิดลงไป

ประมวล ดิฉินสัน (2527 : 107) กล่าวถึง แนวการส่งเสริมพฤติกรรมทางสังคม สำหรับเด็กปฐมวัย ไว้ ดังนี้

1. กำหนดตารางกิจกรรมประจำวันอย่างเหมาะสม และต่อเนื่องกัน จัดกิจกรรมที่ต้องใช้พลัง และกิจกรรมที่ผ่อนคลายสลับกัน ทำให้เด็กไม่เบื่อหน่าย มีบรรยากาศ การเรียนรู้ที่ดี และมีความรู้สึกมั่นใจ

2. การเสริมแรง การเสริมแรงทันทีที่เด็กแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสม จะช่วยให้เด็กมีพฤติกรรมที่สังคมยอมรับ ในการเสริมสร้างแรงพฤติกรรมทางสังคมที่เหมาะสมแก่เด็กปฐมวัย ควรพูดให้ชัดเจนว่าเด็กแสดงพฤติกรรมที่ดีอย่างไร เช่น “เธอใจดีจังที่ช่วยมานะเช็ดสิ่งที่หกบนพื้น” คำชมเชยของครูมีคุณค่าสำหรับเด็กส่วนใหญ่ เพราะเป็นตัวอย่างที่ดี เด็กมักจะเอาอย่าง ในบางครั้งอาจใช้ท่าทางแทนการเสริมแรงด้วยวาจาตามความเหมาะสม

3. การให้รางวัล การส่งเสริมความร่วมมือ และการช่วยเหลือกันนับว่าเป็นพฤติกรรมทางสังคมที่ควรส่งเสริม ตัวอย่างเช่น “ถ้าแต่ละกลุ่มช่วยกันดูแลห้องให้เรียบร้อยภายใน 5 นาที ครูจะเล่นนิทานสนุกๆ ให้ฟัง 1 เรื่อง” การเสริมแรงที่กล่าวมาเป็นเป้าหมายสูงสุดของพัฒนาการด้านสังคม เพื่อมุ่งมั่นให้เด็กทำสิ่งต่างๆ ให้สำเร็จ โดยตัวเองเกิดความสุข และภาคภูมิใจในผลงานที่เด็กทำได้ ซึ่งเป็นการเสริมแรงจากภายในโดยตัวเด็กเอง

4. ส่งเสริมความเป็นอิสระ พัฒนาการทางสังคมที่เห็นเด่นชัดในโรงเรียน คือการที่เด็กสามารถทำสิ่งต่างๆ ได้ด้วยตนเอง และรับผิดชอบในสิ่งที่ตนทำ ครูควรให้การเสริมแรงในพฤติกรรมที่เด็กแสดงออกอย่างเหมาะสมเมื่อพบพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม ครูไม่ควรใช้คำพูดที่ดูแคลาม หรือข่มขู่ แต่ควรบอกกล่าวให้ทุกคนทราบเงื่อนไข เช่น “ใครที่อยู่โต๊ะที่เรียบร้อยแล้ว แสดงว่าพร้อมที่จะรับประทานอาหารกลางวันแล้ว” หรือ “ใครที่ทำผนังเลอะเทอะ คนนั้นก็ทำความสะอาด”

5. ส่งเสริมให้เด็กรู้ และสนใจความรู้สึกของผู้อื่น การส่งเสริมให้เด็กมีพฤติกรรมการช่วยเหลือ นับว่ามีความเหมาะสม เพราะช่วยให้เด็กเอาใจใส่ในความต้องการของผู้อื่น ได้รับความรู้สึกของผู้อื่น โดยครูชมเชย ชวนให้เด็กสนใจในการกระทำที่แสดงออกถึงความมีน้ำใจหรือแนะนำให้เด็กแบ่งปัน ร่วมมือ และการช่วยเหลือผู้อื่นและสังคม

โดยสรุปแล้ว แนวทางการส่งเสริมให้เด็กมีพฤติกรรมทางสังคมที่เหมาะสมมีหลายวิธีการ การจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหวประกอบเพลง เป็นวิธีหนึ่งที่ส่งเสริมให้เด็กมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ให้เด็กรับผิดชอบ แบ่งปัน ร่วมมือ และช่วยเหลือผู้อื่น ซึ่งวิธีการเหล่านี้ส่งเสริมให้เด็กมีพฤติกรรมแสดงออกในด้านการรับรู้ความต้องการของผู้อื่น การสร้างมิตรภาพ การพูด การแสดงออกทาง การมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมกับผู้อื่น อันเป็นพฤติกรรมที่พึงประสงค์ของสังคม ดังนั้น จึงควรส่งเสริมให้เกิดขึ้นกับเด็กปฐมวัย

1.7 สิ่งที่ได้เด็กได้รับการพัฒนาสัมพันธภาพ

ซิกเคนแดนซ์ (Chickendanz) ได้อธิบายว่าการที่เด็กมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ปฏิสัมพันธ์ในกลุ่มเพื่อนในโรงเรียนอนุบาลจะทำให้เด็กได้เรียนรู้วิธีปฏิบัติตน ต่างจากพฤติกรรมที่ตนอยู่ที่บ้าน เพราะที่โรงเรียนเด็กจะต้องเรียนรู้ว่าเขากำลังมีการแบ่งปันทั้งในด้านของพื้นที่ วัสดุของเล่น เรียนรู้การทำงานร่วมกับผู้อื่น ต้องยอมรับฟังทัศนะของผู้อื่น เรียนรู้เรื่องของการให้ความร่วมมือ ซึ่งเหล่านี้จำนำเด็กไปสู่วิธีการปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่นต่อไป (สุทธิพรรณ ชีรพงศ์. 2543 : 15 ; อ้างอิงมาจาก Chickendanz.n.d.)

พัชรี ผลโยธิน (2538 : 2) กล่าวว่า เด็กอนุบาลนั้นถ้ามีโอกาสได้ปฏิสัมพันธ์กับเด็กอื่นหรือผู้ใหญ่เด็กจะยังม่โอกาสเรียนรู้ความคิดเห็นของผู้อื่น รู้จักแก้ไขปัญหาและเพื่อนจะมีอิทธิพลต่อการพัฒนาเด็กด้านสังคมและสติปัญญาเป็นอย่างยิ่ง ทั้งนี้เพราะเด็กต่างกับผู้ใหญ่ตรงที่เด็กจะแสดงออกกับเพื่อนแต่ละคน อย่างเสมอภาค ซึ่งเท่ากับเปิดโอกาสให้เด็กแสดงความคิดเห็นโต้แย้งกันอย่างอิสระ ถ้าเป็นโอกาสเด็กอย่างต่อเนื่อง เด็กจะเห็นว่าคนอื่นมีความคิด ความรู้สึกแตกต่างจากตนเองได้ และเริ่มตระหนักถึงพฤติกรรมของตนที่แสดงต่อคนอื่น

สรุปได้ว่า เด็กที่มีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนจะเป็นเด็กที่มีการปรับตัว เพื่อพัฒนาพฤติกรรมทางสังคมที่ดี รู้จักการแก้ปัญหาด้วยวิธีการนำไปสู่ความสงบสุข รู้จักแบ่งปัน เด็กเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกับเพื่อน ร่วมกิจกรรมกับเพื่อนๆ ได้

1.8 ปัจจัยในการพัฒนาสัมพันธภาพ

โคลแมนและแอมเมน (สุภาพรณ โคตรจรัส. 2527 : 287) ได้กล่าวถึง สัมพันธภาพซึ่งประกอบไปด้วยปัจจัยที่สำคัญได้แก่

1. การมีวัตถุประสงค์ร่วมกัน

สัมพันธภาพใดก็ตามจะยั่งยืนก็ต่อเมื่อสัมพันธภาพนั้นสนองความต้องการของบุคคลทั้งสองฝ่าย ไม่ว่าจะเป็นเพื่อความรัก การเป็นที่ยอมรับทางสังคม ความรู้สึกมีคุณค่า มีศักดิ์ศรี เป็นต้น ถ้าไม่สนองความต้องการแม้ในฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งสัมพันธภาพนั้นไม่อาจคงอยู่ได้ ดังนั้นการมีวัตถุประสงค์และความต้องการร่วมกันจึงเป็นปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญยิ่งในการสร้างสัมพันธภาพกับบุคคลอื่น

2. การเคารพในสิทธิและความเป็นตัวของตัวเองของบุคคล

สัมพันธภาพที่ใกล้ชิดอาจแตกร้างลงได้ ถ้าฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งล่วงล้ำสิทธิและไม่ยอมให้อีกฝ่ายหนึ่งเป็นตัวของตัวเอง คนที่เคยสนิทกันอาจเลิกคบกันได้ การปฏิบัติต่อกันแบบประชาธิปไตยด้วยความเคารพในสิทธิและเสรีภาพของกันและกัน จึงเป็นปัจจัยที่สำคัญยิ่งแต่ไม่ได้หมายความว่า เราจะยอมรับและเห็นด้วยกับความคิดเห็นหรือความเชื่อของเขา

3. โครงสร้างและแบบแผนของสัมพันธภาพ

สัมพันธภาพทางสังคมโดยทั่วไปมักมีโครงสร้างและลักษณะการติดต่อสื่อสารเฉพาะอย่างที่เป็นที่ตกลงสอดคล้องต้องกัน เช่น สัมพันธภาพระหว่างครูกับนักเรียน สัมพันธภาพระหว่างเพื่อนกับเพื่อน บิดามารดากับบุตร เป็นต้น โครงสร้างและแบบแผนการติดต่อสื่อสารจะขึ้นอยู่กับผู้ที่อยู่ในสัมพันธภาพนั้นๆ เป็นรายๆ ไป เป็นส่วนใหญ่ โครงสร้างและแบบแผนการติดต่อสื่อสารที่พัฒนาขึ้นอยู่ในขอบเขตที่สร้างความพึงพอใจให้ทั้งสองฝ่ายสัมพันธภาพจะยาวนานหรือไม่นั้นขึ้นอยู่กับความพึงพอใจทั้งสองฝ่ายได้รับ

4. องค์ประกอบของการติดต่อสื่อสาร

องค์ประกอบในการติดต่อสื่อสารซึ่งอาจก่อให้เกิดปัญหาในด้านสัมพันธภาพระหว่างบุคคล ได้แก่

4.1 การมีภูมิหลังและประสบการณ์แตกต่างกัน เช่น ผู้มีระดับการศึกษาและฐานะทางเศรษฐกิจเดียวกัน มักมีภาษาที่สื่อความหมายระดับเดียวกัน

4.2 การเลือกรับรู้ โดยให้ความสนใจเฉพาะข้อความบางตอน ทำให้ไม่ได้ข้อเท็จจริงทั้งหมด ซึ่งทำให้เกิดความผิดพลาด

4.3 อารมณ์และความรู้สึกในขณะที่มีการรับรู้ ปัจจัยในสิ่งแวดล้อมไม่ว่าจะเป็นเหตุการณ์หรือบุคคลที่ก่อให้เกิดอารมณ์ต่างๆ เช่น ความไม่มั่นใจ ความกลัว หรือความโกรธ เป็นต้น อาจทำให้เกิดการรับรู้และตีความที่ผิดพลาดได้

4.4 ความไม่ไวในการรับรู้ ส่วนใหญ่อารมณ์ที่ซ่อนเร้นอยู่ภายในข้อความต่างๆ มีความสำคัญยิ่งกว่าข้อความที่สื่อสารออกมาความไม่สามารถรับรู้ถึงอารมณ์ที่ซ่อนเร้นอยู่อาจทำให้รับรู้และตีความผิดพลาดได้

5. การรู้จักตนเองและสิ่งแวดล้อมอย่างกระจ่าง ได้แก่

5.1 การรับรู้ตนตามความเป็นจริงซึ่งจะนำไปสู่การยอมรับตนเอง

5.2 การรับรู้ผู้อื่นได้ตรงตามความเป็นจริงยอมนำไปสู่การยอมรับในตัวจริงของผู้อื่น

5.3 การรับรู้สัมพันธภาพตามสภาพความเป็นจริง ซึ่งสัมพันธภาพจะยืดหยุ่นได้ถ้าสนองความต้องการและก่อให้เกิดความพึงพอใจร่วมกันทั้งสองฝ่าย ดังนั้น จึงต้องพยายามขจัดปัญหาในการติดต่อสื่อสารที่เกิดขึ้น

6. การห่วงใยในสวัสดิภาพของผู้อื่น

อาจแสดงออกโดยการพูดหรือการกระทำ อาจพูดปลอบใจแสดงความห่วงใย หรือให้ความช่วยเหลือเมื่อผู้อื่นประสบความยุ่งยากลำบากใจ หรือแสดงความซาบซึ้ง แสดงความขอบคุณในคุณความดี เมื่อผู้อื่นได้แสดงต่อตนเอง แสดงความชื่นชมในความดีที่ผู้อื่นมี ย่อมเป็นเสริมแรง คุณลักษณะเช่นนั้นและช่วยสร้างเสริมสัมพันธภาพระหว่างบุคคลให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น

7. การซื่อสัตย์ต่อตนเองและผู้อื่น

การเป็นตัวของตัวเองและซื่อสัตย์ต่อความคิดเห็นและความเชื่อของตนเองนั้น เป็นสิ่งสำคัญบุคคลไม่ควรหลีกเลี่ยงที่จะพูดความจริงเพียงเพราะไม่กล้าเผชิญความขัดแย้ง และควรมีความเชื่อด้วยว่าผู้อื่นก็ย่อมจะกล้าเผชิญความจริงและหาทางแก้ปัญหาได้ในทางสร้างสรรค์ อย่างไรก็ตามความจริงที่พูดต้องแสดงให้เห็นความเคารพในความเป็นตัวของผู้อื่น คำนึงถึงความต้องการและความรู้สึกของผู้อื่น พร้อมทั้งแสดงความห่วงใยเป็นมิตรอย่างจริงใจ ด้วยความหวังดี จึงเป็นความจริงที่นุ่มนวลไม่ก้าวร้าว ถ้าเพื่อนถามว่าชอบทรงผมใหม่ของเขาไหม ถ้าเราไม่ชอบเห็นว่ามันสวย การตอบว่าดูไม่คุ้นหน้าทรงนั้นทรงนี้ถ้าจะรับหน้ามากกว่าจะสร้างสรรค์ว่าการตอบว่าดูไม่ได้เลย หรือน่าเกลียดมาก หรืออะไรทำนองนี้ เป็นต้น

สรุปปัจจัยในการพัฒนาสัมพันธภาพคือตัวเด็กเองกับแบบแผนของสัมพันธภาพที่เด็กเรียนรู้

1.9 ปัจจัยที่ช่วยส่งเสริมสัมพันธภาพระหว่างบุคคล

ชไนเดอร์ (สงวน สุทธิเลิศอรุณ. 2529 : 12 ; อ้างอิงจาก Schneider. 1976) ได้กล่าวถึงปัจจัยที่ช่วยส่งเสริมสัมพันธภาพระหว่างบุคคลไว้ดังนี้คือ

1 ความพอใจร่วมกัน (Mutuality) หมายถึง การที่บุคคลคบหาสมาคมกันนั้นจำเป็นต้องคำนึงถึงความรู้สึกและความพอใจของทั้งสองฝ่ายเป็นเบื้องต้น ต่างฝ่ายต่างก็พอใจที่จะคบหาสมาคมกันถ้าต่างฝ่ายต่างไม่พอใจที่จะรู้จักหรือคบหาสมาคมกันแล้ว ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลก็จะไม่ยืดยาวต่อไป อาจจะเป็นการรู้จักกันอย่างผิวเผินเท่านั้น

2. การรู้จักไว้วางใจกัน (Knowledge and Trust) เมื่อบุคคลพอใจที่จะคบหาสมาคมกันแล้วก็ต้องศึกษารายละเอียดและประวัติส่วนตัวของฝ่ายตรงข้าม จะหาโอกาสสนทนากันแล้ววิเคราะห์ว่าบุคคลนั้นๆ มีทัศนคติหรือสเน่ห์แบบเดียวกันกับตนหรือไม่ การที่จะให้ผู้อื่นไว้วางใจตนเองนั้น บางคนจะใช้วิธีเปิดเผยตนเอง แสดงความบริสุทธิ์ใจเพื่อให้ฝ่ายตรงข้ามรู้จักคุ้นเคยหรือไว้วางใจรวดเร็วขึ้น ซึ่งเป็นวิธีที่ดีที่จะช่วยให้บุคคลมีความเข้าใจกันสนิทสนมกันเป็นอย่างดี

3. ปทัสถานส่วนบุคคล (Personal Noms) สิ่งหนึ่งที่จะช่วยให้ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลเป็นไปอย่างแน่นแฟ้นยิ่งขึ้น ได้แก่ ปทัสถานส่วนตัวแต่ละบุคคลยึดมั่นและแสดงออก อันมีผลกระทบต่อนผู้อื่น เช่น การแสดงกิริยามารยาท ความประพฤติส่วนตัวอุปนิสัยใจคอและบุคลิกภาพของบุคคลนั้น เป็นต้น ถ้าบุคคลมีปทัสถานส่วนบุคคลดี ก็เป็นเสน่ห์ของบุคคลนั้น ทำให้บุคคลนั้นเป็นที่รักใคร่และชื่นชอบของบุคคลอื่น อันจะเป็นปัจจัยในการสร้างความสัมพันธ์หรือมิตรภาพที่ดีต่อกันได้

4. การลงทุนส่วนตัว (Self Investment) เมื่อบุคคลเข้าไปมีความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นหรือกลุ่มใดก็ตาม บุคคลอาจจะได้กำไรหรือขาดทุน กำไรในที่นี้หมายถึงความพอใจ ความสำเร็จ ความร่าเริง และความสุขใจ ส่วนขาดทุนหมายถึง ความไม่สบายใจ ความทุกข์ใจ ความอับอาย และความกระวนกระวายใจ คำว่าต้นทุน หมายถึง ทรัพย์สินเงินทอง ชื่อเสียง โอกาสและเวลาที่เสียไปด้วย ดังนั้นการที่บุคคลจะ

คบกับใครนั้นแต่ละบุคคลจะต้องพิจารณาถึงกำไรและขาดทุนในใจและยอมลงทุนโดยเสี่ยงบางส่วนเพื่อแลกกับบางอย่างที่พอใจ

คาร์คัฟ และเบเรนสัน (Carkhuff and Barenson, 1977 : 203 - 207) ได้กล่าวถึงปัจจัยที่ช่วยส่งเสริมสัมพันธภาพระหว่างบุคคลไว้ดังนี้

1. สัมพันธภาพแบบเปิดเผย การเปิดเผยความรู้สึก เต็มใจที่จะแลกเปลี่ยนข้อมูลประสบการณ์ซึ่งกันและกันอย่างเปิดเผย เพื่อความเข้าใจอันดีและก่อให้เกิดสัมพันธภาพที่มั่นคง
2. มีความรู้สึกร่วมกัน หมายถึง สามารถมีความเข้าใจบุคคลอื่น รับรู้ความรู้สึกที่เกิดขึ้นกับบุคคลอื่น
3. เคารพและยอมรับในบุคคลอื่น หมายถึง ยอมรับบุคคลอื่นโดยไม่ตัดสินว่าถูกหรือผิด ไม่ประเมิณบุคคล เคารพในบุคคลอื่น รับฟังความเห็นของบุคคลอื่น
4. การยอมรับโดยไม่ต้องเห็นด้วย หมายถึง การเป็นผู้ฟังที่ดีที่พยายามทำความเข้าใจโดยไม่ประเมิณบุคคลอื่นแต่ให้ความสนใจบุคคลอื่น

จากข้อความดังกล่าวข้างต้น จะเห็นว่า ปัจจัยที่ช่วยส่งเสริมสัมพันธภาพระหว่างบุคคลนั้น จำเป็นต้องคำนึงถึงความรู้สึก และความพอใจของทั้งสองฝ่ายเป็นเบื้องต้น สิ่งหนึ่งที่จะช่วยให้ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลเป็นไปอย่างแน่นแฟ้นยิ่งขึ้น ได้แก่ ปทัสถานส่วนตัวแต่ละบุคคล ถ้าบุคคลมีปทัสถานส่วนตัวที่ดีทำให้บุคคลนั้นเป็นที่รักและชื่นชอบของบุคคลอื่น อันจะเป็นปัจจัยในการสร้างความสัมพันธ์หรือมิตรภาพที่ดีต่อกันได้

1.10 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสัมพันธภาพ

งานวิจัยในต่างประเทศ

แมรี่ (Mary, 1981 : 4603) ได้ศึกษาปฏิสัมพันธ์ของเด็กที่มีความสามารถในการเข้ากลุ่มเพื่อนในแง่ความถี่ของพฤติกรรมและระยะเวลาของปฏิสัมพันธ์, วิธีการเข้ากลุ่มเพื่อน, ความรู้สึกและการเข้ากลุ่มเพื่อนไม่ได้ กลุ่มตัวอย่างเป็นเด็กอายุ 4 ปี จำนวน 40 คน (ชาย 20 คน หญิง 20 คน) วิธีการศึกษาใช้เทคนิคสังคมมิติบันทึกพฤติกรรมขณะเล่นโดยบันทึกวีดิโอเทปคนละ 1 นาที แล้วนำมาตีความ จากนั้นนำมาจัดเป็นประเภทพฤติกรรม ผลการวิจัยพบว่า เด็กที่มีความสามารถในการเข้ากลุ่มเพื่อนมาก จะมีปฏิสัมพันธ์มากกว่าใช้เวลายาวนานกว่าเด็กที่มีความสามารถในการเข้ากลุ่มกับเพื่อนน้อย เด็กที่มีความสามารถในการเข้ากลุ่มเพื่อนจะใช้พฤติกรรมปฏิสัมพันธ์หลายวิธี และวิธีการเข้ากลุ่มเพื่อนไม่ได้ผลจะน้อยกว่าเด็กที่มีความสามารถน้อยกว่าและใช้พฤติกรรมทางบวกมากกว่า ส่วนเด็กที่มีความสามารถน้อยกว่าจะใช้วิธีการทางลบมากกว่า ไม่มีความแตกต่างกัน นัยสำคัญของวิธีการที่ใช้ในการเข้ากลุ่มเพื่อนในแง่ของวิธีการทางลบกับวิธีการที่ไม่ได้ผล

งานวิจัยในประเทศ

จิราภรณ์ หุ่นตระกูล (2528 : 49 - 55) ได้ศึกษาผลของการใช้บทบาทสมมุติที่มีต่อการพัฒนาการปรับตัวด้านสัมพันธภาพกับเพื่อนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ผลการทดลองปรากฏว่านักเรียนที่ได้รับการทดลองโดยการใช้บทบาทสมมุติมีการพัฒนาการปรับตัวด้านสัมพันธภาพกับเพื่อนดีกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการเคลื่อนไหวและจังหวะ

2.1 ความหมายของการเคลื่อนไหวและจังหวะ

การเคลื่อนไหวและจังหวะ หมายถึง กระบวนการและความสามารถในการควบคุมกลไกการเคลื่อนไหวของร่างกายและจิตใจโดยใช้ร่างกายเป็นสื่อกลางในการแสดงออกทางความคิดริเริ่มสร้างสรรค์นี้จะแสดงออกทางอารมณ์และการสื่อความหมาย ชวัญแก้ว ดำรงค์ศิริ (2539 : 43) กล่าวว่า การเคลื่อนไหวและจังหวะ เป็นกิจกรรมที่ช่วยให้เด็กพัฒนาทักษะร่างกาย และจิตใจด้วยปฏิกิริยาตอบสนองต่อเสียงดนตรี เสียงเพลง และจังหวะช้าหรือเร็ว โดยการแสดงท่าทางหรือการเคลื่อนไหวส่วนต่างๆ ของร่างกายได้อย่างอิสระ ซึ่งสอดคล้องกับ รูปทอง ศรีท้วม (2538 : 26) กล่าวว่า การเคลื่อนไหวเป็นการเคลื่อนไหวที่ผสมผสานกันอย่างกลมกลืนต่อเสียงเพลงและดนตรี โดยใช้ร่างกายเป็นสื่อกลางในการแสดงออกของเด็กในช่วงที่มีการเคลื่อนไหว พิชิต ภูตจันทร์ (2523 : 3) กล่าวว่า การเคลื่อนไหวเป็นจังหวะว่า หมายถึง การที่ร่างกายและจิตใจ มีปฏิกิริยาตอบสนองต่อดนตรี และจังหวะซึ่งจังหวะนั้นหมายถึงช้าเร็วของการเคลื่อนไหว ซึ่งวงจรจะเกิดจากการตบมือ เคาะไม้ เคาะเหล็ก ตีกลอง ฉิ่ง ฉาบ เป็นต้น กิจกรรมเข้าจังหวะ เป็นกิจกรรมที่เด็กมีปฏิกิริยาตอบสนองต่อจังหวะเสียงดนตรี โดยแสดงท่าทางหรือเคลื่อนไหวส่วนต่างๆ ให้เข้ากับจังหวะได้อย่างอิสระผสมผสาน โดยการแสดงท่าทางหรือการเคลื่อนไหวส่วนต่างๆ ของร่างกาย ให้เข้าจังหวะได้อย่างอิสระและผสมกลมกลืน เกิดอารมณ์และจิตใจคล้อยตามไปกับเสียงของดนตรี

การเคลื่อนไหวและจังหวะเป็นกระบวนการความสามารถของตน โดยใช้การเคลื่อนไหวร่างกายเมื่อพบการแก้ไขปัญหาต่างๆ เด็กแต่ละคนต่างได้เข้าร่วมในการวิเคราะห์ปัญหา โดยใช้ความสามารถทางร่างกาย และความรู้ของตนเอง การได้รับการกระตุ้นจากปัญหา เพื่อให้เด็กค้นหาคำตอบด้วยตนเอง จุดแห่งความสนใจควรอยู่ที่กิจกรรมมากกว่าสิ่งใด (สุนทรี สราญชาติ. 2533 : 2624 ; อ้างอิงมาจาก สำเร็จ มณีเนตร : 2520 : 1)

การเคลื่อนไหวมีความสัมพันธ์กับชีวิตส่วนหนึ่งของเด็ก เด็กรู้จักตนเองจากการเคลื่อนไหวของร่างกาย วิธีเคลื่อนไหวหลายๆ วิธี ช่วยให้เด็กเกิดทักษะในการใช้ร่างกาย ทักษะ ในการควบคุมกล้ามเนื้อ การหยิบจับ และการแก้ปัญหา เพิ่มความรู้และเจตคติ พวงทอง ไสยวรรณ (2530 : 56) นอกจากนั้น การเคลื่อนไหว และจังหวะ ยังเป็นกิจกรรมที่ร่างกายและจิตใจมีปฏิกิริยาตอบสนองต่อจังหวะ เสียงดนตรี และเสียงเพลง โดยการแสดงท่าทางหรือเคลื่อนไหวส่วนต่างๆ ของร่างกายได้อย่างอิสระ แสดงออกทางอารมณ์ ความคิดสร้างสรรค์ (อริภัทร สายนาค. 2543 : 11)

สรุปได้ว่า การเคลื่อนไหวและจังหวะ หมายถึง กิจกรรมที่ร่างกายได้เคลื่อนไหวทุกส่วนของร่างกายให้สัมพันธ์กับจังหวะ และเสียงเพลงอย่างอิสระ โดยใช้ร่างกายเป็นสื่อในการแสดงออกทางอารมณ์ และความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในช่วงที่มีการเคลื่อนไหวที่

2.2 ความสำคัญของการเคลื่อนไหวและจังหวะ

การเคลื่อนไหวและจังหวะมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับมนุษย์ โดยเฉพาะในสภาพความเป็นอยู่ของมนุษย์ในสังคมปัจจุบันซึ่งเต็มไปด้วยการต่อสู้ดิ้นรนควบคู่ไปกับความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสมัยใหม่เพราะจะช่วยให้บุคคลได้ระบายออกทางความรู้สึก ผ่อนคลายความตึงเครียดทางร่างกายและจิตใจได้ดี สามารถพัฒนาปรับตัวด้านสังคมดีขึ้น และพร้อมที่จะประกอบกิจวัตรในชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีชีวิตอย่างสุขสมบูรณ์ในสังคมเป็นอย่างดี (เยาวนา ดลแมน. 2535 : 24)

การเคลื่อนไหวและจังหวะเป็นสิ่งจำเป็นต่อการดำรงชีวิตมนุษย์ตั้งแต่แรกเกิดจนถึงสิ้นอายุขัย โดยเฉพาะในเด็กแรกเกิดจะมีการเคลื่อนไหวตามธรรมชาติ โดยไม่ต้องรับการฝึกหัด เช่น การดิ้นไปมา การไขว่คว้า ซึ่งเป็นการเคลื่อนไหวที่ช่วยให้เด็กมีพัฒนาการทางร่างกาย และการสื่อความหมาย (นิรัตน์ กรองสะอาด. 2535 : 24 ; อ้างอิงจากวัลลีย์ ภัทรโรภาส. 2533 : 1) สำเร็จ มณีเนตร กล่าวว่า การเคลื่อนไหวของเด็กแต่ละครั้ง เป็นการสะสมขั้นพื้นฐานที่จะให้เด็กได้มาซึ่งความรู้อันจะสามารถนำไปใช้ใน ชีวิตประจำวันขั้นต่อไป (สำเร็จ มณีเนตร. 2520 : 5) การเคลื่อนไหวและจังหวะเป็นกระบวนการสำรวจ ความสามารถของตนเองโดยใช้การเคลื่อนไหวส่วนต่างๆ ของร่างกายให้เข้ากับจังหวะดนตรี เพื่อหา ขอบกพร่องที่ต้องแก้ไข ครูทุกคนควรจะตระหนักว่าเด็กควรได้รับการพัฒนาทักษะทางกลไกพร้อมๆ กับด้าน อื่นๆ (พิชิต ภูติจันทร์. 2523 : 1) ซึ่งชมรม ศิลปวัฒนธรรม เพื่อเยาวชน “มายา” กล่าวว่า ผู้ใหญ่ทั้งหลาย ควรคำนึงถึงเสรีภาพในการเคลื่อนไหวของเด็กๆ และควรส่งเสริมการเคลื่อนไหวให้เหมาะสมกับพัฒนาการ ของเด็ก ซึ่งไม่ใช่เพียงเพื่อความคล่องแคล่วทางร่างกาย หรือความสง่างาม แข็งแรง และการควบคุมอวัยวะ ต่างๆ ได้ดีเท่านั้น แต่รวมถึงพลังความคิด จิตใจ ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และจินตนาการด้วย (กลุ่มศิลปวัฒนธรรมเพื่อเยาวชน 2525 : 7)

ภรณ์ คุรุรัตน์ (2526 : 24 - 30) กล่าวว่า การส่งเสริมให้เด็กมีอิสระในการเคลื่อนไหวที่เหมาะสม กับพัฒนาการและวัยของเด็ก จะช่วยให้เด็กได้แสดงออกถึงความรู้สึกและอารมณ์อย่างเปิดเผยและเป็น ธรรมชาติ ซึ่งเป็นการส่งเสริมให้เด็กมีจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ การจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหวและ จังหวะให้กับเด็กตั้งแต่ยังเล็กจะช่วยให้เด็กเกิดทักษะพื้นฐานในการเรียนวิชาต่างๆ เช่นภาษา ดนตรี นาฏศิลป์ ฯลฯ ขณะเดียวกันจะทำให้เด็กมีจังหวะในการเคลื่อนไหว ไม่เกิดปัญหาการวิ่งชนผู้อื่น หรือสิ่งของ ต่างๆ ในขณะทำกิจกรรม ซึ่งมีผลต่อการปรับตัวของเด็ก เพราะการรู้จักจังหวะจะเป็นผลทำให้ไม่กระทบ กระทั้งผู้อื่นได้สามารถดำเนินชีวิตได้ถูกต้องและอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุข

วรศักดิ์ เพียรชอบ (2527 : 131 - 132) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการเคลื่อนไหวที่จะสรุป ความสำคัญได้ดังนี้

1. ช่วยให้เด็กเรียนรู้ในเทคนิคและวิธีการคิดค้นและการแก้ปัญหาการเคลื่อนไหวหรือปัญหาอื่นๆ ที่ เกี่ยวข้องได้ดียิ่งขึ้น ทั้งนี้เพราะการจัดกิจกรรมส่วนใหญ่เป็นกิจกรรมให้เด็กมีประสบการณ์ด้วยการ แก้ปัญหา การเคลื่อนไหวส่วนต่างๆ ของร่างกายโดยวิธีการต่าง ๆ ฉะนั้น จึงเป็นโอกาสที่เด็กได้เรียนรู้ และเข้าใจวิธีการ และเทคนิคในการคิดค้นเหล่านี้ได้ด้วย

2. ช่วยให้เด็กได้เรียนรู้การเคลื่อนไหวส่วนต่างๆ ของร่างกายสามารถพัฒนาความสามารถในการ เคลื่อนไหวเหล่านั้นให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น จนกระทั่งสามารถที่จะมีทักษะในการเคลื่อนไหวในแต่ละอย่างได้ เป็นอย่างดีต่อไป

3. ช่วยให้เด็กมีความรู้และความเข้าใจในความจำกัดของความสามารถ ในการเคลื่อนไหวของส่วน ต่างๆ ของร่างกายได้อย่างดีกว่า ส่วนต่างๆ ของร่างกายของตนเองนั้นส่วนใดมีความสามารถและมีความ จำกัดในการเคลื่อนไหวอย่างไร และในขณะเดียวกันก็จะได้ปรับความสามารถและความจำกัดเหล่านั้นมาใช้ ให้เป็นประโยชน์เหมาะสมต่อไป

4. ช่วยให้เด็กมีพัฒนาการในทางสร้างสรรค์และรักษาไว้ซึ่งความสามารถในทางสร้างสรรค์นั้นๆ ทั้งนี้เพราะการเรียนรู้แบบวิธีคิดค้นการเคลื่อนไหวนั้นเป็นกิจกรรมได้แก้ปัญหการเคลื่อนไหวของร่างกาย ด้วยตนเองอยู่ตลอดเวลา ซึ่งเป็นวิธีหนึ่งที่จะช่วยให้มีพัฒนาการในทางสร้างสรรค์และรักษาไว้ ซึ่ง ความสามารถนี้ในตัวเด็กได้เป็นอย่างดี

5. ช่วยให้เด็กเข้าใจประโยชน์ของการเคลื่อนไหวของส่วนต่างๆของร่างกายได้เป็นอย่างดีทำให้สามารถนำประโยชน์ในการเคลื่อนไหวเหล่านั้นไปใช้ในชีวิตประจำวันของตนเองต่อไป เช่น สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในทางนันทนาการในช่วงเวลาว่าง เป็นต้น

6. ช่วยให้เด็กได้เรียนรู้และมีความรู้สึกชอบเคลื่อนไหวหรือออกกำลังกายส่วนต่างๆ ของร่างกาย ซึ่งเป็นส่วนสำคัญมากในชีวิตการเป็นอยู่ของสังคมในเมืองปัจจุบันที่เต็มไปด้วยเครื่องผ่อนแรงที่เป็นอยู่ การที่จะช่วยให้เด็กมีความรักในการเคลื่อนไหวหรือออกกำลังกายส่วนต่างๆ ของร่างกายนับว่ามีความสำคัญที่สุด

7. ทำให้เด็กได้เรียนรู้และเข้าใจลักษณะและความหมายของการเคลื่อนไหวส่วนต่างๆ ของร่างกายได้เป็นอย่างดี สามารถเรียกชื่อลักษณะการเคลื่อนไหวเหล่านั้นได้ถูกต้องต่อไป

จะเห็นได้ว่า การเคลื่อนไหวและจังหวะมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับเด็กปฐมวัย เพราะเด็กจะเกิดการเรียนรู้จากการเคลื่อนไหวและยังสามารถส่งเสริมพัฒนาการทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญา และจินตนาการของเด็กอีกด้วย

2.3 ประเภทของการเคลื่อนไหว

การเคลื่อนไหวและจังหวะจำแนกออกเป็น 21 ประเภท ดังนี้

การเคลื่อนไหวอยู่กับที่ (Nonlocomotor Movement)

สุรางศรี เมฆานนท์ (2528 : 5 - 6) ได้ให้ความหมายของ การเคลื่อนไหวอยู่กับที่ว่า หมายถึง การเคลื่อนไหวส่วนต่างๆ ของร่างกายเมื่ออยู่ ณ จุดใดจุดหนึ่งไม่เคลื่อนไหวออกจากจุดนั้นเลย ได้แก่

1. การก้มตัว (Bending) คือการงอข้อพับต่างๆ ของร่างกายที่จะทำให้ร่างกายส่วนบนเข้ามาใกล้กับส่วนล่าง
2. การยืนเหยียดตัว (Stetting) คือ การเคลื่อนไหวที่ตรงกันข้ามกับการก้มตัว โดยพยายามยืดเหยียดทุกส่วนของร่างกายให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้
3. การบิดตัว (Twisting) คือ การเคลื่อนไหวร่างกายโดยการบิดลำตัวท่อนบนไปรอบๆ แกนตั้ง
4. การหมุนตัว (Turning) คือ การเคลื่อนไหว การหมุนตัวรอบๆ ร่างกายมากกว่าการบิดตัวซึ่งจะทำให้เท้าต้องหมุนตามไปด้วยข้างใดข้างหนึ่ง
5. การโยกตัว (Rocking) คือ การย้ายน้ำหนักจากส่วนหนึ่งของร่างกายไปยังอีกส่วนหนึ่งของร่างกาย โดยส่วนทั้งสองจะต้องแตะพื้นคนละครั้งสลับกันไป
6. การแกว่งหรือการหมุนเหวี่ยง (Swinging) คือ การเคลื่อนไหวส่วนใดส่วนหนึ่งโดยหมุนรอบจุดใดจุดหนึ่งให้เป็นรูปโค้งหรือรูปวงกลมที่แบบลูกตุ้มนาฬิกา เช่น การแกว่งแขน ขา ลำตัว เป็นต้น
7. การเอียง (Swaying) คล้ายการโยก ส่วนโค้ง จะเป็นโค้งเข้ากับพื้น การเอียงจะไม่รู้สึกผ่อนคลายเป็นเหมือนกับการแกว่ง
8. การดัน (Pushing) การเคลื่อนไหวโดยการดัน มักจะเป็นการดันออกจากร่างกาย เช่น การดันสิ่งของและการกดสิ่งของ
9. การดึง (Pulling) คือการเคลื่อนไหว ที่ตรงกันข้ามกับการดัน คือ มักจะเป็นการดึงเข้าหาร่างกาย หรือดึงไปที่ทิศทางใดทางหนึ่งโดยเฉพาะ
10. การสั่น (Shaking) คือ การเคลื่อนไหวที่มีการสั่นสะเทือนส่วนใดส่วนหนึ่งของร่างกายทุกส่วน เช่น ในการเต้นรำ จะมีการจับเขย่า การแสดงออกของของการตกใจหรือสั่นในการเต้น
11. การตี (Striking) เป็นการเคลื่อนไหวที่มาเร็วแล้วหยุด

การเคลื่อนไหวที่เคลื่อนที่ (locomotor Movement)

ชาวลิตร ภูมิภาค (2532 : 10 -10) ได้ให้ความหมายของการเคลื่อนไหวที่เคลื่อนที่ว่า หมายถึง การเคลื่อนไหวจากที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่ง ได้แก่

1. การเดิน (Walking) คือ การเคลื่อนที่ ตามจังหวะโดยการก้าวเท้าสลับกันไปในทิศทางใดทางหนึ่งก็ได้เท้าที่เป็นหลักจะสัมผัสอยู่กับพื้นตลอดเวลา จนกว่าการถ่วงน้ำหนักตัวไปยังอีกเท้าหนึ่งจะเสร็จสิ้น น้ำหนักตัวจะตกบนเท้าทั้งสองข้างเท่าๆ กัน ลำตัวตั้งตรงอยู่ในลักษณะสบาย ๆ ปล่อยแขนให้อยู่ตามธรรมชาติ การก้าวเท้าให้ก้าวเรียบๆ ไปตามจังหวะ
2. การวิ่ง (Running) คือ การเคลื่อนที่ตามจังหวะโดยการก้าวเท้าสลับกันไป พร้อมกับเปลี่ยนน้ำหนักตัวจากเท้าหนึ่งไปยังอีกเท้าหนึ่ง ในขณะที่มีการเปลี่ยนแปลงน้ำหนักตัวนั้นจะถีบเท้าส่งตัวขึ้นพ้นจากพื้น เท้าทั้งสองจะลอยพ้นจากพื้น
3. การก้าวกระโดด (Jumping) คือ การสปริงตัวขึ้นจากพื้นแล้วลงสู่พื้นด้วยเท้าทั้งสองพร้อมๆ กัน
4. การกระโดดเขย่ง (Hopping) คือ การสปริงตัวขึ้นจากพื้นแล้วลงสู่พื้นด้วยเท้าข้างใดข้างหนึ่งเพียงข้างเดียว
5. การวิ่งโหย่ง (Leaping) คือการทิ้งน้ำหนักตัวไว้บนเท้าหนึ่ง แล้วสปริงตัวขึ้นจากพื้นด้วยเท้าเดิม นั้น สวิงอีกเท้าหนึ่งไปข้างหน้าเพื่อจะรับน้ำหนักตัวในขณะที่ลงสู่พื้น
6. การวิ่งสลับเท้า (Skipping) คือการก้าวกระโดดเขย่ง เว้นแต่จังหวะที่ใช้ในการกระโดดสลับเท่านั้นเร็ว และเป็นจังหวะแบ่งก้าวกระโดดเขย่งด้วยเท้าซ้ายและก้าวเท้าขวา กระโดดเขย่งด้วยเท้าขวา
7. การสไลด์ (Sliding) คือ การก้าวเท้าออกไปข้างๆ แล้วลาดเท้าขวาไปชิดเท้าซ้ายหรือเท้าซ้ายไปข้างหน้าชิดเท้าขวา การลากเท้าไปชิดแต่ละครั้งต้องไม่ให้เท้าพ้นพื้น และให้เข้ากับจังหวะดนตรี
8. การควมม้า (Galloping) คือ การเคลื่อนที่ไปข้างหน้าด้วย การก้าวตามชนิดอีกเท้าหนึ่งเข้าไปชิดเท้าหน้า เท้าเดิมจะนำหน้าอยู่เสมอ
9. ก้าวชิด (Two - Step) คือ การเคลื่อนที่ไปข้างหน้าด้วยการก้าวเท้าซ้ายไปข้างหน้าชิดเท้าไปหาเท้าซ้าย ทิ้งน้ำหนักตัวมาไว้ที่เท้าขวา ก้าวเท้าไปข้างหน้าอีกครั้ง - พัก - ทำซ้ำด้วยเท้าขวาชิดเท้าซ้าย (ก้าว - ชิด - ก้าว - พัก)

ตามแนวของ ซาโปรา และมิทเชล (Sapora and Michell. 1961 : 131) ได้แบ่งการเคลื่อนไหวออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. การเคลื่อนไหวแบบพื้นฐาน (Fundamental Movements) หมายถึง การเคลื่อนไหวที่ต้องใช้กล้ามเนื้อใหญ่ ๆ ของลำตัว แขน ขา เช่น การเดิน การวิ่ง การกระโดด การว่ายน้ำ ฯลฯ เป็นการเคลื่อนไหวที่สามารถเห็นได้ทั่วไป และมีอิทธิพลต่อการทำงานของระบบต่างๆ ของร่างกาย เช่น ระบบย่อยอาหาร ระบบไหลเวียนโลหิต ระบบขับถ่าย ระบบหายใจ รวมทั้งอวัยวะอื่นๆ ที่จำเป็นต่อชีวิตและสุขภาพด้วย
2. การเคลื่อนไหวเสริม (Accessory Movements) หมายถึง การเคลื่อนไหวที่พัฒนาภายหลังจากการเคลื่อนไหวขั้นพื้นฐานส่วนมากจะต้องอาศัยทักษะที่ละเอียดอ่อน และไม่เกี่ยวข้องกับกล้ามเนื้อใหญ่ๆ เท่าใดนัก จึงไม่ค่อยจะมีผลต่อการทำงานของอวัยวะและระบบของร่างกาย เช่น การพูด การพิมพ์ดีด การสไลโอลิน เป็นต้น

แอนนาริโน (Annarino . 1973 : 22) ได้จำแนกการเคลื่อนไหวตามลักษณะของการเคลื่อนไหวพื้นฐานไว้ดังนี้

1. การเคลื่อนไหวที่เกี่ยวข้องกับร่างกาย (Body Manipulative)
 - 1.1 การเคลื่อนไหวแบบไม่เคลื่อนที่ขึ้นพื้นฐาน (Basic Locomotor) การเดิน การวิ่ง การกระโดด การกลาน เป็นต้น
 - 1.2 การเคลื่อนไหวแบบเคลื่อนที่ขึ้นพื้นฐาน (Basic Non - Locomotor) การดัน การบิด การเหยียด เป็นต้น
2. การเคลื่อนไหวที่เกี่ยวข้องกับวัตถุ (Object Manipulative)
 - 1.3 การทำให้วัตถุที่อยู่นิ่งเคลื่อนที่ เช่น การขว้าง การตี
 - 1.4 การหยุดวัตถุที่เคลื่อนที่ เช่น การรับ การหยุด เป็นต้น

การเคลื่อนไหวเบื้องต้นอาจจะแบ่งเป็นประเภทใหญ่ๆ ได้ 3 ประเภท คือ

1. การเคลื่อนไหวแบบอยู่กับที่
 2. การเคลื่อนไหวแบบเคลื่อนที่จากที่เดิม
 3. การเคลื่อนไหวแบบประกอบอุปกรณ์หรือวัตถุ
1. การเคลื่อนไหวแบบอยู่กับที่ ได้แก่ การเคลื่อนไหวของแขน ขา ลำตัว โดยที่ร่างกายยังยืนอยู่ที่เดิม เช่น การก้มลำตัวไปทางข้างหน้า – ข้างหลัง ซ้าย – ขวา หารเหยียดแขนเหล่านี้ เป็นต้น การเคลื่อนไหวร่างกายโดยร่างกายไม่เคลื่อนที่จากเดิม อาจจะกระทำได้นี้ดังนี้
- 1.1 ยืนทรงตัวอยู่กับที่ด้วยเท้าเดียว สองเท้าหรือด้วยส่วนต่างๆ ของร่างกาย 3 ส่วน
 - 1.2 เหยียดแขน ขา ลำตัว หรือส่วนหนึ่งส่วนใดของร่างกายไปในทิศทางใดก็ได้ไกลที่สุด
 - 1.3 ทำร่างกายให้เป็นรูปร่างลักษณะต่างๆ เช่น เป็นกำแพง ดึก รถ ฯลฯ
 - 1.4 บิดแขน ขา ลำตัว หรือส่วนต่างๆ ของร่างกาย พร้อมๆ กันให้ได้มากที่สุด
 - 1.5 ขาหนึ่งอยู่กับที่พยายามเหยียดแขน ลำตัว หรือส่วนใดส่วนหนึ่งของร่างกายให้ไกลที่สุด
 - 1.6 งอตัวและเหยียดตัวสลับกันให้ได้มากที่สุด
 - 1.7 ทำร่างกายให้มีรูปร่างเล็กและใหญ่สลับกัน
 - 1.8 จากท่าต่างๆ เช่น ทำนั่งอยู่กับพื้น ทำดันพื้น ทำนอนคว่ำ หรือทำนอนหงาย หรืออื่นๆ แล้วให้ทำท่าต่างๆ ดังต่อไปนี้ คือ
1. ยกส่วนต่างๆ ของร่างกายให้พ้นจากพื้นให้มากที่สุด
 2. ให้ส่วนหนึ่งส่วนใดของร่างกายเขียนตัวหนังสือในอากาศ หรือทำท่าระบายสีวาดรูป
 3. เหยียดแขนหรือขาไปในทิศทางต่างๆ ให้ได้ไกลที่สุด
 4. เปลี่ยนตำแหน่งหรือทิศทางต่างๆ ของร่างกายให้มากที่สุดยืดแขนเดียว ขาเดียว แขนและขา ขาเดียว หรือสลับแขนและขาคนละข้าง
- 1.9 ใช้ส่วนต่างๆ ของร่างกายเขียนวงกลม โดยใช้ระนาบต่างๆ เช่น ขนานกับพื้น ตั้งกับพื้น ทแยงกับพื้น
 - 1.10 แสดงตำแหน่งของร่างกายในการว่ายน้ำท่าต่างๆ พร้อมทำการเคลื่อนไหวของท่าว่ายน้ำเหล่านั้น

1.11 จากทำยืนแยกเท้าที่ห่างกันมากๆ ให้บิดลำตัวไปข้างซ้าย ขวา และตะแค้นให้ได้ไกลที่สุด ที่จะไกลได้ ใช้มือตะแค้นด้านตรงข้ามให้ได้ไกลที่สุด

1.12 ฝึกหัดยืนทรงตัวด้วยเท้าเดียว มือเดียว และเท้าเดียว

1.13 เหยียดแขนหนึ่งตามด้วยแขนหนึ่งไปรอบๆ ร่างกาย

1.14 ทดลองความสามารถของข้อต่อของส่วนต่างๆ ของร่างกายว่าสามารถที่จะเคลื่อนไหวไปในทาง ทิศทางใดได้บ้าง มากน้อยแค่ไหน

1.15 จับคู่แล้วทดลองดูว่าสามารถที่จะยกคู่ของตนเองได้ในลักษณะไหนบ้างอย่างไร

2. การเคลื่อนไหวแบบเคลื่อนที่จากเดิม คือ การเคลื่อนไหวที่ร่างกายต้องย้ายตำแหน่งของร่างกายจากจุดหนึ่งไปยังอีกจุดหนึ่งบนพื้น อาจจะทำได้ดังนี้

2.1 เคลื่อนไหวร่างกายไปตามที่ต่างๆ ในห้อง เช่น อาจจะเดินไปด้วยความเร็ว ช้าๆ รอบๆ ห้อง หรือในบริเวณสนามที่กำหนดให้

2.2 เคลื่อนไหวร่างกายไปในทิศทางต่างๆ ด้วยความเร็วสม่ำเสมอ แล้วสลับด้วยการเคลื่อนไหวช้าๆ อย่างสม่ำเสมอ

2.3 เคลื่อนที่อย่างไกลๆ และก้าวยาวๆ เช่น การเลียนแบบ การเดินของข้ามสิ่งของ

2.4 พยายามทำตัวและเดินเหมือนยักษ์ คนแคระหรือแบบแมมมด

2.5 เคลื่อนที่ด้วยการเดินหรือวิ่งข้ามหรือลอดไปได้มานั่งหรือโตะ

2.6 เคลื่อนที่ไปรอบห้อง หรือสนามโดยทำท่าเหมือนกับว่ายน้ำ

2.7 เคลื่อนที่ไปรอบๆ ห้องเรียนหรือสนามด้วยท่าใดๆ ก็ได้ เมื่อได้ยินสัญญาณให้หยุด และเปลี่ยนท่าเคลื่อนที่เป็นอย่างอื่น

2.8 นักเรียนจับคู่ คนหนึ่งนั่งลงเหยียดแขนออกไปอีกคนหนึ่งเดินข้ามหรือกระโดดข้าม

2.9 เคลื่อนที่ไปรอบๆ สนาม โดยยกเท้าข้างหนึ่งไว้ตลอดเวลา

2.10 เคลื่อนไปรอบๆ ห้องหรือสนาม แล้วในขณะที่เดียวกันก็ลดตัวให้ต่ำลงและต่ำลง จนเป็นท่าคลาน แล้วเริ่มจากท่าคลานนี้ด้วยการเคลื่อนที่ไปรอบๆ แล้วค่อยๆ ยกลำตัวให้สูงขึ้นจนลำตัวตั้งตรง

2.11 เคลื่อนที่ไปรอบๆ ห้องโดยให้น้ำหนักอยู่บนส่วนใดส่วนหนึ่งของร่างกาย

2.12 เคลื่อนที่ไปข้างหน้าโดยให้แขนและขาที่อยู่ในข้างเดียวกัน แกว่งไปข้างหน้าในเวลาเดียวกันพร้อมกัน

2.13 เคลื่อนที่ไปข้างหนักรอบๆ ห้อง โดยให้ศีรษะต่ำกว่าเอว

2.14 เดินไปรอบๆ ห้อง โดยถือไม้คทาหรือไม้ยาวขนาดไม้เท้า หรือเชือกกระโดดติดมือไปด้วย เมื่อได้ยินสัญญาณให้วางไม้เท้ากับพื้น แล้วกระโดดกลับไปมาข้ามไม้เท้า 2 ครั้ง หรือ 3-4 ครั้ง แล้วหยิบไม้เท้าเดินต่อไปอีกจนกว่าจะได้ยินสัญญาณอีก และให้ทำท่าเดินหรือท่าใหม่อีกครั้ง

2.15 เดินไปในทิศทางต่างๆ แล้วตะแค้นหนึ่ง เมื่อได้ตะแค้นแล้วให้เคลื่อนไหวด้วยวิธีอื่นซึ่งแตกต่างจากเดิม ทุกครั้งที่ตะแค้นแล้วจะต้องเปลี่ยนท่าเคลื่อนไหวเป็นอย่างยิ่ง

2.16 นักเรียนจับคู่เป็นคู่ เมื่อสัญญาณคนที่หนึ่งเคลื่อนที่ด้วยท่าอย่างหนึ่งแล้วอีกคนหนึ่งพยายามจะเคลื่อนที่โดยเลียนแบบคนแรกนั้น เมื่อได้ยินสัญญาณครั้งที่สอง คนที่สองเคลื่อนไหวอย่างหนึ่ง แล้วอีกคนหนึ่งก็ทำตามท่าเลียนแบบ สลับกันอย่างนี้เรื่อยไป

2.17 เคลื่อนที่ไปรอบๆ ห้องเรียนแล้วให้ใช้ส่วนต่างๆ ของเท้ารับน้ำหนักของร่างกายในแต่ละครั้งแตกต่างกันไป

2.18 ฝึกหัดเคลื่อนที่โดยให้เท้าเคลื่อนไหวในแบบต่างๆ เช่น โดยใช้ปลายเท้าไขว้กัน โดยสองเท้าพร้อมกัน หรือโดยใช้เท้าหนึ่งเท้าใดเท้าเพียงเท้าเดียว

2.19 เคลื่อนที่ไปรอบๆ ห้องหรือสนาม โดยใช้ท่าการเคลื่อนที่ของเท้าเช่นเดียวกับการเคลื่อนเท้าในกรีทาลูและลาน

2.20 เคลื่อนที่ไปรอบๆ แล้วบิดปลายเท้าไปทางขวาทุกครั้งที่จะหันไปทางขวา และทุกครั้งที่จะหันให้เปลี่ยนท่าการเคลื่อนที่

2.21 เลือกกีฬาประเภทใดขึ้นมา แล้วเคลื่อนที่ด้วยท่าสมมุติว่าได้เล่นกีฬาประเภทนั้น

2.22 เคลื่อนที่ไปข้างหน้า ข้างซ้าย ข้างขวา ข้างหน้า หรือข้างหลัง

2.23 เคลื่อนที่ไปรอบๆ ห้องหรือสนาม โดยทดลองใช้ส่วนหนึ่งส่วนของร่างกายนำที่ละส่วน

3. การเคลื่อนไหวประกอบอุปกรณ์หรือวัตถุ

การเคลื่อนไหวประกอบอุปกรณ์หรือวัตถุเป็นการทำให้เด็กได้มีการเคลื่อนไหว โดยใช้วัตถุหรืออุปกรณ์อย่างใดอย่างหนึ่งประกอบ การใช้อุปกรณ์ประกอบนี้จะช่วยให้เด็กได้มีการพัฒนาการในด้านการทำงานประสานกันระหว่างประสาทมือกับประสาทตา ประสาทเท้ากับตา และประสาทมือเท้าและตาดีขึ้น และตามปกติแล้ว เด็กจะมีความสนุกสนานกับการเคลื่อนไหวประกอบอุปกรณ์นี้มาก ฉะนั้นครูควรจะต้องจัดวัสดุอุปกรณ์หรือวัตถุอื่นๆ ที่จะสามารถให้เด็กได้ใช้ในการประกอบการเล่นหรือการเคลื่อนไหวนี้ให้มากที่สุด อุปกรณ์ที่จะจัดหาได้ง่าย เช่น ลูกบอล ลูกบอลขนาดต่างๆ เชือก ห่วงยางขนาดใหญ่ หรือห่วงยางธรรมดา เหล่านี้เป็นต้น ซึ่งอุปกรณ์เหล่านี้จะเป็นอุปกรณ์ที่จะช่วยส่งเสริมให้เด็กได้มีการมีประสบการณ์ในการเคลื่อนไหวได้อย่างดีและกว้างขวาง (วรศักดิ์ เพียรชอบ, 2527 : 147 - 149) ภรณ์ คุรุรัตน์ (2526 : 30 - 31) ได้ให้ข้อเสนอแนะการใช้อุปกรณ์ประกอบการเคลื่อนไหวว่าอุปกรณ์ที่ใช้ควรจัดหาไว้อย่างเพียงพอ และมีขนาดเหมาะสมและให้ความสัมพันธ์กับการเคลื่อนไหวของเด็ก เพื่อที่จะกระตุ้นความคิด เพิ่มความสนุกสนานและทักษะและการใช้อุปกรณ์ที่ถูกต้องจะช่วยให้เด็กมีความคล่องแคล่วและความคุมการเคลื่อนไหวได้ดีขึ้น

กุลยา ดันติผลาชีวะ (2547 : 110) จำแนกลักษณะของการเคลื่อนไหวโดยใช้อุปกรณ์ ดังนี้

1. การทำให้วัตถุที่อยู่นิ่งเคลื่อนที่ เช่น ขว้างลูกบอล ตีวงล้อ กิจกรรมนี้เด็กจะเป็นผู้กระทำกับวัตถุเป็นหลัก

2. การหยุดวัตถุเคลื่อนที่เป็นกิจกรรมของเด็กที่ฝึกให้เด็กรับหรือหยุดวัตถุที่กำลังเคลื่อนที่มาหา เช่น รับลูกบอล รับของที่โยนมา เป็นต้น

3. การเคลื่อนที่ไปพร้อมกับวัตถุ เช่น การอุ้มลูกบอลวิ่ง การวิ่งโบกสายรุ้ง เป็นต้น สิ่งที่ได้จะได้รับและเรียนรู้จากกิจกรรมนี้เป็นเรื่องเกี่ยวกับการเข้าใจตัวเองและผู้อื่น มิติสัมพันธ์ รวมถึงการวางตัว

จะเห็นว่า เด็กปฐมวัย เป็นวัยที่สนใจสิ่งแวดล้อมรอบตัว และชอบเคลื่อนไหวร่างกายอยู่ตลอดเวลา ครูปฐมวัยควรสนองความต้องการดังกล่าว ด้วยการจัดบรรยากาศ และนำอุปกรณ์ต่างๆ มาใช้ประกอบการเคลื่อนไหว เพื่อช่วยให้เด็กเกิดการเรียนรู้ รู้จักการแก้ไขปัญหา คิดหาคำตอบด้วยตนเอง จากการใช้อุปกรณ์ต่างๆ

2.4 หลักการจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหวและจังหวะ

เยาวยา เดชะคุปต์ (2542 : 51 – 52) ได้กล่าวถึงการจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหวและจังหวะว่า เพื่อให้การจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหวเบื้องต้น ช่วยให้เด็กมีโอกาสมีการพัฒนาทั้งในด้านความรู้ความเข้าใจ และความรู้สึกสำนึกในความสามารถของส่วนต่างๆ ของร่างกายของตัวเองตลอดจนในการที่จะช่วยให้เด็กมีพัฒนาการในทักษะการเคลื่อนไหว ผู้สอนควรพิจารณาหลักที่สำคัญต่อไปนี้ เป็นแนวทางประกอบ คือ

1. การจัดการเคลื่อนไหวของเด็กปฐมวัย ควรจะเป็นกิจกรรมการเคลื่อนไหวที่เป็นตามธรรมชาติของเด็กวัยนี้ เช่น การเคลื่อนไหวอยู่กับที่ มีการก้ม การเงย การกระโดด การปีนป่าย เหล่านี้ เป็นต้น
2. เด็กปฐมวัยเป็นวัยที่ต้องการการเคลื่อนไหว และอยากรู้อยากลองในความสามารถในการเคลื่อนไหวส่วนต่างๆ ของร่างกายของตนเองตลอดเวลา ฉะนั้นครูควรจะได้จัดกิจกรรมเกี่ยวกับการเคลื่อนไหวเบื้องต้นเพื่อสนองความต้องการของเด็กวัยนี้ให้เพียงพอ
3. การจัดกิจกรรมเคลื่อนไหวให้เด็กวัยนี้ ควรจัดให้เด็กมีประสบการณ์การเคลื่อนไหว โดยใช้ส่วนต่างๆ ของร่างกายในการเคลื่อนไหวในกิจกรรมต่างๆ อย่างกว้างขวางและให้เป็นไปตามลักษณะและธรรมชาติของการเคลื่อนไหวของส่วนต่างๆ ของร่างกายเหล่านั้นอย่างแท้จริง
4. การจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหว ควรให้เป็นไปในลักษณะของการสร้างสรรค์ให้มากที่สุด โดยครูควรจะต้องปัญหาให้เด็กคิดเองและลงมือทำเอง มากกว่าที่ครูจะเป็นผู้สาธิตหรือบอกให้ทำตาม
5. กิจกรรมการเคลื่อนไหว ควรให้เป็นกิจกรรมที่มีความหมายต่อเด็ก ให้เด็กมีความเข้าใจและเห็นความเกี่ยวข้องในชีวิตประจำวันที่ต้องใช้หรือประสบในชีวิตประจำวันด้วย โดยควรจะได้เน้นในแง่ของปริมาณ และคุณภาพของการเคลื่อนไหวเหล่านั้นด้วยควบคู่กันไป
6. การจัดกิจกรรมควรจะเป็นกิจกรรมการเคลื่อนไหวที่ต้องใช้กล้ามเนื้อใหญ่ของร่างกาย โดยส่วนรวมเป็นสำคัญก่อน เช่น กิจกรรมการเคลื่อนไหวที่เกี่ยวกับการใช้กล้ามเนื้อลำตัว กล้ามเนื้อแขนและขา เป็นต้น
7. ควรส่งเสริมให้เด็กได้สำนึกในความสามารถในการเคลื่อนไหวส่วนต่างๆ ของร่างกายที่ตนเองสามารถที่จะทำได้เป็นสำคัญ ทั้งนี้เพื่อที่จะช่วยให้เด็กได้มีความเชื่อมั่นในตนเองให้มากที่สุด ควบคู่กันไปด้วย
8. ควรให้เด็กมีความเข้าใจและสำนึกในความแตกต่างระหว่างความสามารถของแต่ละคน เด็กแต่ละคนจะมีอัตราการเรียนรู้ หรือพัฒนาทางด้านความสามารถในการเคลื่อนไหวของส่วนต่างๆ ของร่างกายเหล่านั้นแตกต่างกัน ฉะนั้นการเรียนรู้เกี่ยวกับการเคลื่อนไหวของส่วนต่างๆ ในร่างกายเหล่านั้นของแต่ละคนจะเป็นไปตามอัตราการเรียนรู้ของตนเอง
9. การจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหวของเด็กควรจะเป็นบรรยากาศที่มีความสนุกสนานและท้าทาย ตลอดเวลาการดำเนินกิจกรรม
10. การจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหวส่วนต่างๆ ของร่างกาย ควรจะเป็นไปตามความสามารถของร่างกายของเด็กเอง ไม่ควรจะเป็นไปในลักษณะการบังคับเด็ก
11. เด็กควรจะได้รู้จักชื่อการเคลื่อนไหวเบื้องต้นต่างๆ เหล่านั้นด้วย ทั้งนี้เพื่อจะได้เป็นพื้นฐานในการเรียนรู้ในขั้นสูงต่อไป

กุลยา ตันติผลาชีวะ (2547 : 114 - 115) ได้ให้เสนอแนะหลักการจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหวสำหรับเด็กปฐมวัยไว้ดังนี้

1. กิจกรรมที่ครูให้เด็กกระทำต้องมีลักษณะสร้างสรรค์มากที่สุดแม้แต่จะเป็นกิจกรรมเคลื่อนไหวอยู่กับที่
2. กิจกรรมควรเริ่มต้นจากการเคลื่อนไหวร่างกาย โดยส่วนรวมก่อนแล้วจึงไปส่วนแขน ขา ในขณะเดียวกันครูต้องสังเกตและสร้างความเชื่อมั่นให้กับเด็กเรียนรู้ร่างกาย และการเคลื่อนไหวของตนเอง
3. ท่าทางของการเคลื่อนไหวต้องไม่สร้างความยุ่งยากให้กับเด็กเพื่อสร้างความมั่นใจให้กับเด็กแต่ต้องมีความหมายสำหรับเด็กในการเรียนรู้ โดยเฉพาะการพัฒนาการรับรู้และการสร้างสรรค์
4. มีบริเวณและพื้นที่สำหรับเด็ก เพื่อให้เด็กมีความคล่องตัวในการเคลื่อนที่ร่างกายทั้งอยู่กับที่และเคลื่อนที่ เพื่อเด็กจะได้เรียนรู้พื้นที่รอบๆ ตัว รู้จักบริเวณรอบตัวเองและบริเวณรอบข้าง การเคลื่อนไหวสอนให้เด็กเรียนรู้พื้นที่ (Space) สิ่งที่ครูสอนไม่ใช่การสั่งให้เด็กยืน ณ ตำแหน่งที่ครูกำหนด แต่การเรียนรู้พื้นที่คือสิ่งที่ครูบอกเด็กว่าให้หาพื้นที่ที่เต็กร กางแขน แกว่ง แล้วไม่ชนเพื่อน การบอกเด็กเช่นนี้เป็นการสร้างให้เด็กเรียนรู้ตนกับพื้นที่ ที่สัมพันธ์กับเพื่อนนั่นคือรู้จักคำว่า Space
5. ให้อิสระเด็กในการเคลื่อนไหวตามลักษณะของกิจกรรมการเคลื่อนไหวซึ่งอิสระนี้ หมายถึง การให้เด็กทำตามเสียงดนตรีมากกว่าการทำตามเนื้อเพลงหรือทำตามคำสั่งแต่ให้เด็กรู้จักการสังเกตว่า เมื่อไรควรเคลื่อนไหวและเมื่อไรควรหยุดด้วยตัวของเด็กเอง

ข้อควรคำนึงในการจัดกิจกรรม

สมนา พานิช (2531 : 59) การนำกิจกรรมเคลื่อนไหวมาสอนเด็กนั้นจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีความเข้าใจในลักษณะพิเศษเฉพาะของเด็กในวัยนี้เกี่ยวกับการเคลื่อนไหว คือ

1. เด็กวัยนี้กล้ามเนื้อส่วนใหญ่เจริญเติบโต โดยเฉพาะส่วนแขน ขา ลำตัว การสอนกิจกรรมควรหนักไปในการใช้กล้ามเนื้อส่วนใหญ่ เช่น ส่วนแขนและขา
2. ความสนใจของเด็กวันนี้มีต่อสิ่งใดในระยะเวลาอันสั้น เกณฑ์เฉลี่ยระยะความตั้งใจ สนใจของเด็กเป็นดังนี้

เด็กวัย 3 ขวบ มีระยะความตั้งใจ สนใจอยู่ประมาณ 9 นาที

เด็กวัย 4 ขวบ มีระยะความตั้งใจ สนใจอยู่ประมาณ 11 นาที

เด็กวัย 5 ขวบ มีระยะความตั้งใจ สนใจอยู่ประมาณ 15 นาที

3. เด็กวัยนี้ชอบทำตามใจตนเอง การเล่นเกมกลุ่มมักไม่เกิน 7 คน กิจกรรมที่สอนจึงควรให้มีทั้งเล่นตามลำพัง หรือแบ่งกลุ่มเล็กๆ 4 – 7 คน

จะเห็นได้ว่า การจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหวและจังหวะให้กับเด็กได้สนุกสนานเพลิดเพลิน ตลอดจนส่งเสริมพัฒนาการด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ให้เด็กได้อีกด้วย

2.5 บทบาทของครูในการจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหวและจังหวะ

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2528 : 3) ได้กล่าวว่า

ครูมีบทบาทในการจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหวและจังหวะ ดังนี้

1. สนับสนุนให้เด็กมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
2. ครูควรสร้างบรรยากาศที่จะช่วยให้เด็กมีความมั่นใจในการเล่น กล้าแสดงออกและมีความสนุกสนาน

3. ไม่ควรชี้แนะเด็กในเรื่องความคิดมากเกินไป แต่ควรพูดในเชิงเสนอแนะเมื่อเด็กบางคนยังคิดไม่ออก

4. ก่อนที่กิจกรรมจะสิ้นสุดลง ครูควรให้เด็กพักผ่อนนิ่งๆ อย่างน้อย 2 นาที โดยให้เด็กนั่ง หรือนอนลงถ้าพื้นสะอาด ให้เด็กอยู่ในท่านั่ง ไม่เคลื่อนไหวสักครู่ จะเป็นการพักผ่อนหลังจากการออกกำลังกาย

5. ควรจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหวและจังหวะ วันละ ไม่น้อยกว่า 15 – 20 นาที

6. ในระยะแรกควรให้เด็กออกมาร่วมกิจกรรมทีละกลุ่มๆ ละไม่เกิน 10 คน แต่ในระยะต่อไปเมื่อเด็กเข้าใจสัญญาณกิจกรรมและอาจเพิ่มจำนวนเด็กมากขึ้น

7. ครูควรจะใช้กิจกรรมการเคลื่อนไหวและจังหวะสัมพันธ์กับทักษะทางคณิตศาสตร์ เช่น เมื่อเด็กได้ยินสัญญาณ “หยุด” ครูสั่งให้เด็กจับกลุ่ม จำนวน 3 คน

นอกจากนี้ เยาวพา เตชะคุปต์ (2525 : 155) ได้ให้ข้อเสนอสำหรับครูว่า

1. ให้โอกาสและเนื้อที่เด็กเคลื่อนไหว
2. สังเกตการเคลื่อนไหวและจังหวะของเด็กได้เคลื่อนไหวขณะที่ครูเล่นเครื่องดนตรี เช่น เล่นเปียโน เล่นเครื่องดนตรี หรือตบมือตามจังหวะ

3. ช่วยให้เกิดเปลี่ยนแปลงจังหวะการเคลื่อนไหวตามจังหวะของตนเอง เป็นการเคลื่อนไหวตามครูเคาะ

4. ครูเคาะจังหวะลักษณะต่างๆ ให้เด็กเคลื่อนไหวตาม เช่น เร็ว – ช้า ดัง – ค่อย ฯลฯ

5. เล่นเพลงต่างๆ แล้วให้เด็กเคลื่อนไหวโต้ตอบ โดยให้จังหวะนั้นสม่ำเสมอและง่ายต่อการรับฟัง ควรให้เด็กมีโอกาสฟังดนตรีและจังหวะก่อนทุกครั้ง แล้วจึงให้เด็กได้เคลื่อนไหวท่าทางประกอบ โดยคิดว่าจะทำอย่างไรด้วยตนเอง ท่าทางที่เด็กจะเคลื่อนไหวประกอบดนตรี ได้แก่ การเดินตามจังหวะ การวิ่ง การกระโดด การเขย่ง ก้าว กระโดด การหมุน การควมบ้า ฯลฯ

6. อย่าคาดหวังว่าเด็กทุกคนจะตอบสนองหรือทำท่าเหมือนกัน โดยครูควรเข้าใจว่าเด็กบางคนอาจชอบแสดงท่าทางตามลำพังหรือในกลุ่มเด็กๆ

7. การเคลื่อนไหวบางชนิด เช่น การโดดต้องอาศัยการควบคุม กล้ามเนื้อมากกว่ากิจกรรมอื่นๆ เด็กอายุ 4 – 5 ขวบ เพียงบางคนเท่านั้นที่จะทำได้ ดังนั้น จึงสมควรให้อิสระแก่เด็กได้เลือกแสดงท่าตามที่เขาต้องการ

จะเห็นได้ว่า ขณะดำเนินกิจกรรมการเคลื่อนไหวและจังหวะ ครูควรเอาใจใส่ สนใจสังเกตและศึกษาพฤติกรรมของเด็กทุกคน ด้วยการให้กำลังใจ ไม่เร่งรัดให้เด็กแสดงออก พยายามดึงความสนใจให้เด็กกล้าแสดงตัว และมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ เช่น ใช้วิธีตอบคำถามง่าย ๆ ที่ครูมั่นใจว่าเขาจะตอบได้ หรืออาจให้เข้าร่วมกิจกรรมการแสดงเป็นกลุ่ม จากความรู้สึกที่อายที่ไม่กล้าแสดงออกของเขาในตอนแรกจะค่อย ๆ เปลี่ยน เกิดความมั่นใจในตนเองขึ้นทีละน้อย เกิดความรู้สึกอยากเรียนอยากทำและยากแก้ปัญหามากขึ้น

2.6 กิจกรรมการเคลื่อนไหวและจังหวะ

การจัดกิจกรรมให้มีกิจกรรมการเคลื่อนไหวและจังหวะมีจุดมุ่งหมายใหญ่ๆ ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2536 : 9)

1. เพื่อพัฒนาอวัยวะทุกส่วนให้มีความสัมพันธ์อย่างดีในการเคลื่อนไหว
2. เพื่อสนองความต้องการตามธรรมชาติ ความสนใจ และความพอใจของเด็ก
3. เพื่อให้เกิดความซาบซึ้งและมีสุนทรีภาพในการเคลื่อนไหวตามจังหวะ

4. เพื่อผ่อนคลายความตึงเครียด
5. เพื่อให้เด็กได้รับประสบการณ์สนุกสนาน รื่นเริงจากการเล่นกิจกรรมการเคลื่อนไหวและจังหวะแบบต่างๆ

6. เพื่อพัฒนาด้านสังคม การปรับตัว และความร่วมมือในกลุ่ม
7. เพื่อให้โอกาสได้แสดงออกและมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์

ในการจัดกิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2536 : 10) ได้แบ่งกิจกรรมออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

1. กิจกรรมพื้นฐาน เป็นกิจกรรมที่ต้องฝึกทุกครั้งก่อนที่จะทำกิจกรรมอื่นๆ ต่อไป

ลักษณะการจัดกิจกรรม มีจุดเน้นในเรื่องจังหวะ และการเคลื่อนไหวหรือท่าทางอย่างอิสระให้เด็กทราบถึงข้อตกลงในเรื่องสัญญาณและจังหวะ ซึ่งครูจะใช้เครื่องให้จังหวะชนิดใดก็ได้โดยครูต้องทำความเข้าใจกับเด็กก่อนว่า สัญญาณนั้นหมายถึงอะไร เช่น ให้จังหวะ 1 ครั้ง สม่่าเสมอ แสดงว่า ให้เด็กเดินหรือเคลื่อนไหวไปเรื่อยๆ ตามจังหวะ ให้จังหวะ 2 ครั้ง ต่อการแสดงว่าให้เด็กหยุดการเคลื่อนไหว โดยเด็กจะต้องหยุดนิ่งจริงๆ หากกำลังอยู่ในท่าใดก็ต้องหยุดนิ่งในท่านั้น จะเคลื่อนหรือเปลี่ยนท่าไม่ได้

2. กิจกรรมสัมพันธ์เนื้อหา เป็นกิจกรรมที่จัดให้เด็กเคลื่อนไหวร่างกาย โดยเน้นการทบทวนเรื่องที่รับรู้จากกิจกรรมอื่นๆ และนำมาสัมพันธ์กับเนื้อหา โดยครูมีรูปแบบการจัดกิจกรรมหลายวิธี

2.1 การท่าทางประกอบเพลงหรือคำคล้องจอง เป็นการจัดกิจกรรมให้เด็กเคลื่อนไหวหรือบริหารร่างกายอย่างอิสระประกอบเพลง หรือคำคล้องจอง

2.2 การปฏิบัติตามคำสั่ง เป็นการจัดกิจกรรมให้เด็กเคลื่อนไหวร่างกายที่ครูออกคำสั่ง เช่น การจัดกลุ่มตามจำนวน การท่าทางตามคำสั่ง ฯลฯ

2.3 การปฏิบัติตามข้อตกลง เป็นการจัดกิจกรรมให้เด็กเคลื่อนไหวร่างกายตามข้อกำหนด เช่น การฝึกความจำ สถานที่ สัญญาณ ท่าทาง เกมการเล่นต่างๆ ฯลฯ

2.4 การเป็นผู้นำ ผู้ตาม เป็นการจัดกิจกรรมให้เด็กเคลื่อนไหวร่างกาย หรือท่าทางเป็นผู้นำให้เพื่อนปฏิบัติตามหมุนเวียนสลับกันไป

2.5 การท่าทางตามจินตนาการ เป็นการจัดกิจกรรมให้เด็กท่าทางตามความคิดจินตนาการโดยฟังคำบรรยายเรื่องราว เพลง ทำนอง โดยท่าทางจินตนาการประกอบอุปกรณ์ เช่น ห่วงพลาสติก ริบบิ้น เชือก ฯลฯ

สรุปได้ว่า การจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหวและจังหวะ แบ่งออกเป็น 2 กิจกรรม คือส่วนที่เป็นกิจกรรมพื้นฐานและส่วนที่เป็นกิจกรรมสัมพันธ์เนื้อหาโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้เด็กได้แสดงออกโดยการเคลื่อนไหว และเป็นการเตรียมความพร้อมทางด้านร่างกายให้กับเด็กที่สำคัญต้องคำนึงถึงกิจกรรมที่จัดต้องเหมาะสมกับวัย และพัฒนาการทางร่างกายของเด็กน้อยด้วย

2.7 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการเคลื่อนไหวและจังหวะ

ทฤษฎีที่ใช้เป็นแนวความคิดในการศึกษาค้างนี้ คือ

1. ทฤษฎีการเรียนรู้ของธอร์นไดค์ (Thorndike's Law of Learning) ซึ่งเน้นการเรียนรู้ที่สำคัญด้วยกฎ 3 ประการ ได้แก่

1.1 กฎแห่งความพร้อม (Law of Readiness)

การเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อเด็กมีความพร้อมทั้งทางกายและใจเกี่ยวกับร่างกาย (Physical) เพื่อเป็นการเตรียมการใช้กล้ามเนื้อและระบบประสาทให้สัมพันธ์กัน (Co - Ordination) และเพื่อเป็นการฝึกทักษะเกี่ยวกับจิตใจ (Mental) เป็นความพร้อมทางด้านสมองหรือสติปัญญา และควรคำนึงถึงความพร้อมในวัยต่างๆ ด้วยว่ามีความแตกต่างกันอย่างไร เมื่อเด็กมีความพร้อมทั้งทางร่างกายและจิตใจจะส่งผลให้เกิดการเรียนรู้ที่ดี

1.2 กฎแห่งการฝึกหัด (Law of Exercise)

เด็กจะเรียนรู้จากการกระทำซ้ำๆ กันหลายๆ ครั้งนั่นเอง เกี่ยวกับการเคลื่อนไหวและจังหวะเด็กจะเกิดทักษะในแบบต่างๆ ซึ่งทำให้ระบบประสาทและกล้ามเนื้อทำงานสัมพันธ์กันดี

1.3 กฎแห่งผล (Law of Effects)

เด็กจะเรียนรู้ได้ดีขึ้น ถ้าผลของการกระทำนั้นเป็นไปในทางบวกหรือทางที่ดี ซึ่งจะทำให้เด็กเกิดความสนใจ เกิดทักษะ ทำให้เด็กมีความสุขสนุกสนานและความพอใจ (เซวาลิต ภูมิภาค. 2532 : 109 – 110 ; อ้างอิงจาก thondike's.n.d.)

2. ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของ พิอาเจต์ (Piaget's Cognitive Development Theory) เพียเจต์ ถือว่าการให้เด็กได้สัมผัสวัตถุต่างๆ จะส่งเสริมให้เด็กเกิดการเรียนรู้ได้ โดยเฉพาะในเด็กก่อนศึกษา ซึ่งอาศัยการรับรู้เป็นสื่อในการกระตุ้นทางความคิดของเด็ก จำเป็นต้องให้เด็กมีโอกาสเคลื่อนไหวและสัมผัสสิ่งต่างๆ ทฤษฎีนี้เป็นประโยชน์ในการจัดเนื้อหาและกิจกรรมทางการเคลื่อนไหว โดยให้เด็กสัมผัสวัตถุต่างๆ ที่อยู่รอบๆ ตัวเด็ก ซึ่งจะช่วยให้เด็กเรียนรู้ในสิ่งใหม่ๆ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2523 : 69 ; อ้างอิงจาก Piaget's 1652)

ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการเคลื่อนไหว และจังหวะมีอยู่หลายทฤษฎีการเลือกให้ทฤษฎีใดนั้นขึ้นอยู่กับ การตัดสินใจของครู โดยคำนึงถึงความเหมาะสมกับวัยและความแตกต่างของเด็กแต่ละคนเพื่อให้เด็กได้เกิด การเรียนรู้ที่ดี

2.8 พัฒนาการทางด้านร่างกายและการเคลื่อนไหว

พัฒนาการทางด้านร่างกายเป็นการเปลี่ยนแปลงอย่างเห็นได้ชัด โดยเฉพาะในระยะวัยทารก เนื่องจากอัตราการเจริญทางด้านร่างกายเป็นไปอย่างรวดเร็วมาก เมื่อเทียบกับพัฒนาการด้านอื่นๆ เมื่อเด็กโตเข้าสู่ระยะปฐมวัย พัฒนาการด้านร่างกายจะปรากฏในรูปของความสามารถใช้วัยต่างๆ ของร่างกาย ได้ชัดเจนขึ้น ทั้งทางด้านกล้ามเนื้อใหญ่ และกล้ามเนื้อเล็ก ความสามารถของกล้ามเนื้อใหญ่ ได้แก่ การใช้ร่างกาย แขน ขา เช่นการเดิน การวิ่ง กระโดด ปีนป่าย ทรงตัว เป็นต้น ส่วนความสามารถด้านกล้ามเนื้อเล็ก ได้แก่ การใช้มือ เป็นต้น (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. 2537 : 333)

กิเซลล์ (Gesell) แบ่งพฤติกรรมให้เด็กแสดงออก 4 ด้าน คือ

1. พฤติกรรมด้านการเคลื่อนไหว ได้แก่ ความสามารถทางร่างกาย ในด้านการเคลื่อนไหว เป็นความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อใหญ่ พฤติกรรมส่วนนี้เกี่ยวกับการเจริญของระบบประสาทส่วนกลาง เช่น ความสามารถในการยืน การเดิน การนั่ง การคืบ การคลาน การคว่ำ การกระโดด เป็นต้น
2. พฤติกรรมด้านการปรับตัว เป็นพฤติกรรมเกี่ยวกับการประสานสัมพันธ์ระหว่างการใช้มือและตา การถือวัตถุ การสำรวจ และการจัดกระทำต่อวัตถุ เช่น การจัดกลิ้งลูกบอล การวาดภาพ เป็นต้น

3. พฤติกรรมทางด้านสื่อสาร การแสดงออกทางใบหน้า การใช้วาระต่างๆ เช่น มือหรือศีรษะ ถ่ายทอดความคิด การออกเสียง การใช้ภาษาพูด รวมทั้งความเข้าใจ จากการสื่อสารของผู้อื่น

4. พฤติกรรมทางด้านสังคม และส่วนตัวเกี่ยวข้องกับการตอบสนองของเด็กต่อบุคคลอื่น ในด้านวัฒนธรรมและสังคม แบบของพฤติกรรมในกลุ่มนี้ เช่น การเลี้ยงดู การฝึกขับถ่าย การยิ้ม การตอบสนองต่อวัตถุบางอย่าง เช่น กระเจ๊กเงา (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. 2537 : 334)

การเจริญเติบโตของเด็กสามารถสังเกตได้จากการแสดงออกซึ่งพัฒนาการทางด้านร่างกายนั้น หมายถึง การที่เด็กแสดงความสามารถในการจัดกระทำกับวัตถุ เช่น การเล่นลูกบอล การขีดเขียน เด็กต้องใช้ความสามารถของการใช้สายตา และกล้ามเนื้อมือ ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่ต้องอาศัยการเจริญเติบโตของระบบสมอง และการเคลื่อนไหวประกอบกัน ลักษณะพัฒนาการที่สำคัญของเด็กในระยะนี้ ก็คือ การเปลี่ยนแปลงทางด้านการเคลื่อนไหวการทำงานของระบบประสาทกล้ามเนื้อ การพัฒนาความสามารถในการควบคุมร่างกาย บังคับส่วนต่างๆ ของร่างกาย พัฒนาการทางด้านร่างกายของเด็กวัยนี้ตามระดับอายุ (Gesell and Lig.1964 : 14) กล่าวว่า ดังนี้

อายุ 3 ขวบ เป็นวัยที่มีการเปลี่ยนแปลงค่อยเป็นค่อยไป กล้ามเนื้อแข็งแรงมากขึ้น ชอบทำกิจกรรมที่ต้องออกกำลังกายกล้ามเนื้อ เช่น กล้ามเนื้อมือกล้ามเนื้อแขน ขา และเท้า เริ่มชอบออกกำลังกาย นั่งเล่นได้เป็นเวลานานๆ รู้จักใช้วัสดุที่มีสีในการเล่นระยะนี้เด็กมีการเจริญเติบโตทางระบบกล้ามเนื้อและระบบประสาทมากขึ้น สนใจการเล่นที่ใช้มือ สามารถลากเส้นได้ดีขึ้น ไม่ยุ่งเหยิง สามารถวิ่งได้เร็ว และเวลาวิ่งแล้วเป็นมุมได้ดีขึ้น

อายุ 4 ขวบ การเจริญทางร่างกายของเด็กวัย 4 ขวบ จะเห็นว่า การทรงตัวดีขึ้นมาก สามารถเดินบนกระดานแผ่นเดียวได้อย่างดี สามารถวิ่งก้าวยาวๆ ได้ กระโดดให้ลอยตัวสูงได้ ยืนเท้าเดียวได้นานหลายวินาที สามารถใส่กระดุม ถอดกระดุม และผูกเชือกกรองเท้าได้โดยง่าย สามารถใช้มือถนัดขึ้น หยิบวัตถุเล็กๆ ได้ พับกระดาษซ้อนกันสามทบได้ เขียนวงกลมได้ดี และเขียนจากซ้ายไปขวา แต่ยังเขียนรูปสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูนตามแบบไม่ได้ แต่อย่างไรก็ตามเด็กสามารถเขียนเครื่องหมายกากบาทได้ดีแสดงถึงการทำงานประสานกันระหว่างตากับกล้ามเนื้อนั้นดีขึ้น ดอกตะปูและหมุดได้ เขียนตามรอยโค้งได้ เล่นดินเหนียวปั้นเป็นรูปต่างๆ ได้ วัยนี้สามารถแต่งตัว ล้างมือ แปรงฟันได้มากขึ้นถ้าหากได้รับความชมเชย

อายุ 5 ขวบ จะสามารถควบคุมการทำกิจกรรมของร่างกายได้ดีขึ้นมาก เช่น สามารถทรงตัวได้ดี เดินตามเส้นตรงได้ ชอบกระโดดป็นปาย อยู่หนึ่งได้นานขึ้น มือและตาทำงานประสานกันได้ดีแต่ยังไม่ละเอียด มีความแข็งแรง และมีพลังมาก แต่งตัวเองได้โดยไม่ต้องมีคนคอยช่วยเหลือ การเคลื่อนไหวร่างกายส่วนต่างๆ ประสานกันได้ดี จึงทำให้เด็กวัย 5 ขวบ สามารถใช้เครื่องมือต่างๆ เช่น แปรงสีฟัน หวี ในการแปรงฟัน หวีผมและล้างหน้าได้ดีกว่าเด็กวัย 4 ขวบ เด็กวัยนี้ฝึกพับกระดาษ ตัดกระดาษ และเล่นเกี่ยวกับการก่อสร้างได้ดี ใช้กรรไกรตัดกระดาษตามรูปได้ดี ปั้นดินน้ำมัน เย็บผ้าด้วยเข็มเล่มโต วาดเขียนด้วยดินสอและสีน้ำได้

อายุ 6 ขวบ เป็นวัยที่มีพลังสูง ชอบเล่นโลดโผน การเคลื่อนไหวกระฉับกระเฉงว่องไว ชอบการป็นปาย กระโดด เหยียดแขน ห้อยโหน สามารถตีลังกา กระโดดโล่ และทำการหลบหลีกได้ดี จึงสามารถเล่นกีฬาได้หลายอย่าง ชอบของเล่นทุกชนิดที่มีล้อเลื่อน แต่ตัวเองได้โดยไม่ต้องความช่วยเหลือจากผู้อื่น (กลุ่มงานพัฒนาหลักสูตร และสื่อสารทางการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา. 2535 : 33 - 34)

การจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหวและจังหวะนั้น นอกจากเราจะต้องรู้หลัก การจัดกิจกรรมที่ถูกต้อง แล้วพัฒนาการทางด้านร่างกาย โดยเฉพาะกล้ามเนื้อใหญ่เป็นสิ่งจำเป็นในการที่เราจะเลือกกิจกรรมให้เหมาะสมกับพัฒนาการของเด็กด้วย

2.9 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเคลื่อนไหวและจังหวะ

งานวิจัยในต่างประเทศ

โคแกน (Kogan.1982 : 166) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหวกับการส่งผลต่อสัมฤทธิ์ผลทางการเรียน ซึ่งการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนทางด้านพลศึกษาจะมีประโยชน์แก่เด็กประถม ซึ่งถ้าเริ่มต้นได้เร็วเท่าใด เด็กก็จะได้รับผลดีมากเท่านั้น แต่ไม่มีการยืนยันว่า การเคลื่อนไหวจะส่งผลต่อสมองส่วนกลางหรือไม่ ดังนั้นผลการจัดกิจกรรมดังกล่าวยังอยู่บนพื้นฐานที่ไม่มั่นคงพอที่จะอธิบายว่า การเคลื่อนไหวสามารถใช้ในการบำบัดความไม่ปกติทางสติปัญญาได้ ซึ่งอาจสรุปเกี่ยวกับโปรแกรมได้ว่าการเคลื่อนไหวควรจะให้สัมพันธ์กับทักษะทางกลไกและเนื้อหาสาระ รวมทั้งทักษะทางสังคมซึ่งหากเด็กได้รับการส่งเสริมด้านการเคลื่อนไหวอย่างเต็มที่ก็จะสามารถช่วยเด็กได้เป็นอย่างดี

คาลิช (Calitz. 1986 : 17) ได้กล่าวถึงศักยภาพและปัญหาของการใช้ภาษาของเด็กระหว่างการเตรียมกิจกรรมการเคลื่อนไหวและจังหวะ ซึ่งกิจกรรมดังกล่าวเป็นการศึกษาสำรวจบริเวณการเคลื่อนไหวในขณะเด็กสำรวจและเคลื่อนไหวในบริเวณต่างๆ และค้นหาสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นประโยชน์ของการที่เด็กได้เคลื่อนไหวนั้น ส่งผลต่อพัฒนาการและการเจริญเติบโตของเด็ก และคาลิช ได้ศึกษาถึงการสื่อความหมายระหว่างครูกับเด็กนักเรียนในขณะจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหว ทั้งนี้เพื่อพยายามทำให้มีประสิทธิภาพและสามารถที่จะทำให้นักเรียนมีส่วนร่วม เพื่อบรรลุจุดมุ่งหมายของการจัดกิจกรรม การศึกษาดังกล่าวใช้วิธีการสร้างรูปแบบการสอน รูปแบบนี้เป็นลักษณะของการสอนแบบไม่เป็นทางการ ซึ่งเน้นการสำรวจและค้นพบตามแนวของการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ และการแก้ปัญหา ซึ่งต้องอาศัยบทบาทของครูเป็นสำคัญ และให้การเสนอแนะปัญหาและข้อบกพร่องที่จะต้องแก้ไข และปรับปรุงให้ดีขึ้นในสถานการณ์ทดลองจัดที่โรงเรียนอนุบาล

งานวิจัยในประเทศ

สุนทรี สราญชาติ (2533 : 56 - 59) ได้ศึกษารูปแบบของการจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหวและจังหวะที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ของเด็กปฐมวัย พบว่า เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหวและจังหวะที่เน้นองค์ประกอบพื้นฐาน ซึ่งประกอบไปด้วยการรู้จักส่วนต่างๆ ของร่างกาย การฝึกจังหวะการใช้เนื้อที่ ระดับและทิศทาง มีความคิดสร้างสรรค์สูงกว่าเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหวและจังหวะตามแผนการจัดประสบการณ์

ศรีสุตา คัมภีร์ภัทร (2534 : 85 - 86) ได้ศึกษาพัฒนาทักษะทางคณิตศาสตร์และพัฒนาด้านความเชื่อมั่นในตนเองของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหว และจังหวะที่เน้นองค์ประกอบพื้นฐาน พบว่า เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหวและจังหวะที่เน้นองค์ประกอบพื้นฐานมีพัฒนาด้านทักษะคณิตศาสตร์สูงกว่าเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหวตามแผน การจัดประสบการณ์ของสำนักคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ส่วนการพัฒนาทักษะพื้นฐานทางคณิตศาสตร์ด้านการเปรียบเทียบ และด้านความเชื่อมั่นในตนเองนั้นแตกต่างกัน

นิรันดร์ กรองสอาด (2535 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหวและจังหวะที่เน้นเทคนิคในการสื่อความหมายที่มีผลต่อความคิดสร้างสรรค์ของเด็กปฐมวัย พบว่า เด็กที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหว และจังหวะที่เน้นเทคนิคในการสื่อความหมายมีค่าคะแนนของความคิดสร้างสรรค์สูงกว่าเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหว และจังหวะตามแผนการจัดประสบการณ์ระดับประถมศึกษาชั้นเด็กเล็กของ สำนักคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ การทรวงศึกษาธิการ

รูปทอง ศรีทองท้วม (2538 : 75) ได้เปรียบเทียบความคิดสร้างสรรค์ของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์การจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหวและจังหวะ โดยใช้กิจกรรมทักษะดนตรีกับการจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหวและจังหวะ ตามแผนการจัดประสบการณ์แบบปกติ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 1 อายุ 5 – 6 ปี ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2538 โรงเรียนอนุบาลหนองคาย สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดหนองคาย จำนวน 60 คน ระยะเวลาที่ศึกษา 8 สัปดาห์ๆ ละ 5 วัน ผลการศึกษาพบว่า ความคิดสร้างสรรค์ของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์กิจกรรมการเคลื่อนไหวและจังหวะโดยใช้กิจกรรมทักษะดนตรีกับเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์กิจกรรมการเคลื่อนไหวและจังหวะตามแผนการจัดประสบการณ์แบบปกติ

ขวัญแก้ว ดำรงค์ศิริ (2539 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเปรียบเทียบความพร้อมทางด้านร่างกายของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์กิจกรรมการเคลื่อนไหวและจังหวะโดยเน้นจุดประสงค์กับเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์กิจกรรมการเคลื่อนไหวและจังหวะตามแบบปกติโดยให้กลุ่มทดลองได้รับการจัดประสบการณ์กิจกรรมการเคลื่อนไหวและจังหวะตามแผนการจัดประสบการณ์ชั้นอนุบาลของสำนักคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ การวิจัยปรากฏผล ดังนี้

1. ในระยะเวลา 6 สัปดาห์ ความพร้อมทางด้านร่างกายของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่สถิติที่ระดับ .01
2. ในเวลา 8 สัปดาห์ ความพร้อมทางร่างกายของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่สถิติที่ระดับ 0.1
3. ความพร้อมทางด้านร่างกายของเด็กปฐมวัยในกลุ่มตัวอย่างทั้งสองกลุ่มหลังทดลอง 6 สัปดาห์ และ 8 สัปดาห์ มีคะแนนสูงกว่าก่อนทดลองและเมื่อนำมาพิจารณาทางสถิติ พบว่าแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ
4. ในสัปดาห์ที่ 6 และสัปดาห์ที่ 8 กลุ่มทดลองมีคะแนนความพร้อมทางด้านร่างกายสูงกว่ากลุ่มควบคุม โดยมีคะแนนเฉลี่ยดังนี้ คือ 4.68 และ 4.87 ตามลำดับ

3. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเพลง

3.1 ความหมายของเพลง

นิวเฟลด์ท์ และกรูราลนิก (Neufeld and Guralnik. 1994 : 1978) ได้ให้ความหมายของเพลงไว้ดังนี้

1. การกระทำหรือศิลปะของการขับร้อง
2. ดนตรีที่บรรเลงหรือแต่งขึ้นเพื่อบรรเลงเพลง
3. คำประพันธ์หรือร้องกรองที่แต่งไว้สำหรับขับร้อง เช่น คำโคลง หรือโคลงที่แสดงความรู้สึก
4. เสียงดนตรีที่บรรเลงเพลง

ราชบัณฑิตสถาน (2530 : 601) ให้ความหมายของเพลงไว้ว่า เพลงคือ สำเนียงขับร้อง ทำนองดนตรี กระบวนร่ายดาบ เป็นต้น

อัศวินยี่ เรื่องรอง (2539 : 90) ได้กล่าวว่า บทเพลงเป็นวรรณกรรมประเภทหนึ่ง เพราะเป็นรังสรรค์ขึ้นจากความรู้สึกนึกคิดของมนุษย์ผ่านภาษาอันเป็นวัสดุในการสื่อสาร เช่นเดียวกับวรรณกรรมโดยทั่วไป บทเพลงมีลักษณะเด่น 2 ประการคือ ด้านการใช้ภาษาที่ผ่านการเลือกสรรกลั่นกรอง และเรียงร้อยอย่างมีศิลป์โดยผสมผสานกับท่วงทำนองอย่างกลมกลืนกันระหว่างวรรณศิลป์และคีตศิลป์

จากความหมายดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า เพลงหมายถึง คำประพันธ์หรือร้อยกรอง หรือเสียงของดนตรี ที่มนุษย์สร้างขึ้นมา โดยมีเนื้อร้องและทำนองเพื่อใช้บรรเลงหรือสำหรับขับร้อง

3.2 ความสำคัญของเพลง

ปัจจุบันการเรียนการสอนโดยใช้เพลงและกิจกรรมเข้าจังหวะมีบทบาทสำคัญที่จะช่วยในการเรียนการสอนทุกวิชา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับอนุบาลและระดับประถมศึกษา ทั้งนี้เพราะธรรมชาติของเด็กระดับนี้ไม่ว่าจะเป็นเพศชายหรือเพศหญิงจะมีความสนใจในการร้องเพลง หรือการเคลื่อนไหวร่างกายในลักษณะต่างๆ ให้เข้ากับจังหวะเพลง ครูควรจัดกิจกรรมโดยใช้เพลงประกอบทำเป็นสื่อในการเรียนการสอนเพื่อสร้างความสนใจและก่อให้เกิดการเรียนรู้ตามจุดมุ่งหมายที่ครูได้ตั้งเป้าประสงค์ไว้ โดยบรรจุเนื้อหาที่ครูต้องการให้เด็กเรียนรู้เนื้อเพลงและเลือกเพลงที่มีทำนองเพลงที่คุ้นเคยอยู่แล้ว เป็นการช่วยให้เด็กร้องเพลงนั้นได้อย่างสนุกสนาน และได้รับความรู้ตามที่ครูต้องการให้โดยไม่รู้ตัว (เยาวพา เดชะคุปต์. 2542 : 83) การนำเพลงเข้ามาประกอบการสอนเด็กวัยต่างๆ นั้น จะพบว่ามีมีการนำไปใช้กับเด็กเล็กมากที่สุด เนื่องจากเด็กในวัยนี้ชอบความสนุกสนานเป็นวัยที่ชอบเรียนรู้และชอบเคลื่อนไหวอยู่ตลอดเวลาเพลงจึงเป็นส่วนหนึ่งที่จะช่วยให้เด็กๆ มีโอกาสเคลื่อนไหวร่างกายประกอบเพลงได้ นอกจากนี้ เพลงจะช่วยพัฒนาเด็กทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา (สุนา พานิช. 2531 : 96)

ราตรี รุ่งทวีชัย (2539 : 61) กล่าวว่า ในการสอนหากครูมีเทคนิคในการนำเพลงมาสอนสอดแทรกได้ทุกครั้ง นักเรียนจะมีความสุขในการเรียนมาก อาจใช้เพื่อนำสู่บทเรียน ทบทวน หรือสรุป ประมาจารย์ดนตรีเอกของโลก กล่าวว่าเสียงเพลงเป็นสื่อที่ดีที่สุดในการแสดงออกทางดนตรีของเด็ก (ธวัชชัย นาควงศ์. 2537 : 80 : อ้างอิงจาก Beth & Polly . 1972 : 50)

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า เพลงมีบทบาทสำคัญในการเรียนการสอน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ระดับอนุบาล เพราะธรรมชาติของเด็กวัยนี้มีความสนใจในการร้องเพลงชอบความสนุกสนานเป็นวัยที่ชอบเรียนรู้และชอบเคลื่อนไหวอยู่ตลอดเวลาหากครูมีเทคนิคในการนำเพลงมาสอนสอดแทรกได้ทุกครั้งจะช่วยให้เด็กมีความสุขในการเรียนมาก

3.3 เพลงและการส่งเสริมพัฒนาการของเด็ก

เจมส์ แรท (นันท์รัตน์ คมขำ. 16 – 20 ; อ้างอิงจาก วิรัช ชูสูงเนิน. 2525) ได้กล่าวว่า ครูกับเด็กจะเกี่ยวข้องกันตามความเหมาะสมกับวัย การสอนต้องเป็นไปตาม พัฒนาการ และความสามารถของเด็กในด้านการเรียนการสอนนั้นยังไม่พอ ครูจะต้องเข้าใจถึงอุปนิสัยของเด็ก ใช้หลักจิตวิทยาแต่ละคน

สุนา พานิช (2531 : 97) กล่าวว่า การสอนเพลงให้แก่เด็กเล็กจะช่วยพัฒนาการเด็กในด้านต่างๆ ดังนี้

1. พัฒนาสุขภาพพลานามัยของเด็ก เด็กมีโอกาสทำท่าทางประกอบและเคลื่อนไหวไปตามเนื้อเพลง
2. พัฒนาอารมณ์ขณะที่เด็กเข้าร่วมกิจกรรมที่เกี่ยวกับเพลง เด็กจะมีจิตใจร่าเริงแจ่มใสมีความสุข สนุกสนาน คลายความตึงเครียด และเด็กที่ขี้อายมีโอกาสดูออกอีกด้วย
3. พัฒนาทางด้านสังคม เพลงเป็นสื่ออย่างหนึ่งซึ่งสามารถชักจูงให้เด็ก ๆ และครูประจำชั้นมีความสนิทสนมกันมากขึ้น และเพลงบางเพลงต้องทำท่าทางร่วมกัน ทำให้เด็กได้ใกล้ชิดกันอีกด้วย
4. พัฒนาสติปัญญา เพลงช่วยให้เด็กมีความรู้ความเข้าใจ สามารถจดจำเรื่องราวต่าง ๆ และช่วยพัฒนาทักษะความสามารถด้านต่าง ๆ ด้วย

1. พัฒนาด้านภาษา เมื่อเด็กทำท่าทางประกอบเนื้อเพลง และสามารถทายได้ว่าเด็กเข้าใจความหมายในเนื้อเพลงหรือไม่ จากท่าทางที่เด็กทำ

2. พัฒนาด้านคณิตศาสตร์ เพลงช่วยให้เด็กมีความเข้าใจ และจดจำเกี่ยวกับจำนวนและความหมายของคำบางคำทางคณิตศาสตร์

3. พัฒนาทางด้านวิทยาศาสตร์ และธรรมชาติศึกษา เพลงเด็กเล็ก ๆ มีหลายเพลงที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติรอบ ๆ ตัวเด็ก เช่น เกี่ยวกับสัตว์ พืช ปรัชญาการณธรรมชาติ ฯลฯ เด็กจะสามารถเข้าใจธรรมชาติรอบ ๆ ตัว ได้จากเพลงเหล่านี้ และจดจำได้แม่นยำ

4. พัฒนาด้านสังคมศึกษา เพลงจะช่วยให้เด็กเข้าใจเรื่องราวต่าง ๆ เช่น โครงสร้างของสังคมที่แวดล้อมตัวเด็กว่าในครอบครัวมีผู้ใดบ้าง และใครเกี่ยวข้องเป็นอะไรกับใครบ้าง ให้เด็กมีความเข้าใจเกี่ยวกับกิจกรรมที่เด็กต้องปฏิบัติ ในด้านความมีระเบียบวินัย เราก็สามารถนำเพลงมาสอนให้เด็กร้องหรือเป็นสัญญาณว่าเมื่อได้ยินเพลงเหล่านี้แล้วเด็กจะต้องปฏิบัติตามที่ตกลงกัน เช่น เพลงยืนตรง หรือเพลงกระดิ่งโรงเรียน นอกจากนี้เพลงยังฝึกให้เด็กมีลักษณะนิสัยที่ดีด้านความรับผิดชอบ รู้จักเก็บของเมื่อเล่นเสร็จแล้ว หรือรู้จักทิ้งของให้ถูกที่ และยังช่วยปลูกฝังให้เด็กมีความรักชาติบ้านเมืองและองค์กรประมุขด้วย

สรุปได้ว่า เพลงเป็นปัจจัยสำคัญยิ่งที่จะช่วยพัฒนาการในด้านต่าง ๆ กับเด็ก ซึ่งได้แก่ ด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญา และนอกจากนี้เด็กจะมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์เกิดขึ้นโดยตรงเอง โดยธรรมชาติอีกด้วย

3.4 ความเป็นมาของเพลงประกอบการสอน

ในราวพุทธศตวรรษที่ 23 – 24 นักการศึกษาชาวตะวันตกชื่อ Feaderic Froebel ได้มีส่วนสนับสนุนให้นาตดนตรีเข้ามาประกอบการเรียนการสอน โดยมีความเชื่อว่าเพลงและดนตรีจะช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาทั้งทางร่างกายจิตใจ อารมณ์ และสังคมไปพร้อม ๆ กัน

สำหรับประเทศไทย เรานั้นดนตรีและการขับร้องเพลงได้มีบทบาทอย่างรากลึกอยู่ในขนบธรรมเนียม ประเพณีและวัฒนธรรมของคนไทยมาช้านานแล้ว เรามีการนำดนตรีและการร้องเพลงมาใช้ในงานพิธีต่าง ๆ เช่น งานบวช งานแต่งงาน การโกนจุก และงานฉลองต่าง ๆ อยู่เสมอ

หม่อมดุษฎี บริพัตร ณ อยุธยา (นันทิรัตน์ คมขำ. 2539 : 14 ; อ้างอิงจาก หม่อมดุษฎี บริพัตร ณ อยุธยา. 2521) กล่าวว่า ไทยเริ่มนำเพลงเข้ามาใช้ประกอบการเรียนการสอนประมาณ พ.ศ. 2495 ได้มีการฟื้นฟู ปรับปรุงการเรียนการสอนแบบมีกิจกรรมประกอบและแบบเรียนปนเล่น จึงมีการนำเพลงมาใช้ประกอบการเรียนการสอน โดยท่านเป็นผู้ริเริ่มการนำเพลงประกอบการสอนที่ใช้ทำนองเพลงสากลเป็นคนแรก ในประเทศไทย

สรุปได้ว่า เพลงเป็นสื่อประกอบการเรียนการสอนที่สำคัญในการจัดกิจกรรมให้กับเด็ก ทำให้เด็กเกิด ความสนุกสนาน มีความรู้สึกร่วมกัน และมีการพัฒนาด้านภาษาขึ้นอย่างรวดเร็ว

3.5 องค์ประกอบของการสอนเพลง

เยาวยา เดชะคุปต์ (2542 : 83) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบในการสอนเพลงในระดับปฐมวัย มีกิจกรรมที่สำคัญดังนี้

1. กิจกรรมที่เน้นจังหวะหรือการเคลื่อนไหวพื้นฐาน

การเคลื่อนไหวเบื้องต้น (Fundamental Movement) เด็กได้เคลื่อนไหวอย่างอิสระเสรีตาม จังหวะที่ได้ยินในระดับต่างๆ กันเช่น

- เมื่อได้ยินเสียงจังหวะที่ดังและเน้นหนัก เด็กอาจนึกถึงการเดินแถวแบบทหาร หรือการ กระโดดของกบ การควมบ้า แล้วแสดงอาการเคลื่อนไหวโดยใช้ส่วนต่างๆ ของร่างกายตามความคิดของเขา
- เมื่อได้ยินจังหวะเบาๆ และช้าๆ เด็กอาจนึกถึงการเคลื่อนไหวของใบไม้ที่ต้องลม นก กำลังบิน ตัวหนอนกำลังคลาน วัวกำลังลอย ฯลฯ แล้วแสดงอาการเคลื่อนไหวโดยใช้ส่วนต่างๆ ของร่างกาย ตามความคิดของเขา

2. กิจกรรมการฟังเพลง

เสียงมีอยู่ในสิ่งแวดล้อมทั่วไปแล้วแต่ครูจะเลือกให้เด็กฟังจากแหล่งใด เช่น สัตว์ คน วัตถุ ดนตรี ธรรมชาติ ถ้าหากสังเกตเห็นเด็กสนใจเสียงชนิดใดก็พยายามกระตุ้นให้เด็กเลียนเสียงนั้นด้วยตนเอง โดย ผู้ใหญ่ไม่ต้องทำเป็นตัวอย่าง สำรวจแหล่งเสียงที่มีในสิ่งแวดล้อม เช่น เสียงนาฬิกา เสียงรถจักรยานสามล้อ เสียงฝนตก

เด็กอายุสามขวบสามารถเชื่อมโยงเสียงกับวัตถุที่ใช้ทำเสียงครูอาจเล่นเกมทายเสียงกับเด็กเป็นราย บุคคลหรือรายกลุ่ม จัดเวลาให้เด็กได้ฟังเพลงอย่างเพียงพอ เพื่อให้เด็กได้พักผ่อนและมีความสุข

เด็กสี่ถึงห้าขวบจะพัฒนาความสามารถ ทักษะ และความชอบในการฟัง เด็กชอบฟังเพลงเพื่อ พักผ่อน จินตนาการและความบันเทิง ให้เด็กฟังเพลงที่ชอบบ้าง เราจะปลูกฝังค่านิยมในการฟังไม่ได้ ถ้าให้ เด็กฟังเพลงครั้งเดียวหรือสองครั้งเท่านั้น (เยาวยา เดชะคุปต์. 2542 : 85)

ธวัชชัย นาควงษ์ (2543) กล่าวถึงกิจกรรมการฟังเพลงเอาไว้ดังนี้ การฟังเพลงเป็นส่วนประกอบ สำคัญส่วนหนึ่งในการเรียนการสอนดนตรีระดับประถมต้น โชคสกี (Chosky. 1981) นักการศึกษาดนตรีชาว อเมริกัน ได้กล่าวถึงโปรแกรมการสอนดนตรีในระดับอนุบาลหรือ ป.1 ว่าควรจะมีส่วนประกอบดังนี้อยู่ด้วย

1. การร้องเพลงโดยไม่ต้องมีเครื่องดนตรีประกอบ ทั้งนี้เพราะเสียงร้องเป็นเครื่องดนตรีที่ติดมากับ ตัวเด็กแต่กำเนิด และเด็กสามารถร้องเพลงได้โดยธรรมชาติเช่นเดียวกับการพูด ที่ไม่ใช่เครื่องดนตรีประกอบ เพราะเสียงของเครื่องดนตรีมักจะกลบเสียงของเด็กเสีย เด็กจำเป็นต้องได้ยินเสียงร้องของตัวเองและเสียง ร้องของเพื่อนๆที่อยู่รอบตัวเขา

2. การเคลื่อนไหวร่างกายไปกับเสียงเพลง เริ่มต้นจากการเคลื่อนไหวที่เป็นเพียงการแสดง ความรู้สึกหรือความเข้าใจ (เช่น เมื่อร้องเพลงเกี่ยวกับสัตว์นั้นๆ เมื่อร้องเพลงเกี่ยวกับลมพัดหรือแสงแดด ส่องก็โบกมือไปมา หรือเมื่อเอ่ยคำว่า “รัก” ก็โอบมือทั้งสองไขว้แนบกับอก เป็นต้น) การเคลื่อนไหวที่ ซับซ้อนขึ้นกว่านั้นก็เช่น การเคลื่อนไหวประกอบการเล่นเกม ซึ่งมีการร้องเพลงคลอไปด้วย และเมื่อมีการ เดิน วิ่ง หรือทำท่าบางอย่างประกอบ (เช่น การเล่นโพงพาง วิถีข่าวสาร เป็นต้น) และในที่สุดก็จะเป็นการ เคลื่อนไหวที่ต้องเคลื่อนไหวให้ตรงกับจังหวะ ซึ่งต้องอาศัยทักษะการตอบสนองต่อจังหวะ ซึ่งเป็นการ เคลื่อนไหวที่ยากที่สุด ในกระบวนการสอนดนตรี

3. การฝึกพัฒนาการของทักษะเกี่ยวกับจังหวะ ซึ่งเกี่ยวข้องกับข้อ 2 จังหวะจาก การเล่นเกม ก้าวเดินตามจังหวะ กระโดดตามจังหวะ เน้นการตบมือเป็นจังหวะ หลักประกอบเพลง (โดยมีจังหวะคงที่ตลอด) หรือตบมือตามจังหวะของคำร้อง (ซึ่งมีจังหวะไม่คงที่ คือ ถ้าคำร้องเปลี่ยนพยางค์ ก็ต้องตบมือหนึ่งครั้งตามพยางค์นั้นๆ) การตบมือตามที่ได้ยินจากครูหรือเพื่อนนักเรียน (Echo - Clapping) การแต่งจังหวะด้วยการตบมือด้วยตนเอง เพื่อให้คนอื่นเลียนแบบบ้าง เป็นต้น

4. การรู้จักแยกความแตกต่างระหว่างจังหวะเร็วกับจังหวะช้า เสียงเบากับเสียงดัง เสียงสูงกับเสียงต่ำ การรู้จักนำเสียงและสีสันทันของเสียง (Different timbers or tone colors) คือ รู้ว่า เสียงไหนเป็นเสียงของอะไรและให้ความรู้สึกอย่างไร เช่น เสียงพูดหรือเสียงร้องแบบนี้เป็นเสียงของเพื่อนฉันชื่อนี้ และเสียงของเขานุ่มนวลหรือ “ทุ้ม” แบบนี้คือเสียงกลอง เป็นต้น กล่าวอีกโดยในหนึ่งเป็นการสรุปของข้อนี้คือการทำตนให้คุ้นเคยกับคุณภาพของเสียงต่างๆ ที่ก่อให้เกิดอารมณ์เคลื่อนไหวทางดนตรี

5. การฝึกสอดประสานและฝึกจำเพลง อันเป็นการฝึกที่จะทำให้สามารถคิดทำนองเพลงและสามารถที่จะถ่ายทอดสิ่งที่ตนเคยได้ยินได้ฟังออกมาได้

6. การฝึกทักษะการฟังเพลง อันเป็นการพัฒนาการฟังอย่างจิตใจจดจ่อ (Focused listening) ต่อเสียงเพลงนั้นๆ

โชคสกี (Chosky. 1981 : 17) กล่าวถึงส่วนประกอบต่างๆ หกส่วนตามที่ได้อ้างมานั้น ส่วนที่หก คือ การฝึกทักษะการฟังเพลง เป็นสิ่งที่ครูไม่ถนัดที่สุด และก็เลยมักจะมองข้ามหรือละเลยเสียเฉยๆ ทั้งที่เป็นส่วนประกอบที่สำคัญในวิชาดนตรี ทั้งนี้เพราะการที่จะให้เด็กฟังเพลงอย่างตั้งใจจดจ่ออยู่กับเสียงและพยายามหาบางสิ่งบางอย่างจากเสียงเพลงนั้นทำได้ยาก เพราะสมาธิของเด็กนั้นมีช่วงสั้นๆ ดังนั้นการที่จะให้ฟังเพลงใดเพลงหนึ่งจึงต้องอาศัยกระบวนการอย่างเหี้ยมโหด ครูผู้สอนวิชาศิลปะการวาดภาพหลายท่านได้ใช้เพลงคลาสสิกเปิดให้เด็กฟังในขณะที่เด็กกำลังวาดภาพ ซึ่งที่จริงก็จะช่วยเด็กได้รู้จักฟังเพลงคลาสสิกดีๆ ได้มาก เพราะอย่างน้อยเด็กก็เคยได้ยินเพลงนั้นๆ ในชั้นวาดภาพ แต่ความหมายของการฟังอย่างใจจดจ่อจริงๆ นั้นมีมากกว่าการฟังเพียงแค่นั้น เพราะเด็กจะต้องฟังเพลงด้วยความพิถีพิถัน หน้าที่ฝึกหัด ให้เด็กฟังเพลงจึงเป็นหน้าที่ของครูผู้สอนดนตรีโดยตรง ครูดนตรีจะต้องไม่เพียงแต่เปิดเพลงให้เด็กฟังเฉยๆ เหมือนอย่างที่ได้ยินในวิชาวาดภาพแต่ครูดนตรีจะต้องมีวิธีการมากกว่านั้น

เพลงที่เหมาะสมที่จะให้เด็กฝึกหัดอย่างใจจดจ่อเพื่อให้เรียนรู้และจำเพลงได้นั้น นอกจากจะมีเพลงคลาสสิก ซึ่งถูกแต่งโดยคีตกวีเอกของโลกแล้ว ก็ยังมีเพลงพื้นเมืองของชาติต่างๆ และที่สำคัญสำหรับเด็กไทยก็คือ เขาควรจะได้ฟังและรู้จักเพลงไทยดีๆ เพื่อความภาคภูมิใจในศิลปะประจำชาติและเพื่อความทรงจำเพลงอันเป็นการรักษามรดกของชาติไว้ เช่น เพลง “อัครลีลา” (หรือ “ม้าย่อง”)

หลักการที่จะสอนให้เด็กฟังเพลงนั้น ครูผู้สอนจะต้องหาอะไรบางอย่างจากเพลงที่จะสอนนั้นออกมาแนะนำให้เด็กได้รู้จัก หรือจะเรียกว่าให้ “ชิม” เสียหน่อย ก่อนแล้วจากนั้นจึงให้ฟังเพลงทั้งหมด การสอนฟังเพลงคลาสสิกบางเพลงที่มีเรื่องราวประกอบ (Program music) ครูอาจเล่าเรื่องประกอบ และขณะเปิดเพลงให้ฟังก็อาจบรรยายว่า เสียงเพลงที่กำลังดังอยู่ในขณะนั้นสัมพันธ์กับเรื่องราวอย่างไร แต่วิธีที่เหมาะสมสำหรับเด็กเล็ก คือให้เด็กเคลื่อนไหวร่างกายหรือเล่นเกมประกอบเพลง เพลงที่เด็กเคลื่อนไหวร่างกายหรือเล่นเกมประกอบนี้ยังไม่ใช่เพลงที่ตั้งใจฟังจริงๆ แต่เป็นเพลงที่ถูกแต่งขึ้นจากส่วนประกอบอะไรบางอย่างที่เป็นลักษณะสำคัญ หรือมีความสัมพันธ์อย่างยิ่งกับเพลงจริงที่เป็นเป้าหมายให้เด็กฟังนั้น

3. กิจกรรมการร้องเพลง

แรมซีและเบย์เลส (Ramsey & Bayless.1980 : 148 - 149) กล่าวว่า การร้องเพลงเป็นองค์ประกอบที่สำคัญองค์ประกอบหนึ่งในการจัดประสบการณ์ดนตรีให้กับเด็ก เด็กจำนวนน้อยไม่ชอบร้องเพลง บางคนอาจร้องไม่ถูกจังหวะ แต่อย่างไรก็ตามเด็กในวัยนี้มักจะชอบร้องเพลง โดยเฉพาะเพลงที่เขาชอบ และชอบเรียนรู้เพลงใหม่ๆ ด้วย เพลงที่เด็กได้ยินในโทรทัศน์หรือเพลงที่ครูสอน เด็กมักจะนำมาร้องขณะเล่นหรือทำงาน ในบรรยากาศที่สบายเด็กอาจจะแต่งเพลงสั้นๆ เช่น ขณะเล่นไม้บล็อก วาดภาพหรือเก็บของ เด็กจะชอบร้องเพลงที่เกี่ยวกับสัตว์ เทศกาลต่างๆ หรือประสบการณ์ที่เขาได้รับเมื่อไปตุลละครสัตว์หรือไปเที่ยวสวนสัตว์ เพลงที่เด็กชอบร้อง ได้แก่ “อวยพรวันเกิด (Happy Birthday)” หรือเพลงที่เกี่ยวกับสิ่งต่างๆ เช่น “รองเท้าคู่ใหม่” หรือ “ฟันหน้าหลุด”

การเปล่งเสียงของทารกเป็นพื้นฐานการสอนร้องเพลง ผู้ใหญ่อาจจะให้กำลังใจการร้องเพลงของเด็กโดยการช่วยตอบเพลงให้ ครูอาจแต่งเพลงขึ้นมาเองและร้องกับเด็กในแต่ละวัน เพลงที่เลือกมาร้องกับเด็กอายุ 2-3 ขวบควรเป็นเพลงง่ายๆ สั้นๆ และมีการซ้ำๆ เวลารวมกลุ่มควรเป็นเวลาสั้นๆ ให้อิสระเด็กในการมาเข้ากลุ่มตามความสนใจ

เด็กอายุ 4-5 ขวบ ชอบร้องเพลงในกลุ่มย่อยและกลุ่มใหญ่ เวลาร้องเพลงยังคงเป็นเวลาช่วงสั้นๆ และไม่เป็นทางการ อาจจะจัดตลอดวัน มีการทำท่าทางประกอบเพลง เนื้อเพลงมีคำซ้ำๆ

ครูค่อยๆ ทอยและแนะนำเพลงใหม่ และร้องเพลงในหลายช่วงโอกาสตลอดวัน อาจมีการใช้หุ่นประกอบกระตุ้นให้เด็กทำท่าทางหรือเคลื่อนไหวร่างกายประกอบ พร้อมทั้งร้องคลอตามหรือครูอาจหยุดให้เด็กเติมส่วนที่หายไป เด็กอาจใช้เครื่องตีง่ายๆ ประกอบด้วย ถ้าครูไม่แน่ใจในความสามารถในการร้องเพลงของตน อาจทำสิ่งต่อไปนี้

1. ใช้เทปบันทึกเสียง
2. ฝึกก่อนร้องให้เด็กฟัง
3. สอนให้เด็กที่มีความสามารถหนึ่งคนหรือกลุ่มเล็กร้องก่อนแล้วให้เด็กเหล่านี้เป็นผู้ช่วย
4. หาเครื่องช่วย เช่น เครื่องเคาะจังหวะ

เด็กแสดงออกถึงความรู้สึกในเพลงต่างๆ การร้องเพลงเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติอย่างมีความสุข ดังนั้น การร้องเพลงจึงเป็นกิจกรรมที่ควรทำทุกวัน การเลือกเพลงควรให้เหมาะสมกับระดับเสียงของเด็ก การร้องเพลงอาจทำได้ในช่วงเวลาการเล่น การศึกษานอกสถานที่ หรือระหว่างการแสดงละคร มีอุปกรณ์ดนตรีหรือแผ่นเสียงประกอบ (เยาวยา เดชะคุปต์. 2542 : 87)

การสอนร้องเพลง แรมซีและเบย์เลส (Ramsey & Bayless. 1980 : 151) กล่าวถึงการสอนร้องเพลงเอาไว้ดังนี้

1. ครูร้องเพลงให้เด็กฟังซ้ำๆ และชัดเจน
2. ขณะร้องเพลงควรใช้สีหน้าท่าทางประกอบไปด้วย จะทำให้ดนตรีมีชีวิตชีวา
3. ร้องเพลงใหม่ซ้ำๆ หลายๆ เทียวนในแต่ละวัน
4. ส่งเสริมให้เด็กร้องเพลงไปพร้อมกับครู
5. ไม่ควรสอนร้องเพลงบรรทัดต่อบรรทัด เพราะจะทำให้เสียความหมาย และไม่เกิดอรรถรสในการร้องเพลง และอาจทำให้เด็กเกลียดเพลงที่ร้อง แต่ควรร้องเพลงซ้ำๆ ทั้งเพลงและร้องบ่อยๆ
6. ถ้าเด็กไม่สามารถออกเสียงได้ควรให้เวลาได้ฝึกร้อง และควรช่วยเด็กให้ร้องได้ถูกต้อง
7. ครูควรจำไว้ว่า ความสนุกสนานเป็นเป้าหมายที่สูงสุดของการร้องเพลง

4. กิจกรรมการเคลื่อนไหวประกอบเพลง

เยาพา เดชะคุปต์ (2542 : 84) ได้กล่าวถึงกิจกรรมการเคลื่อนไหวประกอบเพลง ว่า การปูพื้นฐานที่ดีจะช่วยส่งเสริมให้เด็กมีความสามารถในด้านจังหวะ ความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการ เพลงที่มีท่าประกอบและการเล่นประกอบเพลง (Action Song and Singing Game) ช่วยส่งเสริมให้เด็กนัดรวบรวมความคิด (Concentration) และสนใจในสิ่งที่กำลังทำอยู่ เด็กรู้จักบังคับการเคลื่อนไหวส่วนต่างๆ ของร่างกาย เช่น นิ้วมือ ข้อมือ ให้เกิดขึ้นพร้อมๆ กันตามจังหวะ

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่าองค์ประกอบของการสอนร้องเพลงในระดับปฐมวัย มีกิจกรรมที่สำคัญอยู่ 4 ประการ คือ กิจกรรมที่เน้นจังหวะ หรือการเคลื่อนไหวพื้นฐาน กิจกรรมการฟังเพลง กิจกรรมการร้องเพลง และกิจกรรมการเคลื่อนไหวประกอบเพลง กิจกรรมทั้ง 4 นี้ ครูควรคำนึงถึง และไม่ควรถัดกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งออกไป ควรสอนให้มีความสัมพันธ์กัน

3.6 การใช้เพลงประกอบการสอน

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ (2538 : 61) ได้กล่าวถึงการใช้เพลงที่เหมาะสมสำหรับเด็กไว้ดังนี้

1. เนื้อหาต่างๆ ใช้คำง่ายๆ เพื่อให้เด็กฟังแล้วเข้าใจเนื้อร้องได้
2. เนื้อเพลงสั้นพอสมควร ไม่ยาวเกินไป เพราะเด็กจะจำยากและเบื่อหน่าย ถ้าเป็นเนื้อเพลงยาวๆ ควรเป็นเนื้อร้องที่ครูให้เด็กฟัง แล้วให้เด็กเข้าใจความหมายในเนื้อเพลงก็พอ เนื้อเพลงควรสอดคล้องคุณธรรมไว้ด้วย
3. มีทำนองและระดับเสียงไม่สูงหรือต่ำจนเกินไป เพราะเด็กส่วนมากไม่สามารถทำเสียงต่ำมากๆ ได้ เสียงจะหายไปในลำคอ ยากแก่การร้อง ถ้าเสียงสูงมากๆ เด็กก็ไม่สามารถร้องขึ้นไปได้ เด็กชอบร้องเพลงที่มีทำนองไม่เร็วหรือช้ามากเกินไป
4. สามารถทำท่าทางประกอบได้ง่าย การสอนเพลงให้กับเด็กนั้นมิได้มุ่งหมายแต่จะร้องให้ร้องได้อย่างเดียว แต่ควรมีการเคาะจังหวะและการแสดงท่าทางประกอบด้วย

เยาพา เดชะคุปต์ (2542 : 94) ได้กล่าวถึงการนำเพลงไปใช้ประกอบการเรียนการสอน สามารถเลือกทำได้หลายกิจกรรมเช่น

1. ร้องเพลงให้จังหวะ - ทำท่าทางประกอบ
2. ร้องเพลงทำเสียงดัง – ค่อย ไม่มีเสียง แสดงท่าทาง
3. ร้องเพลงประสานเสียง
4. เล่นบทบาทสมมุติ
5. ทำท่าคางไม่ขยับเขยื้อน
6. เกมทำตามสั่ง

สุกรี เจริญสุข (2541 : 24 - 26) ได้กล่าวถึงคุณสมบัติของเพลงที่ดีสำหรับเด็ก ในการใช้ประกอบการสอนไว้ ดังนี้

1. ต้องเป็นเพลงที่ดี หมายถึง องค์ประกอบของเพลงที่ดี มีเสียงดี จังหวะดี ทำนองเนื้อร้องดี
2. เพลงเด็กต้องมีคุณสมบัติของความไพเราะและร่าเริงแจ่มใส ใช้บันไดเสียงที่ร่าเริงจังหวะสนุกสนานร่าเริง ลีลาและทำนองเพลงสนุกสนาน มีคุณภาพของเครื่องดนตรีที่ดี มีการประสานเสียงที่ละเอียด นำเอาธรรมชาติที่อยู่ใกล้ตัวเด็กให้มากที่สุด
3. เพลงเด็กเป็นเพลงที่มีความสดใสและจริงใจ (Fresh and Sincer) เพื่อเพลงจะได้เข้าไปรักษาความจริงและเสริมสร้างสิ่งที่มีอยู่แล้วในตัวเด็กให้มั่นคงและมั่นใจขึ้น
4. เพลงเด็กต้องเป็นเพลงที่มีเสียงประสานที่ดี (Harmony) คำว่า “ประสานเสียง” มีความหมายว่า มีความกลมกลืนกัน เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ลงตัวกัน สามัคคีกัน มีความคล่องจอง เกิดความไพเราะเป็นต้น

สรุป การใช้เพลงประกอบการสอน ควรเป็นเพลงที่มีเนื้อร้องสั้นๆ ได้ใจความ จังหวะไม่ควรซ้ำหรือเร็วเกินไป ใช้คำที่เข้าใจง่าย

3.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเพลง

งานวิจัยต่างประเทศ

แมคโดเวล (Mcdowell. 1974) ศึกษาเกี่ยวกับการเรียนรู้ดนตรีได้ข้อสรุปว่า การจัดโปรแกรมดนตรีสำหรับเด็กก่อนวัยเรียนควรเป็นโปรแกรมการเรียนรู้ที่ต่อเนื่องเป็นระยะเวลานาน ถ้าต้องการให้เด็กมีพัฒนาการด้านดนตรี ทั้งนี้เป็นเพราะการเรียนรู้ดนตรีของเด็กก่อนวัยเรียนเป็นไปในลักษณะค่อยเป็นค่อยไปที่ละเล็กละน้อย การจัดโปรแกรมดนตรีเพียงระยะเวลานั้นจะไม่ช่วยให้เด็กมีพัฒนาการด้านดนตรีแต่อย่างใด ดังนั้นจึงเป็นการดีถ้าโรงเรียนจัดโปรแกรมดนตรีตลอดระยะเวลาที่เด็กเรียนควรสอดแทรกกิจกรรมด้านดนตรีไว้ในกระบวนการเรียนการสอนเพื่อช่วยให้เด็กมีการพัฒนาด้านดนตรีอย่างต่อเนื่องโดยเฉพาะการเรียนรู้ศัพท์ พัฒนาการด้านร่างกาย และช่วยให้เด็กเกิดการเรียนรู้ด้านต่างๆ ได้นั่นเอง เนื้อเพลงที่นำมาร้องมักจะเป็นเรื่องราวกับวิชาใดวิชาหนึ่ง เช่น เกี่ยวกับสัตว์ ต้นไม้ สังคม หรือแม้แต่คณิตศาสตร์ เป็นต้น

เซย์โบลด์ (Seybold. 1975) ได้วิจัยถึงบทบาทของดนตรีในการสอนพูด นักเรียนที่พูดช้า ผลปรากฏว่า การใช้กิจกรรมทางดนตรีจะช่วยนักเรียนบางระดับให้พูดได้อย่างคล่องแคล่ว แม้ความแตกต่างระหว่างกลุ่มทดลองที่ดนตรีและกลุ่มควบคุมไม่เป็นผลมากนัก แต่ก็แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่า ดนตรีเป็นเครื่องมือที่มีผลสำหรับสอนในทัศนทางภาษาแก่นักเรียนที่พูดช้า และเพิ่มพูนความคล่องแคล่วในการพูดด้วยและเสนอแนะว่าในการจัดสภาพแวดล้อมในการเรียนภาษาแก่ผู้มีปัญหาเรื่องการพูด ดนตรีจะช่วยสร้างบรรยากาศให้เพลิดเพลินและจูงใจให้พูดคล่องแคล่ว

แฟรงค์เคนเบอร์เกอร์ (Frankenberger. 1979 : 143) ได้ศึกษาผลของการใช้ดนตรีร่วมกับการฝึกอบรมผ่อนคลายกับเด็กที่มีการเรียนรู้ช้าและมีความก้าวร้าว ผลปรากฏว่า การใช้ดนตรีร่วมกับการฝึกอบรมแบบผ่อนคลาย ช่วยทำให้เด็กมีการเรียนรู้ดีขึ้นและมีความก้าวร้าวทางอารมณ์ลดลง

งานวิจัยในประเทศ

สุทธาทิพ มีชูนิก (2533 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเปรียบเทียบความสามารถในการเข้าใจคำถามของเด็กปฐมวัยที่เรียนโดยใช้ปริศนาท้าทายและเพลง โดยศึกษากับเด็กอายุ 5 – 6 ปี จำนวน 50 คน แบ่งเป็น กลุ่มทดลอง จำนวน 25 คน สัปดาห์ละ 5 วัน วันละ 20 นาที ผลการทดลองพบว่า เด็กปฐมวัยที่เรียนโดยใช้ปริศนาคำทายและเพลงมีความสามารถในการเข้าใจคำถามไม่แตกต่างกัน แต่

ความสามารถในการเข้าใจคำนามของเด็กปฐมวัยที่เรียนโดยใช้ปริศนาคำทายและเพลงหลังทดลองสูงขึ้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จันทร์เพ็ญ สุภาพล (2535 : 70 - 73) ได้ศึกษาเปรียบเทียบพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัยที่ได้ฟังนิทานประกอบดนตรีควบคู่กับกิจกรรมส่งเสริมพฤติกรรมช่วยเหลือกับเด็กที่ได้ฟังนิทานประกอบภาพควบคู่กับกิจกรรมส่งเสริมพฤติกรรมช่วยเหลือ ผลการศึกษาพบว่า เด็กปฐมวัยที่ได้ฟังนิทานประกอบดนตรีควบคู่กับกิจกรรมส่งเสริมพฤติกรรมช่วยเหลือ มีพฤติกรรมทางสังคมดีกว่าเด็กปฐมวัยที่ได้ฟังนิทานประกอบภาพควบคู่กับกิจกรรมส่งเสริมพฤติกรรมช่วยเหลือ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ฉัตรชุตา เขียรปริษา (2537 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเปรียบเทียบผลของการใช้เสียงดนตรี ในการส่งเสริมพัฒนาการทางสติปัญญาของเด็กปฐมวัยโดยจัดกิจกรรมในบรรยากาศที่มีเสียงดนตรีประกอบกับกิจกรรมแบบปกติผลการศึกษาพบว่า พัฒนาการทางสติปัญญาของเด็กที่ได้รับการจัดกิจกรรมในบรรยากาศที่มีเสียง ดนตรีประกอบสูงกว่า เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมแบบปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากเอกสารและงานวิจัยที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่า การพัฒนาสัมพันธภาพของเด็กปฐมวัยสามารถพัฒนาได้ โดยเริ่มตั้งแต่สถาบันครอบครัวที่ให้ความรัก ความอบอุ่น และสถาบันการศึกษาที่เปิดโอกาส ให้เด็กสามารถแสดงออกอย่างอิสระตามความรู้สึกนึกคิดของตนเอง เพลงและจังหวะจัดได้ว่าเป็นกิจกรรมหนึ่งที่สนองตอบต่อความต้องการและความสนใจของเด็ก ทั้งนี้เพราะเพลงหรือดนตรีมีประโยชน์ มีคุณค่า ช่วยพัฒนาการด้านต่างๆ ของเด็กปฐมวัยเจริญเติบโตได้เป็นอย่างดี (นงเยาว์ คลินิกคลาย. 2543 : 36) เพราะเด็กวัยนี้ชอบการเคลื่อนไหว ไม่อยู่นิ่ง การจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหวประกอบเพลง จึงควรจัดหลากหลายรูปแบบ โดยให้เด็กได้ริเริ่มอย่างอิสระ และมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น ซึ่งสิ่งต่างๆ เหล่านี้จะมีอิทธิพลและส่งเสริมให้เด็กได้พัฒนาการสร้างสัมพันธภาพกับผู้อื่น สามารถเข้ากับกลุ่มเพื่อนได้อย่างเหมาะสม พัฒนาไปสู่ความสามารถปรับตัวให้เข้าสู่สังคมในวัยผู้ใหญ่ต่อไป (ชไมมน ศรีสุรักษ์. 2540 : 26)

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะนำกิจกรรมการเคลื่อนไหวประกอบเพลง มาจัดกิจกรรมให้กับเด็กปฐมวัย เพื่อศึกษาการพัฒนาสัมพันธภาพของเด็กปฐมวัย ว่ามีการเปลี่ยนแปลงการพัฒนาสัมพันธภาพแตกต่างจากก่อนการจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหวประกอบเพลง ตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้หรือไม่

บทที่ 3

วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาค้นคว้าตามขั้นตอนดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
2. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า
3. การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า
4. แบบแผนการทดลอง
5. การดำเนินการทดลอง
6. การจัดกระทำและการวิเคราะห์ข้อมูล
7. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นนักเรียนชาย – หญิง อายุระหว่าง 3 – 4 ปี และกำลังศึกษาอยู่ในชั้นอนุบาลปีที่ 1 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2546 โรงเรียนอนุบาลสังสิทธิ เขตลาดพร้าว กรุงเทพมหานคร สังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชน

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นนักเรียนชาย – หญิง ที่มีอายุระหว่าง 3 – 4 ปี ซึ่งกำลังศึกษาอยู่ชั้นอนุบาลปีที่ 1 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2546 ของโรงเรียนอนุบาลสังสิทธิ เขตลาดพร้าว กรุงเทพมหานคร สังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชน จำนวน 12 คน โดยมีขั้นตอนการคัดเลือกดังนี้

1. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ได้มาโดยวิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ด้วยการจับฉลากมา 1 ห้องเรียน จากจำนวน 2 ห้องเรียน
2. ครูประจำชั้นอนุบาลห้องที่ได้รับการสุ่มจากข้อ 1 ทำการประเมินการพัฒนาสัมพันธภาพของเด็ก โดยใช้แบบประเมินการพัฒนาสัมพันธภาพของเด็กปฐมวัย แล้วดำเนินการคัดเลือกเด็กที่มีคะแนนน้อยจำนวน 12 คนแรก มาเป็นกลุ่มตัวอย่าง

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้เครื่องมือในการวิจัย 2 ชุดคือ

1. แบบประเมินการพัฒนาสัมพันธภาพของเด็กปฐมวัย
2. แผนการจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหวประกอบเพลง

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า

1. การสร้างแบบประเมินการพัฒนาสัมพันธภาพของเด็กปฐมวัย ดำเนินการสร้างตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

1.1 ศึกษาทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสัมพันธภาพของเด็กปฐมวัย การประเมินและการบันทึก เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างแบบประเมินการพัฒนาสัมพันธภาพ

1.2 นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาในข้อ 1.1 มาสร้างเกณฑ์การประเมินให้ครอบคลุมถึงการพัฒนาสัมพันธภาพ ประกอบด้วย 3 ด้าน คือ การพูด การแสดงท่าทาง การมีส่วนร่วมกับเพื่อน

1.3 นำแบบประเมินการพัฒนาสัมพันธภาพ ไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจเพื่อแสดงหลักฐานความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา และความเหมาะสมของแบบประเมินจำนวน 3 ท่าน คือ

1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์เต็มสิริ บุญยะมาน เนาวรังสี โปรแกรมวิชาการศึกษาปฐมวัย
คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏสวนดุสิต
2. ดร.วรรณาท รักสกุลไทย ผู้อำนวยการแผนกอนุบาล
โรงเรียนเกษมพิทยา
3. อาจารย์วารุณี ปุริสาร โรงเรียนบ้านก้นตม (คุรุราษฎร์สามัคคี)
จังหวัดศรีสะเกษ

1.4 นำแบบประเมินการพัฒนาสัมพันธภาพของเด็กปฐมวัยที่ผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญข้อ 1.3 มาปรับปรุงแก้ไขตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญอย่างน้อย 2 ใน 3 ท่าน ซึ่งถือเป็นเกณฑ์ที่เหมาะสม โดยปรับปรุงการใช้ภาษาในข้อพฤติกรรมย่อยและปรับความหมายของการให้คะแนนให้เด่นชัดขึ้น

1.5 นำแบบประเมินการพัฒนาสัมพันธภาพทดลองใช้กับเด็กอนุบาล 1 อายุ ระหว่าง 3 – 4 ปี ของโรงเรียนถนอมบุตร โดยผู้วิจัยทำการประเมินและบันทึกแบบประเมินการพัฒนาสัมพันธภาพเพื่อศึกษาความชัดเจนของแบบประเมินการพัฒนาสัมพันธภาพ แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขให้สมบูรณ์

1.6 ตรวจสอบการความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาของการประเมิน โดยการนำแบบประเมินการพัฒนาสัมพันธภาพที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นไปให้ผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 ท่านตรวจสอบแล้วนำคะแนนที่ได้จากการลงความเห็นของผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 ท่าน มาหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างพฤติกรรมกับจุดประสงค์ IOC มากกว่าหรือเท่ากับ 0.5 จึงถือว่าใช้ได้ (บุญเชิด ภิญญอนันตพงษ์. 2526 : 89) จากการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่าแบบประเมินการพัฒนาสัมพันธภาพได้ค่า IOC โดยเฉลี่ย .82

1.7 การหาค่าความเชื่อมั่นของผู้สังเกต ผู้วิจัยได้นำแบบประเมินการพัฒนาสัมพันธภาพไปทดลองใช้ (Try out) กับเด็กอนุบาลปีที่ 1 ที่ไม่ใช้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 12 คน ที่โรงเรียนอนุบาลสังสิทธิ ด้วยวิธีหาค่าความเชื่อมั่นของผู้สังเกต 3 คน คือ ผู้วิจัยและผู้ช่วยผู้วิจัย 2 คน ร่วมกันสังเกตแล้วนำคะแนนมาคำนวณหาค่าความเชื่อมั่น โดยใช้สูตรความเชื่อมั่นแบบคะแนนเชิงสัมพันธ์ (Congeneric Reliability) ของคริสตอฟ (Kristof.1974) (บุญเชิด ภิญญอนันตพงษ์. 2533 : 28-31) และในการทดลองครั้งนี้ได้ค่าความเชื่อมั่นของผู้สังเกต .87

2. แผนการจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหวประกอบเพลง

2.1 ศึกษาเอกสาร ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหวและจังหวะ

2.2 ศึกษาเอกสารและงานวิจัยเกี่ยวกับเพลง

2.3 ผู้วิจัยคัดเลือกเพลงที่กำหนดเป็นกิจกรรมในการศึกษาค้นคว้า ที่ผู้เชี่ยวชาญเห็นตรงกัน 2 ใน 3 ท่าน ซึ่งเป็นเพลงที่ส่งเสริมการพัฒนาสัมพันธภาพในด้านการพูด การแสดงท่าทางและการมีส่วนร่วมกับเพื่อนและเหมาะสมกับเด็กอายุ 3 – 4 ปีที่ใช้ประกอบกิจกรรมการเคลื่อนไหวประกอบเพลงวันละ 1 เพลงจำนวน 24 เพลงดังนี้

1. เพลงเต๋นระบำ	คำร้องโดย แพง ชินพงศ์
2. เพลงฉันเป็นคนพิเศษ	คำร้องโดย สุภาพร เทพยสุวรรณ
3. เพลงบอกว่ำนารักจัง	คำร้องโดย วัชรพล สายทิพย์, แพง ชินพงศ์
4. เพลงออกกำลัง	คำร้องโดย สุภาพร เทพยสุวรรณ
5. เพลงซึกกาบุม	คำร้องโดย อาจารย์เตือนใจ ศรีมารุต
6. เพลงเมื่อพบกัน	คำร้องโดย อาจารย์ศรีนวล รัตนสุวรรณ
7. เพลงงูกินหาง	คำร้องโดย อาจารย์เตือนใจ ศรีมารุต
8. เพลงนิ้วก้อย	คำร้องโดย อาจารย์เตือนใจ ศรีมารุต
9. เพลงกระต่าย	คำร้องโดย อาจารย์เตือนใจ ศรีมารุต
10. เพลงมาร่วมสนุก	คำร้องโดย อาจารย์เตือนใจ ศรีมารุต
11. เพลงเพื่อนซื่อต้นไม้	คำร้องโดย แพง ชินพงศ์
12. เพลงบินกับเพื่อน	คำร้องโดย อาจารย์เตือนใจ ศรีมารุต
13. เพลงเอื้อเฟื้อกัน	คำร้องโดย อาจารย์เตือนใจ ศรีมารุต
14. เพลงดีกันนะ	คำร้องโดย อาจารย์เตือนใจ ศรีมารุต
15. เพลงหนาวจริง	คำร้องโดย อาจารย์เตือนใจ ศรีมารุต
16. เพลงนอนกับผีเสื้อ (ท่อน1)	คำร้องโดย พัทจารี อัยศิริ
17. เพลงนอนกับผีเสื้อ (ท่อน2)	คำร้องโดย พัทจารี อัยศิริ
18. เพลงเพื่อนเยอะจัง	คำร้องโดย พัทจารี อัยศิริ
19. เพลงรักเพื่อนๆ	คำร้องโดย แพง ชินพงศ์
20. เพลงข้ามสะพาน	คำร้องโดย อาจารย์เตือนใจ ศรีมารุต
21. เพลงยานพาหนะ	คำร้องโดย อาจารย์ศรีนวล รัตนสุวรรณ
22. เพลงเพื่อนบ้านของฉัน	คำร้องโดย อาจารย์เตือนใจ ศรีมารุต
23. เพลงเพื่อนซื่อสัตว์	คำร้องโดย สุภาพร เทพยสุวรรณ
24. เพลงสามัคคีชุมนุม (ท่อนสร้อย)	ไม่ปรากฏนามผู้แต่ง

2.4 สร้างแผนการจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหวประกอบเพลง ซึ่งกำหนดขั้นตอนการดำเนินการเป็น 3 ขั้นตอน คือ ขั้นนำ ขั้นดำเนินกิจกรรมและ ขั้นสรุป ดังแสดงในตาราง 1

2.5 นำแผนการจัดกิจกรรม การเคลื่อนไหวประกอบเพลงเสนอผู้เชี่ยวชาญตรวจเพื่อหาความสอดคล้องของจุดประสงค์ เนื้อหา กิจกรรมและการประเมินผลจำนวน 3 ท่าน คือ

1. รองศาสตราจารย์ ดร.เยาวพา เดชะคุปต์ อาจารย์สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์รัตนา จีวแหลม โปรแกรมหาการศึกษาปฐมวัย
คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏสวนดุสิต
3. อาจารย์พิมพ์ภา ถนอมไชย โรงเรียนวัดทางหลวงโพธิ์ทอง จังหวัดนนทบุรี

2.6 ปรับปรุงแผนการจัดกิจกรรมตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญในข้อ 2.1 – 2.5 ตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญอย่างน้อย 2 ใน 3 ท่าน ซึ่งถือเป็นเกณฑ์ที่เหมาะสม ให้ปรับปรุง โดยให้เพิ่มรายละเอียดของขั้นตอนกิจกรรม ภาษาที่ใช้ในแผนการจัดกิจกรรมควรมีความเหมาะสมตั้งแต่ ขั้นนำ ขั้นดำเนินกิจกรรม และขั้นสรุป และเพิ่มแผนการจัดกิจกรรมให้ครบเป็น 24 แผน

2.7 จากแผนการจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหวประกอบเพลง ข้อมูลที่ศึกษาและจากข้อแสดงความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้นเป็นแบบแผนการจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหวประกอบเพลง เพื่อใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ดังต่อไปนี้

ตาราง 1 แผนดำเนินการจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหวประกอบเพลง

ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม	วิธีดำเนินการ
1. ขั้นนำ (2 นาที)	▪ นำเข้าสู่กิจกรรมด้วยการสนทนา ▪ แนะนำเพลง, อุปกรณ์ ▪ บอกจุดประสงค์ของกิจกรรมให้เด็กทราบว่าทำอะไรบ้างจะได้ติดตาม และสรุปได้เมื่อสิ้นสุดการทำกิจกรรม
2. ขั้นดำเนินกิจกรรม (10 นาที)	▪ ครูเปิดโอกาสให้เด็กแบ่งกลุ่มออกเป็นกลุ่มย่อยกลุ่มละ 6 คน ตามความสนใจของเด็ก ▪ เด็กวางแผนร่วมกับเพื่อนและครู และช่วยกันคิดหาทางที่ใช้ประกอบเพลงที่กำหนดในแต่ละครั้ง ซึ่งเด็กได้มีโอกาสพูดแสดงท่าทางของตนเอง ▪ ครูกระตุ้นโดยใช้คำพูดหรือคำถามโน้มน้าวให้เด็กช่วยกันคิดหาทางให้คำชมเชยและกำลังใจ ▪ ครูเปิดเพลงแล้วให้เด็กเคลื่อนไหวตามเพลงตามที่วางแผนไว้เมื่อเพลงหยุด ให้เด็กแลกเปลี่ยนอุปกรณ์ พูดคุยเกี่ยวกับการแสดงท่าทางขณะเคลื่อนไหวกับเพื่อน ▪ ครูสังเกตความเปลี่ยนแปลงของเด็กจาก การพูด การแสดงท่าทาง การมีส่วนร่วมกับเพื่อน
3. ขั้นสรุป (3 นาที)	▪ นำเด็กเข้ากลุ่มใหญ่ - ให้เด็กแต่ละกลุ่มสรุปพร้อมกับครูถึงผลของการปฏิบัติกิจกรรมว่าเป็นไปตามแผนที่วางไว้หรือไม่

บทบาทครู

1. อธิบายข้อตกลงเบื้องต้นเกี่ยวกับการทำกิจกรรมในแต่ละครั้ง แนะนำสื่อและวัสดุอุปกรณ์ที่ครูเตรียมไว้
2. กระตุ้นให้เด็กกลุ่มต่างๆ ได้ทำกิจกรรมการเคลื่อนไหวประกอบเพลงร่วมกันอย่างทั่วถึง
3. ใช้คำพูดหรือคำถามโน้มน้าวให้เด็กช่วยกันคิดหาทาง ให้คำชมเชยและกำลังใจ เมื่อเด็กลงมือกระทำและความพยายาม ยอมรับความคิดเห็นของเด็กเพื่อให้เด็กเกิดการพัฒนาสัมพันธภาพกับเพื่อน
4. ครูใช้คำพูด หรือคำถาม เพื่อให้เด็กมีส่วนร่วมสนทนาในชั้นสรุป
5. เปิดโอกาสให้เด็กพูด แสดงท่าทาง และมีส่วนร่วมกับเพื่อน

2.8 นำแผนการจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหวประกอบเพลงไปทดลองใช้ (Try out) กับนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 1 จำนวน 12 คน ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง พบว่าแต่ละกิจกรรมใช้เวลามากกว่าที่แผนกำหนด ผู้วิจัยปรับเวลาแต่ละแผนเป็นช่วง 15 – 20 นาที ขึ้นอยู่กับเพลงและกิจกรรม

แบบแผนการทดลอง

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบกึ่งทดลอง (Quasi Experimental Design) ที่ใช้กลุ่มตัวอย่างกลุ่มเดียวผู้วิจัยได้ดำเนินการทดลองโดยอาศัยการวิจัยแบบ One – Group Time – Series Design จากที่บอร์กและเกล (Barnett and Johnson.1996 : 31; Citing Bory and Gall.1989.Education Research : AN Introduction.p.31) ได้กล่าวว่ารูปการทดลองกลุ่มเดียวจะมีความเหมาะสมเป็นพิเศษกับการทดลองที่ต้องการเปลี่ยนรูปแบบพฤติกรรมหรือกระบวนการภายใน ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้ดำเนินการทดลองโดยใช้กลุ่มตัวอย่างกลุ่มเดียวทำการทดลอง ดังแสดงในตาราง 2

ตาราง 2 แบบแผนการทดลอง

ก่อนทดลอง		ช่วงเวลาดทดลอง	
To		X, T1, X, T2, X, T3....., X, T8	
เมื่อ	To	คือ	การประเมินการพัฒนาสัมพันธภาพก่อนการทดลอง
	X	คือ	การดำเนินกิจกรรมการเคลื่อนไหวประกอบเพลง
	T1, T2, T3...,T8	คือ	การประเมินการพัฒนาสัมพันธภาพตลอดช่วงเวลาทำการทดลองแต่ละสัปดาห์จากสัปดาห์ที่ 1 - 8

วิธีดำเนินการทดลอง

การทดลองครั้งนี้ดำเนินการในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2546 เป็นเวลา 8 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 3 ครั้ง ครั้งละ 15 นาที รวม 24 ครั้งโดยลำดับขั้นตอนดังนี้

1. สร้างความคุ้นเคยกับเด็กกลุ่มตัวอย่างเป็นระยะเวลา 1 สัปดาห์
2. จัดเตรียมสภาพแวดล้อมในสถานที่ทำการทดลองให้เหมาะสม

3. จัดทำข้อมูลขั้นพื้นฐานโดย จัดกิจกรรมการเคลื่อนไหวและจังหวะแบบปกติกับกลุ่มตัวอย่าง ทั้ง 12 คน เป็นระยะเวลา 1 สัปดาห์ ได้แก่ วันจันทร์ วันพุธ และวันศุกร์ วันละ 15 นาที และในวันสุดท้ายของสัปดาห์ ได้แก่ วันศุกร์ ผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยจำนวน 2 คน รวมผู้ประเมินจำนวน 3 คน ทำการประเมินการพัฒนาสัมพันธภาพของกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้แบบประเมินการพัฒนาสัมพันธภาพที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นทั้งนี้เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาเป็นข้อมูลพื้นฐานด้านการพัฒนาสัมพันธภาพ (Baseline Data)

4. ดำเนินการทดลองในช่วงกิจกรรมการเคลื่อนไหวและจังหวะตามเพลงที่กำหนดตามตาราง 4 โดยการจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหวประกอบเพลงกับกลุ่มตัวอย่างเป็นเวลา 8 สัปดาห์ๆ ละ 3 วัน ได้แก่ วันจันทร์ วันพุธ วันศุกร์ ในช่วงเวลา 09.15 – 09.30 น. วันละ 15 นาที ช่วงเวลาทำการทดลองระหว่างวันที่ 12 มกราคม – 4 มีนาคม 2547

ตาราง 3 วันและกิจกรรมที่ทำการทดลอง

การจัดกิจกรรม	ระยะเวลาทำการทดลอง	วันที่ทำการทดลอง	เวลา
การจัดกิจกรรม	1 สัปดาห์	วันจันทร์ วันพุธ วันศุกร์	9.15 น. – 9.30 น.
การเคลื่อนไหวแบบปกติ	ก่อนทดลอง		
การจัดกิจกรรม	8 สัปดาห์	วันจันทร์ วันพุธ วันศุกร์	9.15 น. – 9.30 น.
การเคลื่อนไหวประกอบเพลง			

ตาราง 4 เพลงที่ใช้ในการจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหวประกอบเพลง

เพลงที่ใช้ในการทดลองตลอดช่วงเวลาการทดลอง 8 สัปดาห์			
สัปดาห์ที่	เพลงที่ 1 (วันจันทร์)	เพลงที่ 2 (วันพุธ)	เพลงที่ 3 (วันศุกร์)
1	เพลงเต๋นระบำ	เพลงฉันเป็นคนพิเศษ	เพลงบอกว่าน่ารักจัง
2	เพลงออกกำลัง	เพลงซิกก้าบูม	เพลงเมื่อพบกัน
3	เพลงงูกินหาง	เพลงนิ้วก้อย	เพลงกระต่าย
4	เพลงมารวมสนุก	เพลงเพื่อนซี้ต้นไม้	เพลงบินกับเพื่อน
5	เพลงเอื้อเฟื้อกัน	เพลงดีกันนะ	เพลงทนายจริง
6	เพลงนอนผีเสื้อ (ท่อน 1)	เพลงนอนผีเสื้อ (ท่อน 2)	เพลงเพื่อนเยอะจัง
7	เพลงรักเพื่อน ๆ	เพลงข้ามสะพาน	เพลงยานพาหนะ
8	เพลงเพื่อนบ้านของฉัน	เพลงเพื่อนซี้สัตว์	เพลงสามัคคีชุมนุม

การจัดกระทำและการวิเคราะห์ข้อมูล

เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้เป็นการรวบรวมข้อมูลด้วยแบบประเมินการพัฒนาสัมพันธภาพของเด็กปฐมวัยซึ่งมีหลักการดำเนินการดังนี้

1. การเก็บข้อมูลจากการบันทึกแบบประเมินการพัฒนาสัมพันธภาพที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นด้วยการสังเกตพฤติกรรมเด็กโดยใช้ผู้ประเมินจำนวน 3 คน คือ ผู้วิจัย และผู้ช่วยผู้วิจัย 2 คน รวมผู้ประเมิน 3 คน

2. เก็บข้อมูลพื้นฐานด้านการพัฒนาสัมพันธภาพจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 12 คน จากการจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหวแบบปกติเป็นเวลา 1 สัปดาห์ๆ ละ 3 วัน ได้แก่ วันจันทร์ วันพุธ และวันศุกร์ วันละ 15 นาที และในวันสุดท้ายของสัปดาห์ที่จัดกิจกรรมการเคลื่อนไหวแบบปกติคือวันศุกร์ ผู้วิจัยและผู้ช่วยผู้วิจัย 2 คน รวมผู้ประเมิน 3 คน ทำการประเมินโดยใช้แบบประเมินการพัฒนาสัมพันธภาพที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

3. สังเกตและทำการบันทึกแบบประเมินการพัฒนาสัมพันธภาพ จากการจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหวประกอบเพลง เป็นเวลา 8 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 1 ครั้ง คือวันสุดท้ายของการจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหวประกอบเพลง ได้แก่วันศุกร์ ในการจัดกิจกรรมแบ่งเด็กเป็นกลุ่มย่อยจำนวน 2 กลุ่ม ๆ ละ 6 คน ประเมินและบันทึกแบบประเมินการพัฒนาสัมพันธภาพในชั้นดำเนินการที่ละกลุ่ม ๆ ละ 4 นาที พักระหว่างกลุ่ม 1 นาที และเวียนลำดับกลุ่มก่อนหลังจนสิ้นสุดการทดลอง ดังแสดงในตาราง 5

ตาราง 5 บันทึกการหมุนเวียนลำดับการประเมินการพัฒนาสัมพันธภาพ

ระยะเวลา (สัปดาห์)	ช่วงเวลาที่กำหนดเพื่อการประเมินแต่ละกลุ่ม	
	09.17 - 09.21	09.22 - 09.26
Baseline	1	2
1	2	1
2	1	2
3	2	1
4	1	2
5	2	1
6	1	2
7	2	1
8	1	2

หมายเหตุ

Baseline หมายถึง ก่อนการจัดกิจกรรมโดยใช้กิจกรรมการเคลื่อนไหวประกอบเพลง

1,2 หมายถึง กลุ่มที่รับการประเมิน

4. เมื่อสิ้นสุดในแต่ละสัปดาห์นำข้อมูลมาวิเคราะห์ทางสถิติ เปรียบเทียบกับข้อมูลพื้นฐานเพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงการพัฒนาสัมพันธภาพของเด็กปฐมวัยขณะจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหวประกอบเพลง ตลอดช่วงเวลา 8 สัปดาห์

สำหรับการประเมินการพัฒนาสัมพันธภาพ ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยดำเนินการทดลองกับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 1 กลุ่ม โดยใช้การจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหวแบบปกติเป็นเวลา 1 สัปดาห์ เพื่อเก็บข้อมูลพื้นฐานด้านการพัฒนาสัมพันธภาพ แล้วจัดกิจกรรมโดยใช้การเคลื่อนไหวประกอบเพลงเป็นเวลา 8 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 3 วัน คือ วันจันทร์ วันพุธ และวันศุกร์ ในช่วงเวลา 09.15 – 09.30 ซึ่งในวันสุดท้ายของแต่ละสัปดาห์ ได้แก่ วันศุกร์ ผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัย 2 คน รวมผู้ประเมิน 3 คน ทำการประเมินและบันทึกแบบประเมินการพัฒนาสัมพันธภาพในขั้นดำเนินการกิจกรรม เมื่อสิ้นสุดการทดลองแล้วผู้วิจัยนำข้อมูลมาวิเคราะห์ด้วยวิธีทางสถิติ

5. การบันทึกแบบประเมินการพัฒนาสัมพันธภาพ ถ้าในช่วงเวลาที่ทำการสังเกตเกิดการพัฒนาศัมพันธภาพ และช่องระดับการพัฒนาสัมพันธภาพตรงกับการพัฒนาสัมพันธภาพข้อใดให้ทำเครื่องหมาย / ลงในช่องนั้น

6. การฝึกผู้ช่วยผู้วิจัยฝึกการประเมินและบันทึกการประเมิน ดังนี้

6.1 ให้ศึกษาและทำความเข้าใจจุดมุ่งหมายของการประเมิน

6.2 ให้ศึกษานิยามศัพท์เฉพาะการพัฒนาสัมพันธภาพและแบบประเมินการพัฒนาสัมพันธภาพ ได้ตรงกัน

6.3 ฝึกการประเมินและบันทึกแบบประเมินการพัฒนาสัมพันธภาพกับนักเรียนชั้นอนุบาล 1 ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจำนวน 12 คน

6.4 ฝึกการประเมินจริงในช่วงที่ผู้วิจัยทดลองใช้ (Try Out) โดยผู้วิจัยและผู้ช่วยผู้วิจัย 2 คน รวมผู้สังเกต 3 คน สังเกตและบันทึกแบบประเมินการพัฒนาสัมพันธภาพจากการจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหวประกอบเพลงกับนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 1 ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง แล้วหาหลักฐานความเชื่อมั่นของผู้สังเกตโดยใช้สูตรความเชื่อมั่นแบบคะแนนจริงสัมพันธ์ (Congeneric Reliability) ของคริสตอฟ (Kristof, 1974) (บุญเชิด ภิญญอนันตพงษ์, 2533 : 28 - 31) ซึ่งครั้งนี้ได้ค่าความเชื่อมั่นของผู้สังเกต .87

ในการวิจัยครั้งนี้กำหนดเกณฑ์การให้คะแนนการพัฒนาสัมพันธภาพแต่ละครั้งมาแปลงระดับพฤติกรรมเป็นคะแนนการพัฒนาสัมพันธภาพ ดังนี้

มาก	บันทึกเมื่อเด็กแสดงการพูด แสดงท่าทาง มีส่วนร่วมเป็นอย่างดี	ให้ 2 คะแนน
ปานกลาง	บันทึกเมื่อเด็กไม่ค่อยพูด ไม่ค่อยแสดงท่าทาง มีส่วนร่วมบ้าง	ให้ 1 คะแนน
น้อย	บันทึกเมื่อเด็ก ไม่พูด ไม่แสดงท่าทาง ไม่มีส่วนร่วม	ให้ 0 คะแนน

ในช่วงเวลาที่สังเกตเด็ก เมื่อเด็กแสดงการพัฒนาสัมพันธภาพตรงกับข้อใดและช่องระดับคะแนนใด ให้ทำเครื่องหมาย / ลงในช่องนั้น ถ้าเด็กเกิดการพัฒนาศัมพันธภาพซ้ำในข้อและช่องระดับคะแนนเดิม ให้ทำเครื่องหมาย / ซ้ำลงไปนั้นตามจำนวนครั้งที่ซ้ำ

ถ้าพบเครื่องหมาย / ในช่องระดับใดก็ให้คะแนนเท่ากับช่วงระดับนั้นและถ้าพบเครื่องหมาย / ซ้ำในข้อและช่องระดับคะแนนใด ให้หน้าคะแนนที่ซ้ำคูณกับช่องระดับคะแนนในช่องนั้น เช่น ในช่องระดับคะแนน 2 แสดงการพัฒนาสัมพันธภาพซ้ำ 2 ครั้ง รวมคะแนนเท่ากับ 4 คะแนน เป็นต้น

7. เมื่อสิ้นสุดแต่ละสัปดาห์ นำคะแนนของผู้สังเกตทั้ง 3 คน มาหาผลรวมเพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์ด้วยวิธีการทางสถิติ

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. หาค่าสถิติพื้นฐานการพัฒนาสัมพันธภาพของเด็กปฐมวัย ก่อนและระหว่างการทำกาทดลองในแต่ละสัปดาห์ โดยนำข้อมูลไปหาคะแนนเฉลี่ย และความเบี่ยงเบนมาตรฐาน
2. วิเคราะห์ความแตกต่างของคะแนนการพัฒนาสัมพันธภาพของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหวประกอบเพลง ก่อนการจัดกิจกรรมและระหว่างการจัดกิจกรรมในแต่ละช่วงสัปดาห์ โดยใช้วิธีวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบวัดซ้ำ (Repeated – Measures ANOVA)
3. วิเคราะห์เปรียบเทียบรายคู่ ในแต่ละช่วงเวลาโดยใช้ t-test แบบ Dependent

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์เครื่องมือ

1. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์เครื่องมือ

1.1 การแสดงหลักฐานความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาแบบประเมินการพัฒนาสัมพันธภาพของเด็กปฐมวัยโดยใช้ดัชนีความสอดคล้องระหว่างลักษณะพฤติกรรมกับจุดประสงค์ (บุญเชิด ภิญญอนันตพงษ์. 2533 : 89) โดยใช้สูตร

$$IOC = \frac{\sum R}{N}$$

เมื่อ	IOC	แทน	ดัชนีความสอดคล้องระหว่างลักษณะพฤติกรรมกับจุดประสงค์
	R	แทน	ผลรวมของคะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ
	N	แทน	จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

1.2 การหาค่าความเชื่อมั่นของผู้สังเกต โดยการนำแบบประเมินไปทดลองใช้ (Try out) และคำนวณหาค่าความเชื่อมั่นของผู้สังเกต 3 คน โดยใช้สูตรความเชื่อมั่น แบบคะแนนจริงสัมพันธ์ (Congeneric Reliability) ของคริสตอฟ (Kristof. 1974) (บุญเชิด ภิญญอนันตพงษ์. 2533 : 28 - 31)

$$K'_{tt} = \frac{[S_{x1x2}S_{x1x3}+S_{x1x2}S_{x2x3}+S_{x1x3}S_{x2x3}]^2}{S_x^2(S_{x1x2})(S_{x1x3})(S_{x2x3})}$$

เมื่อ	K'_{tt}	แทน	ค่าความเชื่อมั่น
	S_{x1x}	แทน	ความแปรปรวนร่วมของผู้สังเกตคนที่ 1 กับคนที่ 2
	S_{x1x3}	แทน	ความแปรปรวนร่วมของผู้สังเกตคนที่ 1 กับคนที่ 3
	S_{x2x3}	แทน	ความแปรปรวนร่วมของผู้สังเกตคนที่ 2 กับคนที่ 3
	S_x^2	แทน	ความแปรปรวนร่วมของผู้สังเกตคนทั้ง 3 คน

2. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

2.1 หาคะแนนเฉลี่ย (Mean) และหาค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

2.2 วิเคราะห์ความแตกต่างและการเปลี่ยนแปลงของคะแนนการพัฒนาศัมพันธภาพของเด็กปฐมวัย โดยใช้วิธีวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบวัดซ้ำ (Repeated – Measure ANOVA)

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการทดลองและการแปลความหมายของการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อให้เข้าใจตรงกันผู้วิจัยจึงได้กำหนดสัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

n	แทน	จำนวนนักเรียนในกลุ่มตัวอย่าง
M	แทน	คะแนนเฉลี่ย
S	แทน	ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน
df	แทน	ค่าชั้นแห่งความเป็นอิสระ
SS	แทน	ผลบวกกำลังสองของคะแนน
MS	แทน	ค่าเฉลี่ยกำลังสองของคะแนน
F	แทน	ค่าการแจกแจงแบบเอฟ (F – Distribution)
t	แทน	อัตราส่วนวิกฤตที่ใช้ในการพิจารณาแจกแจงความถี่
**	แทน	นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01
*	แทน	นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การนำเสนอผลการวิเคราะห์คะแนนการพัฒนาศัมพันธภาพของเด็กปฐมวัยมีตามลำดับดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์คะแนนการพัฒนาศัมพันธภาพของเด็กปฐมวัยโดยภาพรวม

1.1 ค่าสถิติพื้นฐานของคะแนนการพัฒนาศัมพันธภาพของเด็กปฐมวัย

1.2 ความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยการพัฒนาศัมพันธภาพจากการประเมินการพัฒนาศัมพันธภาพของเด็กปฐมวัย

1.3 การเปลี่ยนแปลงการพัฒนาศัมพันธภาพของเด็กปฐมวัย

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์คะแนนการพัฒนาศัมพันธภาพของเด็กปฐมวัยโดยภาพรวมจำแนกเป็นรายด้าน

2.1 ค่าสถิติพื้นฐานของคะแนนการพัฒนาศัมพันธภาพของเด็กปฐมวัยจำแนกเป็นรายด้าน

2.2 ความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยการพัฒนาศัมพันธภาพของเด็กปฐมวัยจากการประเมินการพัฒนาศัมพันธภาพของเด็กปฐมวัยจำแนกเป็นรายด้าน

2.3 การเปลี่ยนแปลงการพัฒนาศัมพันธภาพของเด็กปฐมวัยจำแนกเป็นรายด้าน

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์คะแนนการพัฒนาศัมพันธภาพของเด็กปฐมวัยโดยภาพรวม

1.1 ค่าสถิติพื้นฐานของคะแนนการพัฒนาศัมพันธภาพเด็กปฐมวัย

การวิเคราะห์ครั้งนี้ได้นำคะแนนการพัฒนาศัมพันธภาพรวมทั้งฉบับของเด็กปฐมวัยที่ได้จากการประเมินก่อนจัดกิจกรรม และระหว่างการจัดกิจกรรมทั้ง 8 ครั้ง มาหาคะแนนเฉลี่ยและความเบี่ยงเบนมาตรฐาน ดังปรากฏผลในตาราง 6

ตาราง 6 คะแนนเฉลี่ยและความเบี่ยงเบนมาตรฐานการพัฒนาศัมพันธภาพของเด็กปฐมวัยก่อนและระหว่างจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหวประกอบเพลง

การพัฒนาศัมพันธภาพ	Baseline	ระยะเวลา (สัปดาห์)							
		1	2	3	4	5	6	7	8
M	4.36	8.05	14.36	16.86	19.90	22.36	24.78	28.61	32.11
S	2.06	1.19	2.51	2.94	2.61	1.62	2.87	3.45	4.24

ผลการวิเคราะห์ตามตาราง 6 ปรากฏว่าก่อนและระหว่างจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหวประกอบเพลงมีคะแนนเฉลี่ยการพัฒนาศัมพันธภาพของเด็กปฐมวัยระหว่างจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหวประกอบเพลง แต่ละสัปดาห์ มีค่าคะแนนเฉลี่ยสูงกว่าก่อนจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหวประกอบเพลง ตามลำดับ

1.2 การวิเคราะห์ความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยจากการสังเกตพฤติกรรมการพัฒนาสัมพันธภาพของเด็กปฐมวัย

การวิเคราะห์ตอนนี้ได้นำคะแนนรวมทั้งฉบับจากการสังเกตการพัฒนาสัมพันธภาพของเด็กปฐมวัย ก่อนจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหวประกอบเพลง และระหว่างการจัดกิจกรรมทั้ง 8 ครั้ง มาวิเคราะห์ความแตกต่างโดยใช้สถิติการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบวัดซ้ำ การพัฒนาสัมพันธภาพของเด็กปฐมวัย

ตาราง 7 การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบวัดซ้ำการพัฒนาสัมพันธภาพของเด็กปฐมวัย

แหล่ง	SS	df	MS	F
ระหว่างเงื่อนไข	8,041.80	8	1,005.23	132.27
ความคลาดเคลื่อน	752.41	99	7.600	
รวม	8,794.21	107		

ผลการวิเคราะห์ตามตาราง 7 ปรากฏว่าการพัฒนาสัมพันธภาพของเด็กปฐมวัยระหว่างการจัดกิจกรรม การเคลื่อนไหวประกอบเพลง และก่อนจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหวประกอบเพลง พบค่าความแปรปรวนแบบวัดซ้ำอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

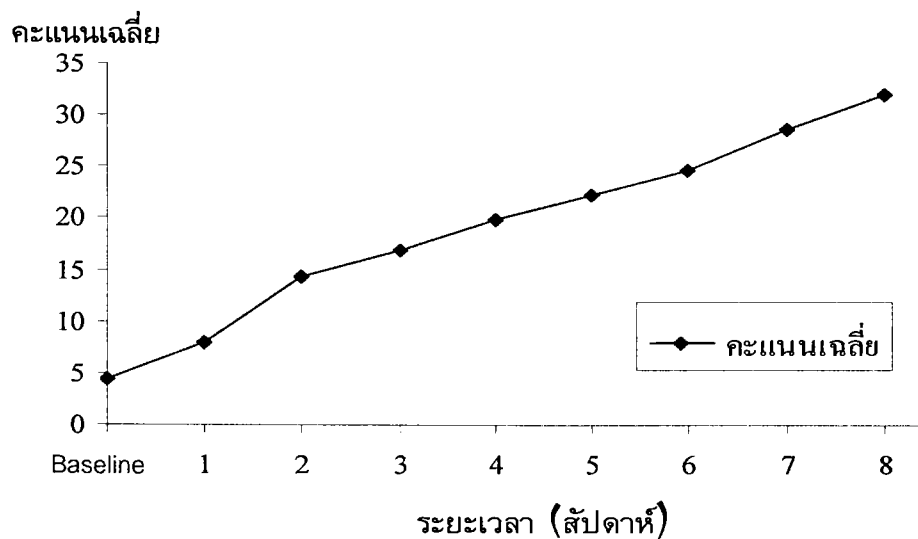
1.3 การวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงการพัฒนาสัมพันธภาพของเด็กปฐมวัย

การวิเคราะห์ตอนนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงการพัฒนาสัมพันธภาพของเด็กปฐมวัยในแต่ละช่วงสัปดาห์ ผู้วิจัยได้นำคะแนนเฉลี่ยในแต่ละช่วงสัปดาห์ของการจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหวประกอบเพลงมาวิเคราะห์เปรียบเทียบเพื่อดูการเปลี่ยนแปลงในแต่ละช่วงสัปดาห์ โดยใช้ t - test แบบ Dependent ดังแสดงในตารางที่ 8 และเพื่อให้เห็นการเปลี่ยนแปลงการพัฒนาสัมพันธภาพของเด็กปฐมวัย จึงนำคะแนนเฉลี่ยก่อนจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหวประกอบเพลง และระหว่างจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหวประกอบเพลงมาเขียนเป็นเส้นภาพ ดังแสดงในภาพประกอบ 2

ตาราง 8 การเปลี่ยนแปลงการพัฒนาสัมพันธภาพของเด็กปฐมวัย

การเปรียบเทียบความแตกต่าง ระหว่างสัปดาห์	ค่าเปลี่ยนแปลง	t
Baseline, สัปดาห์ที่ 1	+3.69	5.36**
สัปดาห์ที่ 1, สัปดาห์ที่ 2	+6.30	7.84**
สัปดาห์ที่ 2, สัปดาห์ที่ 3	+2.50	2.24**
สัปดาห์ที่ 3, สัปดาห์ที่ 4	+3.03	2.67**
สัปดาห์ที่ 4, สัปดาห์ที่ 5	+2.46	2.78**
สัปดาห์ที่ 5, สัปดาห์ที่ 6	+2.41	2.54**
สัปดาห์ที่ 6, สัปดาห์ที่ 7	+3.82	2.95**
สัปดาห์ที่ 7, สัปดาห์ที่ 8	+3.50	2.22**

** แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ภาพประกอบ 2 เส้นภาพแสดงการเปลี่ยนแปลงการพัฒนาสัมพันธภาพของเด็กปฐมวัย

หมายเหตุ Baseline หมายถึง ข้อมูลพื้นฐานก่อนจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหวประกอบเพลง

ผลการวิเคราะห์ตามตาราง 8 ปรากฏว่า

สัปดาห์ที่ 1 มีคะแนนเฉลี่ยเพิ่มขึ้นจากก่อนการจัดกิจกรรม 3.69 คะแนน มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($t = 5.36$)

สัปดาห์ที่ 2 มีคะแนนเฉลี่ยเพิ่มขึ้นจากการจัดกิจกรรมในสัปดาห์ที่ 1 6.30 คะแนน มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($t = 7.84$)

สัปดาห์ที่ 3 มีคะแนนเฉลี่ยเพิ่มขึ้นจากการจัดกิจกรรมในสัปดาห์ที่ 2 2.50 คะแนน มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($t = 2.24$)

สัปดาห์ที่ 4 มีคะแนนเฉลี่ยเพิ่มขึ้นจากการจัดกิจกรรมในสัปดาห์ที่ 3 3.03 คะแนน มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($t = 2.67$)

สัปดาห์ที่ 5 มีคะแนนเฉลี่ยเพิ่มขึ้นจากการจัดกิจกรรมในสัปดาห์ที่ 4 2.46 คะแนน มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($t = 2.78$)

สัปดาห์ที่ 6 มีคะแนนเฉลี่ยเพิ่มขึ้นจากการจัดกิจกรรมในสัปดาห์ที่ 5 2.41 คะแนน มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($t = 2.54$)

สัปดาห์ที่ 7 มีคะแนนเฉลี่ยเพิ่มขึ้นจากการจัดกิจกรรมในสัปดาห์ที่ 6 3.82 คะแนน มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($t = 2.95$)

สัปดาห์ที่ 8 มีคะแนนเฉลี่ยเพิ่มขึ้นจากการจัดกิจกรรมในสัปดาห์ที่ 7 3.50 คะแนน มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($t = 2.22$)

ตาราง 9 การเปลี่ยนแปลงการพัฒนาสัมพันธภาพของเด็กปฐมวัยระหว่าง Baseline กับสัปดาห์ที่ 1 - 8

การเปรียบเทียบความแตกต่าง ระหว่างสัปดาห์	ค่าเปลี่ยนแปลง	t
Baseline, สัปดาห์ที่ 1	3.69	5.36**
Baseline, สัปดาห์ที่ 2	10.00	10.67**
Baseline, สัปดาห์ที่ 3	12.50	12.03**
Baseline, สัปดาห์ที่ 4	15.53	16.16**
Baseline, สัปดาห์ที่ 5	18.01	23.74**
Baseline, สัปดาห์ที่ 6	20.42	20.00**
Baseline, สัปดาห์ที่ 7	24.25	20.85**
Baseline, สัปดาห์ที่ 8	27.76	20.35**

** แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 9 ปรากฏว่าหลังจากการจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหวประกอบเพลงพบว่า ในทุกสัปดาห์ ค่าเฉลี่ยของการพัฒนาสัมพันธภาพของเด็กปฐมวัยเพิ่มขึ้นจากก่อนการจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหวประกอบเพลงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ตอนที่ 2 การวิเคราะห์คะแนนการพัฒนาศัมพันธภาพของเด็กปฐมวัยโดยภาพรวมจำแนกรายด้าน

2.1 ค่าสถิติพื้นฐานของคะแนนการพัฒนาศัมพันธภาพของเด็กปฐมวัย

การวิเคราะห์ครั้งนี้ได้นำคะแนนการพัฒนาศัมพันธภาพของเด็กปฐมวัย แต่ละด้านได้แก่ ด้านการพูด ด้านการแสดงท่าทาง และด้านการมีส่วนร่วมกับเพื่อนที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหวประกอบเพลง แต่ละสัปดาห์ รวม 8 ครั้ง มาหาคะแนนเฉลี่ยและความเบี่ยงเบนมาตรฐาน การพัฒนาศัมพันธภาพของเด็กปฐมวัย จำแนกรายด้านก่อน และระหว่างการจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหวประกอบเพลง

ตาราง 10 คะแนนเฉลี่ยและความเบี่ยงเบนมาตรฐาน การพัฒนาศัมพันธภาพของเด็กปฐมวัยจำแนกรายด้าน ก่อนและ ระหว่างการจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหวประกอบเพลง

การพัฒนาศัมพันธภาพ จำแนกรายด้าน		Baseline	ระยะเวลา (สัปดาห์)							
			1	2	3	4	5	6	7	8
ด้านการพูด	M	1.66	2.66	4.38	5.19	6.96	7.73	9.23	10.33	11.38
	S	0.99	0.49	1.01	1.24	1.26	0.90	1.44	1.66	1.98
ด้านการแสดงท่าทาง	M	1.61	2.97	5.08	5.66	6.46	7.65	7.92	9.55	10.13
	S	0.99	0.09	1.16	1.49	0.98	1.00	0.87	1.21	1.62
ด้านการมีส่วนร่วม กับเพื่อน	M	1.08	2.41	6.00	6.00	6.46	6.98	7.62	8.72	10.58
	S	0.88	0.75	1.02	1.02	1.23	0.83	1.21	1.33	1.04

ผลการวิเคราะห์ตามตาราง 10 ปรากฏว่าคะแนนเฉลี่ยการพัฒนาศัมพันธภาพของเด็กปฐมวัยด้านการพูด ก่อนจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหวประกอบเพลง มีค่า 1.66 คะแนนและระหว่างการจัดกิจกรรมตั้งแต่สัปดาห์ที่ 1 ถึงสัปดาห์ที่ 8 มีค่า 2.66, 4.38, 5.19, 6.96, 7.73, 9.23, 10.33 และ 11.38 คะแนน ตามลำดับ แสดงว่า การพัฒนาศัมพันธภาพของเด็กปฐมวัยในด้านการพูดในช่วง 8 สัปดาห์ มีคะแนนเฉลี่ยเพิ่มขึ้นตามลำดับ

คะแนนเฉลี่ยการพัฒนาศัมพันธภาพของเด็กปฐมวัยด้านการแสดงท่าทางก่อนจัดกิจกรรมมีค่า 1.61 คะแนน และระหว่างการจัดกิจกรรมตั้งแต่สัปดาห์ที่ 1 ถึงสัปดาห์ที่ 8 มีค่า 2.97, 5.08, 5.66, 6.46, 7.65, 7.92, 9.55 และ 10.13 ตามลำดับ แสดงว่าการพัฒนาศัมพันธภาพของเด็กปฐมวัยในด้านการแสดงท่าทางในช่วง 8 สัปดาห์มีคะแนนเฉลี่ยเพิ่มขึ้นตามลำดับ

คะแนนเฉลี่ยการพัฒนาสัมพันธภาพของเด็กปฐมวัยด้านการมีส่วนร่วมกับเพื่อน ก่อนจัดกิจกรรม มีค่า 1.08 คะแนน และระหว่างการจัดกิจกรรมตั้งแต่สัปดาห์ที่ 1 ถึงสัปดาห์ที่ 8 มีค่า 2.41, 6.00, 6.00, 6.46, 6.98, 7.62, 8.72 และ 10.58 ตามลำดับ แสดงว่าการพัฒนาสัมพันธภาพของเด็กปฐมวัยในด้านการมีส่วนร่วมกับเพื่อนในช่วง 8 สัปดาห์มีคะแนนเฉลี่ยเพิ่มขึ้นตามลำดับยกเว้นสัปดาห์ที่ 3 มีคะแนนเฉลี่ยคงที่

2.2 ความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยการพัฒนาสัมพันธภาพของเด็กปฐมวัยโดยภาพรวมจำแนกรายด้าน การวิเคราะห์ตอนนี้ได้นำคะแนนเฉลี่ยการพัฒนาสัมพันธภาพแต่ละด้านของเด็กปฐมวัยก่อนจัดกิจกรรมและระหว่างการจัดกิจกรรมตลอดช่วง 8 สัปดาห์ มาเปรียบเทียบกันโดยใช้สถิติการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบวัดซ้ำ ดังแสดงผลในตาราง 11

ตาราง 11 การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบวัดซ้ำการพัฒนาสัมพันธภาพของเด็กปฐมวัยจำแนกรายด้าน

การพัฒนา สัมพันธภาพ	แหล่ง	SS	df	MS	F
ด้านการพูด	ระหว่างเงื่อนไข	1,102.737	8	137.842	82.497
	ความคลาดเคลื่อน	165.417	99	1.671	
	รวม	1,268.154	107		
ด้าน การแสดงท่าทาง	ระหว่างเงื่อนไข	777.127	8	97.141	76.322
	ความคลาดเคลื่อน	126.006	99	1.273	
	รวม	903.133	107		
ด้านการมี ส่วนร่วมกับเพื่อน	ระหว่างเงื่อนไข	845.553	8	105.694	98.045
	ความคลาดเคลื่อน	106.724	99	1.078	
	รวม	952.277	107		

ผลการวิเคราะห์ตามตาราง 11 ปรากฏว่า การพัฒนาสัมพันธภาพจำแนกรายด้านของเด็กปฐมวัย ได้แก่ การพูด การแสดงท่าทาง การมีส่วนร่วมกับเพื่อนพบว่าความแปรปรวนแบบวัดซ้ำอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

2.3 การเปลี่ยนแปลงการพัฒนาสัมพันธภาพของเด็กปฐมวัยโดยภาพรวมจำแนกรายด้าน

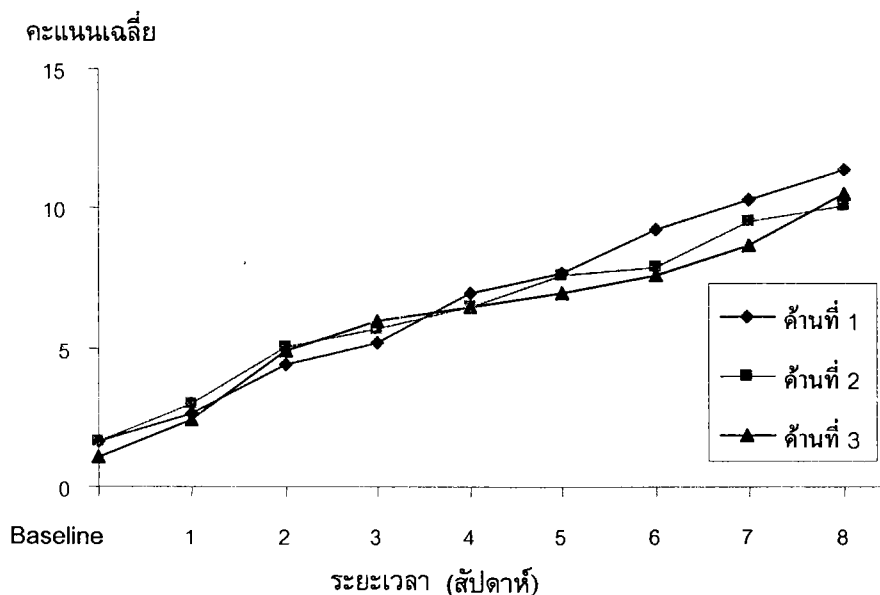
ในตอนนี้ผู้วิจัยนำคะแนนเฉลี่ยการพัฒนาสัมพันธภาพของเด็กปฐมวัยจำแนกรายด้านก่อนการจัดกิจกรรมและระหว่างการจัดกิจกรรมในแต่ละช่วงสัปดาห์จำแนกรายด้านมาเปรียบเทียบเพื่อดูการเปลี่ยนแปลง

ตาราง 12 การเปรียบเทียบการพัฒนาสัมพันธภาพของเด็กปฐมวัยจำแนกรายด้าน

การเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างสัปดาห์	ด้านการพูด		ด้านการแสดงท่าทาง		ด้านมีส่วนร่วมกับเพื่อน	
	ค่าเปลี่ยนแปลง	t	ค่าเปลี่ยนแปลง	t	ค่าเปลี่ยนแปลง	t
Baseline, สัปดาห์ที่ 1	1.00	3.12**	1.36	4.72**	1.33	3.96**
สัปดาห์ที่ 1, สัปดาห์ที่ 2	1.72	5.29**	2.11	6.25**	2.47	7.44**
สัปดาห์ที่ 2, สัปดาห์ที่ 3	0.80	1.74	0.58	1.06	1.11	2.86**
สัปดาห์ที่ 3, สัปดาห์ที่ 4	1.77	3.45**	0.80	1.54	0.46	1.00
สัปดาห์ที่ 4, สัปดาห์ที่ 5	0.76	1.70	1.18	2.92**	0.51	1.20
สัปดาห์ที่ 5, สัปดาห์ที่ 6	1.50	3.05**	0.27	0.72	0.63	1.50
สัปดาห์ที่ 6, สัปดาห์ที่ 7	1.10	1.72	1.62	3.75**	1.09	2.11
สัปดาห์ที่ 7, สัปดาห์ที่ 8	1.05	1.40	0.58	0.99	1.86	3.82**

* แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

** แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ภาพประกอบ 3 เส้นภาพแสดงการเปลี่ยนแปลงการพัฒนาสัมพันธภาพจำแนกรายด้านของเด็กปฐมวัย

หมายเหตุ Baseline หมายถึง ข้อมูลพื้นฐานก่อนจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหวประกอบเพลง

ผลการวิเคราะห์ตามตาราง 12 ปรากฏว่าการพัฒนาสัมพันธภาพของเด็กปฐมวัยปรากฏผลดังนี้

ด้านการพูด พบว่าจากการจัดกิจกรรมปรากฏผลดังนี้

สัปดาห์ที่ 1 มีคะแนนเฉลี่ยเพิ่มขึ้น 1.00 คะแนน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($t = 3.12$)

สัปดาห์ที่ 2 มีคะแนนเฉลี่ยเพิ่มขึ้นในสัปดาห์ที่ 1 1.72 คะแนน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($t = 5.29$)

สัปดาห์ที่ 3 มีคะแนนเฉลี่ยเพิ่มขึ้นในสัปดาห์ที่ 2 0.80 คะแนน อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ($t = 1.74$)

สัปดาห์ที่ 4 มีคะแนนเฉลี่ยเพิ่มขึ้นในสัปดาห์ที่ 3 1.77 คะแนน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($t = 3.45$)

สัปดาห์ที่ 5 มีคะแนนเฉลี่ยเพิ่มขึ้นในสัปดาห์ที่ 4 0.76 คะแนน อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ($t = 1.70$)

สัปดาห์ที่ 6 มีคะแนนเฉลี่ยเพิ่มขึ้นในสัปดาห์ที่ 5 1.50 คะแนน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($t = 3.05$)

สัปดาห์ที่ 7 มีคะแนนเฉลี่ยเพิ่มขึ้นในสัปดาห์ที่ 6 1.10 คะแนน อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ($t = 1.72$)

สัปดาห์ที่ 8 มีคะแนนเฉลี่ยเพิ่มขึ้นในสัปดาห์ที่ 7 1.05 คะแนน อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ($t = 1.40$)

ด้านการแสดงท่าทาง พบว่าจากการจัดกิจกรรมปรากฏผลดังนี้

สัปดาห์ที่ 1 มีคะแนนเฉลี่ยเพิ่มขึ้นจากก่อนการจัดกิจกรรม 1.36 คะแนน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($t = 4.72$)

สัปดาห์ที่ 2 มีคะแนนเฉลี่ยเพิ่มขึ้นจากสัปดาห์ที่ 1 2.11 คะแนน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($t = 6.25$)

สัปดาห์ที่ 3 มีคะแนนเฉลี่ยเพิ่มขึ้นจากสัปดาห์ที่ 2 0.58 คะแนน อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ($t = 1.06$)

สัปดาห์ที่ 4 มีคะแนนเฉลี่ยเพิ่มขึ้นจากสัปดาห์ที่ 3 0.80 คะแนน อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ($t = 1.54$)

สัปดาห์ที่ 5 มีคะแนนเฉลี่ยเพิ่มขึ้นจากสัปดาห์ที่ 4 1.18 คะแนน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($t = 2.92$)

สัปดาห์ที่ 6 มีคะแนนเฉลี่ยเพิ่มขึ้นจากสัปดาห์ที่ 5 0.27 คะแนน อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ($t = 0.72$)

สัปดาห์ที่ 7 มีคะแนนเฉลี่ยเพิ่มขึ้นจากสัปดาห์ที่ 6 1.62 คะแนน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($t = 3.75$)

สัปดาห์ที่ 8 มีคะแนนเฉลี่ยเพิ่มขึ้นจากสัปดาห์ที่ 7 0.58 คะแนน อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ($t = 0.99$)

ด้านการมีส่วนร่วมกับเพื่อน พบว่าจากการจัดกิจกรรมปรากฏผลดังนี้

สัปดาห์ที่ 1 มีคะแนนเฉลี่ยเพิ่มขึ้น 1.33 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($t = 3.96$)

สัปดาห์ที่ 2 มีคะแนนเฉลี่ยเพิ่มขึ้นจากสัปดาห์ที่ 1 2.47 คะแนน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($t = 7.44$)

สัปดาห์ที่ 3 มีคะแนนเฉลี่ยเพิ่มขึ้นจากสัปดาห์ที่ 2 1.11 คะแนน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($t = 2.86$)

สัปดาห์ที่ 4 มีคะแนนเฉลี่ยเพิ่มขึ้นจากสัปดาห์ที่ 3 0.46 คะแนน อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ($t = 1.00$)

สัปดาห์ที่ 5 มีคะแนนเฉลี่ยเพิ่มขึ้นจากสัปดาห์ที่ 4 0.51 คะแนน อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ($t = 1.20$)

สัปดาห์ที่ 6 มีคะแนนเฉลี่ยเพิ่มขึ้นจากสัปดาห์ที่ 5 0.63 คะแนน อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ($t = 1.50$)

สัปดาห์ที่ 7 มีคะแนนเฉลี่ยเพิ่มขึ้นจากสัปดาห์ที่ 6 1.09 คะแนน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($t = 2.11$)

สัปดาห์ที่ 8 มีคะแนนเฉลี่ยเพิ่มขึ้นจากสัปดาห์ที่ 7 1.86 คะแนน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($t = 3.82$)

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบกึ่งทดลอง (Quasi Experimental Design) ที่ใช้กลุ่มตัวอย่างกลุ่มเดียว ซึ่งมีลำดับขั้นตอนการวิจัยและผลโดยสรุปดังนี้

ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

เพื่อศึกษาความแตกต่างและการเปลี่ยนแปลง ของการพัฒนาสัมพันธภาพของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหวประกอบเพลงก่อนการจัดกิจกรรมและระหว่างการจัดกิจกรรมในแต่ละช่วงสัปดาห์

สมมุติฐานในการศึกษาค้นคว้า

เด็กปฐมวัยที่ได้รับประสบการณ์การจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหวประกอบเพลงมีการเปลี่ยนแปลงการพัฒนาสัมพันธภาพแตกต่างจากก่อนการจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหวประกอบเพลง

ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ เป็นนักเรียนชาย – หญิง อายุระหว่าง 3 – 4 ปี และกำลังศึกษาอยู่ชั้นอนุบาลปีที่ 1 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2546 โรงเรียนอนุบาลสังสัทธิ เขตลาดพร้าว กรุงเทพมหานคร สังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชน

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นนักเรียนชาย – หญิง ที่มีอายุระหว่าง 3 – 4 ปี ซึ่งกำลังศึกษาอยู่ชั้นอนุบาลปีที่ 1 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2546 ของโรงเรียนอนุบาลสังสัทธิ เขตลาดพร้าว กรุงเทพมหานคร สังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชน จำนวน 12 คน โดยมีขั้นตอนการคัดเลือกดังนี้

1. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ได้มาโดยวิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random sampling) ด้วยการจับฉลากมา 1 ห้องเรียน จากจำนวน 2 ห้องเรียน
2. ครูประจำชั้นอนุบาลห้องที่ได้รับการสุ่มจากข้อ 1 ทำการประเมินการพัฒนาสัมพันธภาพของเด็กโดยใช้แบบประเมินการพัฒนาสัมพันธภาพของเด็กปฐมวัย แล้วดำเนินการคัดเลือกเด็กที่มีคะแนนน้อยจำนวน 12 คนแรกมาเป็นกลุ่มตัวอย่าง

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า

1. แบบประเมินการพัฒนาสัมพันธภาพของเด็กปฐมวัย
2. แผนการจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหวประกอบเพลง

วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า

1. ในการทำวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยดำเนินการทดลองในช่วงกิจกรรมการเคลื่อนไหวและจังหวะเป็นระยะเวลา 8 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 3 ครั้ง รวม 15 ครั้ง ครั้งละ 24 นาที ระหว่างวันที่ 12 มกราคม 2547 – 4 มีนาคม 2547
2. ก่อนการทดลองผู้วิจัยทำความคุ้นเคยกับเด็กกลุ่มทดลองเป็นเวลา 1 สัปดาห์
3. จัดกิจกรรมการเคลื่อนไหวและจังหวะแบบปกติกับกลุ่มทดลองเป็นเวลา 1 สัปดาห์ ได้แก่ วันจันทร์ วันพุธ และวันศุกร์ วันละ 15 นาที และในวันสุดท้ายของสัปดาห์ ได้แก่ วันศุกร์ ผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัย 2 คน รวมผู้ประเมิน 3 คน ทำการประเมินการพัฒนาสัมพันธภาพของกลุ่มทดลองโดยใช้แบบประเมินการพัฒนาสัมพันธภาพที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น เพื่อนำมาเป็นข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาสัมพันธภาพ
4. ผู้วิจัยจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหวประกอบเพลงกับกลุ่มทดลองตามแผนการจัดกิจกรรม ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น
5. ระหว่างดำเนินการทดลอง ผู้วิจัยและผู้ช่วยผู้วิจัย 2 คน รวมผู้ประเมิน 3 คน ทำการประเมินเด็กกลุ่มทดลองในชั้นดำเนินการกิจกรรมด้วยแบบประเมินการพัฒนาสัมพันธภาพของเด็กปฐมวัยชุดเดียวกับที่ใช้ประเมินก่อนการทดลองอีกครั้งหนึ่ง
6. วิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ สรุปผลการทดลอง

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. หาค่าสถิติพื้นฐานของคะแนนการพัฒนาสัมพันธภาพของเด็กปฐมวัยก่อนการจัดกิจกรรมและระหว่างการจัดกิจกรรม โดยใช้การเคลื่อนไหวประกอบเพลงในแต่ละสัปดาห์โดยนำข้อมูลไปหาคะแนนเฉลี่ยและความเบี่ยงเบนมาตรฐาน
2. วิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนการพัฒนาสัมพันธภาพโดยใช้วิธีวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบวัดซ้ำ (Repeated – Measures ANOVA)
3. วิเคราะห์เปรียบเทียบรายคู่ในแต่ละช่วงสัปดาห์โดยใช้ t – test แบบ Dependent

สรุปผลการศึกษาค้นคว้า

ผลการศึกษาพบว่า เด็กปฐมวัยก่อนการจัดกิจกรรมและระหว่างการจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหวประกอบเพลงในแต่ละช่วงสัปดาห์ มีการพัฒนาสัมพันธภาพโดยเฉลี่ยรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยในระหว่างการจัดกิจกรรมในแต่ละช่วงสัปดาห์ เด็กปฐมวัยมีคะแนนเฉลี่ยการพัฒนาสัมพันธภาพสูงขึ้นกว่าก่อนการจัดกิจกรรมตลอดช่วง 8 สัปดาห์ และเมื่อวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงการพัฒนาสัมพันธภาพของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหวประกอบเพลงระหว่างช่วงสัปดาห์พบว่า คะแนนการพัฒนาสัมพันธภาพโดยเฉลี่ยรวมของเด็กปฐมวัยมีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่เพิ่มขึ้นตลอดช่วงเวลา 8 สัปดาห์

เมื่อวิเคราะห์คะแนนเฉลี่ยการพัฒนาสัมพันธภาพของเด็กปฐมวัยจำแนกเป็นรายด้าน ได้แก่ การพูด การแสดงท่าทาง การมีส่วนร่วมกับเพื่อน พบว่าคะแนนการพัฒนาสัมพันธภาพทั้ง 3 ด้าน โดยเฉลี่ยรวมของเด็กปฐมวัยมีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่เพิ่มขึ้นตลอดช่วงเวลา 8 สัปดาห์

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยพบว่าเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหวประกอบเพลงก่อนจัดกิจกรรมและระหว่างจัดกิจกรรม มีการพัฒนาสัมพันธภาพ โดยเฉลี่ยรวมมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยระหว่างการจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหวประกอบเพลง เด็กปฐมวัยมีการพัฒนาสัมพันธภาพสูงกว่าก่อนจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหวประกอบเพลง ซึ่งสามารถอภิปรายผลในประเด็นดังนี้

1. ลักษณะของเพลงและเนื้อเพลงเน้นให้เด็กได้ร่วมคิดร่วมทำ จากข้อกำหนดการจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหวประกอบเพลงในการวิจัยครั้งนี้ กำหนดให้เด็กร่วมกันคิดทำทางประกอบเพลง ซึ่งมีข้อสังเกตว่า การจัดกิจกรรมในช่วงสัปดาห์ที่ 1 เมื่อครูให้เด็กคิดทำทางที่ใช้ประกอบการเคลื่อนไหว เด็กบางคนแสดงพฤติกรรมที่แสดงให้เห็นว่าขาดความเชื่อมั่นในตนเอง จากการที่เด็กได้แสดงท่าทางลังเลในการเลือกวัสดุ ไม่ริเริ่มทำทาง หรือทำทำทางด้วยความลังเล เช่น ในกิจกรรมการเคลื่อนไหวประกอบเพลง “ฉันเป็นคนพิเศษ” เด็กตกลงกับเพื่อนและครูว่า จะคล้องแขนกับเพื่อนแล้วโบกผ้าเดินไปมา เมื่อเพลงหยุดจะสลับคู่ เมื่อกิจกรรมดำเนินไป เมื่อเพลงหยุด เด็กหญิงคนหนึ่งหันมามองผู้วิจัยแล้วยืนเฉย และผู้วิจัยถามเด็กผู้นั้นว่า “ทำไมไม่สลับคู่กับเพื่อนคะ” เธอทำท่าทางเอียงอาย ไม่กล้าพูดและตอบโต้ขณะทำกิจกรรม ในระยะนี้ เด็กยังไม่คุ้นเคยกับกิจกรรม ฉะนั้นผู้วิจัยจึงมีบทบาทมากที่สุดในการดำเนินกิจกรรมเพื่อกระตุ้นให้เด็กเกิดความคิดและตัดสินใจด้วยตนเอง โดยเริ่มจากจัดวิธีดำเนินกิจกรรมให้เด็กปฏิบัติกิจกรรมครั้งละ 6 คน เพื่อให้เด็กได้สังเกตท่าทางของเพื่อน และนำมาคิดทำทางของตนเอง ผู้วิจัยจะเป็นผู้นำในการทำทำทางเพื่อให้เด็กรู้สึกไว้อบอุ่น ปลอดภัย ตนมีความสามารถ ครูใช้คำถามให้เด็กเกิดความคิด ไม่ใช่เป็นการออกคำสั่ง หรือบังคับให้เด็กทำเช่น ถามเด็กว่า “เด็ก ๆ จะเคลื่อนไหวผ้าได้อย่างไรบ้าง”

การจัดกิจกรรมในสัปดาห์ต่อมา เด็กเริ่มจะคุ้นเคยกับกิจกรรม การร่วมคิดร่วมทำชัดเจนขึ้น เบิร์ค (Berk. 1996 : 365) กล่าวถึงความร่วมมือในเด็กวัย 3 – 6 ปี ว่าเด็กจะมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนมากยิ่งขึ้น ในเวลาที่มีการทำงานใดงานหนึ่งให้ได้ผลร่วมกัน เช่น ในกิจกรรมการเคลื่อนไหวประกอบเพลง “ออกกำลัง” หลังจากที่เด็ก ๆ และครูช่วยกันประกอบห่วงฮูลาฮูป ทุกคนช่วยกันประกอบอย่างรวดเร็ว และตกลงท่าทางจะหมุนห่วงไปรอบ ๆ พร้อมกับเดินไปด้วย พอเพลงหยุดทุกคนจะเข้ามาอยู่ในห่วง การที่เด็กได้มีกิจกรรมที่เพลิดเพลินและได้ทำร่วมกับเพื่อนเป็นการพัฒนาสัมพันธภาพซึ่งสอดคล้องกับ ทิศนา ขัมมณีและคณะ (2536 : 71 – 129) กล่าวถึงลักษณะทางสังคมของเด็กปฐมวัย สามารถติดต่อและมีความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น สามารถเล่นและทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ รู้จักเคารพในสิทธิหน้าที่ของตนเองและผู้อื่น ปฏิบัติตามกฎหมายของสังคม กล้าแสดงออกอย่างเหมาะสมกับกาลเทศะ

ในช่วงระยะเวลาสัปดาห์ที่ 2 – 8 มีการเปลี่ยนแปลงของการพัฒนาสัมพันธภาพอย่างชัดเจน ซึ่งการเปลี่ยนแปลงนี้ไม่ได้เกิดขึ้นทันทีทันใด แต่จะค่อย ๆ เปลี่ยนเริ่มตั้งแต่ช่วงระยะเวลาสัปดาห์ที่ 1 ก่อนที่จะเกิดพฤติกรรมการพัฒนาสัมพันธภาพอย่างชัดเจน ในช่วงระยะเวลาสัปดาห์ที่ 2 – 8 และในการศึกษาครั้งนี้พบข้อสังเกตว่า ช่วงเวลาสัปดาห์ที่ 7 – 8 มีช่วงการเปลี่ยนแปลงการพัฒนาสัมพันธภาพจากสัปดาห์หนึ่งมาอีกสัปดาห์หนึ่ง อยู่ในระดับที่สูงกว่าช่วงที่ผ่านมา ซึ่งผลเนื่องมาจากเด็กได้ผ่านการจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหวประกอบเพลงมาแล้วหลายครั้ง แล้วได้มีโอกาสประสบความสำเร็จอยู่เสมอ นอกจากการทำกิจกรรมเคลื่อนไหวประกอบเพลงที่ได้ร่วมกันคิดทำทางกับเพื่อน แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกันและได้รับการยอมรับจากเพื่อน ๆ ในกลุ่ม ทำให้เด็กสามารถอยู่ร่วมกับเพื่อนได้โดยที่เพื่อน ๆ ในกลุ่มยอมรับ มีอารมณ์และพฤติกรรมที่แสดงออกต่อกันอย่างเหมาะสมตลอดจนเอื้อเพื่อต่อเพื่อนในกลุ่ม ตลอดช่วงเวลาที่เด็ก

ปฐมวัยได้รับการจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหวประกอบเพลง มีการเปลี่ยนแปลงการพัฒนาสัมพันธภาพ เมื่อเทียบกับคะแนนเฉลี่ยก่อนได้รับการจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหวประกอบเพลง

2. เด็กได้เลือกวัสดุประกอบการเคลื่อนไหว หลังจากที่ได้ตกลงและคิดทำทางกันแล้ว การที่ครูเปิดโอกาสให้เด็กได้ประสบความสำเร็จจากการค้นพบความรู้ด้วยตนเอง กล้าเผชิญต่อความจริง ไม่วิตกกังวล กล้าพูด กล้าแสดงออก สามารถปรับตัวเข้ากับสังคมได้ ซึ่งในการทำกิจกรรมในแต่ละวัน ครูจัดเตรียมอุปกรณ์ไว้ให้ และเด็กได้มีโอกาสเลือกอุปกรณ์ด้วยตนเอง เช่น ในกิจกรรมการเคลื่อนไหวประกอบเพลง “เพื่อนชื่อต้นไม้” เด็กๆ จะตกลงกันก่อนว่าใครจะเป็นต้นไม้ หรือจะเป็นสัตว์ต่างๆ เช่น กระต่าย งู ม้า เป็นต้น หลังจากตกลงกันแล้วเด็กๆ จะมาเลือกหยิบอุปกรณ์ ตามที่ตกลงกันไว้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของอีริกสัน (Erikson) ที่เชื่อว่า เด็กอายุ 3 – 6 ปี จะมีพัฒนาการเป็นตัวของตัวเอง มีความรับผิดชอบ และกระตือรือร้นที่จะเรียนรู้สิ่งต่างๆ และริเริ่มความคิด (ทศนา ขัมมณี และคนอื่นๆ. 2535 : 67 - 69) นอกจากนี้การสนับสนุนด้วยการเตรียมวัสดุที่มีความหลากหลายในเรื่องของสี ขนาด ให้เด็กได้เป็นผู้เลือกด้วยตนเอง ให้ออกมาเลือกอุปกรณ์ และพูดด้วยวาจาที่นุ่มนวล ทำให้เด็กเกิดความไว้วางใจ กล้าที่จะแสดงออกและปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น

การให้เด็กได้มีโอกาสปฏิบัติ ลงมือกระทำกับสื่อวัสดุอุปกรณ์อย่างสม่ำเสมอ ทำให้เด็กมีความพึงพอใจในกิจกรรม สนุกสนานมีความกระตือรือร้นอยากทำกิจกรรมและพัฒนาสัมพันธภาพมากขึ้นสอดคล้องกับ จิตตินันท์ เดชะคุปต์ (2537 : 55) ที่กล่าวว่า ลักษณะพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัย จะเล่นรวมกลุ่มกับเพื่อน รู้จักเป็นผู้ให้ และผู้รับที่ดี กระตือรือร้นเข้าใจความรู้สึกของผู้อื่น รู้จักควบคุมอารมณ์ได้เหมาะสมกับเหตุการณ์ เกิดความร่วมมือจากการรู้จักรอยต่อผู้อื่น มีความเห็นคล้อยตามผู้อื่น ทำงานกับผู้อื่นด้วยดี และยังฝึกให้เด็กมีวินัยด้วย

3. เด็กได้แลกเปลี่ยนความรู้จากการอภิปรายหลังทำกิจกรรม การที่เด็กได้แสดงออกโดยครูกระตุ้นให้เด็กแสดงออกอย่างอิสระด้วยคำถามของครู และการแลกเปลี่ยนความคิดด้วยการสนทนา เด็กได้คิดและทำกิจกรรมการเรียนรู้ตามความสนใจ เด็กเกิดการเรียนรู้ได้พัฒนาสติปัญญาและทัศนคติเมื่อมีการปฏิสัมพันธ์และทำงานร่วมกับผู้อื่น เช่น เพื่อนและครู การที่เด็กได้รับความช่วยเหลือ แนะนำจากผู้ใหญ่ หรือจากการทำงานร่วมกับเพื่อนที่มีประสบการณ์มากกว่า จะทำให้เด็กสามารถแก้ปัญหาได้ และเกิดการเรียนรู้ (Berk. 1994) ซึ่งเด็กจะได้เรียนรู้สังคมได้ดีเมื่อมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนคนอื่น

4. บทบาทครู จากการจัดกิจกรรมในสัปดาห์ต่อมา เด็กเริ่มคุ้นเคยกับกิจกรรมแต่ยังต้องได้รับการสนับสนุนจากผู้วิจัย เพราะการพัฒนาเด็กไม่สามารถที่จะเร่งให้เด็กพัฒนาการคิดภายใน 1 สัปดาห์ นอกจากนี้ การใช้คำถามกระตุ้นให้เด็กคิดริเริ่มและทบทวนทำทางด้วยการใช้คำถามที่เชื่อมโยงกับประสบการณ์เดิม และคำถามที่ให้เกิดคิด ทำให้เด็กตอบคำถามด้วยความรู้สึกมั่นใจในคำตอบ เช่น ครูถามว่า “เด็กจะเคลื่อนไหวผ้าได้อย่างไรบ้าง” เพื่อให้เด็กคิดวางแผนหรือครูถามว่า “ผ้าของเด็กเคลื่อนไหวได้เหมือนอะไรบ้าง” เด็กจะตอบว่า เหมือนเครื่องบินบ้าง, เหมือนชิงช้า, กังหันลม เด็กได้คิดและตัดสินใจเลือกแสดงออกทางทำทาง และคำพูดอย่างอิสระ โดยมีบรรยากาศที่เป็นกันเอง ให้เด็กรู้สึกอบอุ่นปลอดภัย ชมเชยให้เด็กรู้สึกว่าคุณวิจัยตั้งใจฟังสิ่งที่เขาพูด คำถามปลายเปิดเหล่านี้ส่งเสริมให้เด็กได้คิด ได้ตัดสินใจตอบได้หลากหลาย โดยไม่ต้องวิตกกังวลว่าคำตอบนั้นจะถูกหรือผิด (นิรัตน์ กรองสะอาด. 2335 : 71) เป็นที่น่าสังเกตว่าเด็กจะกล้าพูด แสดงทำทาง และมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนกล้าพูด มีการโต้ตอบกันขณะทำกิจกรรมการเคลื่อนไหวประกอบเพลง โดยครูไม่ได้บังคับเด็ก และยอมรับในการแสดงออกของเด็ก สอดคล้องกับสมาคมการศึกษาเด็กแห่งอเมริกา และสอดคล้องกับผลวิจัยของ คาลิทซ์ (Calitz ,1986 : 17) ที่

พบว่า การสื่อความหมายระหว่างครูกับเด็กมีผลต่อการพัฒนาการมีส่วนร่วมและการพัฒนาตามจุดประสงค์ของกิจกรรม

เมื่อพิจารณาถึงการเปลี่ยนแปลงการพัฒนาสัมพันธภาพของเด็กปฐมวัยตลอดช่วงเวลาจัดกิจกรรม การเคลื่อนไหวประกอบเพลง โดยเด็กปฐมวัยมีการเปลี่ยนแปลงการพัฒนาสัมพันธภาพสูงกว่าก่อนจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหวประกอบเพลงขึ้นเรื่อยๆ ตั้งแต่ สัปดาห์ที่ 1 – 8 แสดงให้เห็นว่าการจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหวประกอบเพลงเป็นการจัดกิจกรรมที่เหมาะสมต่อการพัฒนาสัมพันธภาพของเด็กปฐมวัยและในการศึกษาครั้งนี้ข้อสังเกตว่าเด็กปฐมวัยมีศักยภาพทางความคิดและการกระทำ แต่ไม่กล้าที่จะแสดงออก และเมื่อเด็กได้รับการจัดการจัดสภาพแวดล้อม โดยการจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหวประกอบเพลงที่เปิดโอกาสให้เด็กแสดงความคิดเห็นและความสามารถอย่างเต็มที่ และครูให้คำชมเชยยอมรับในความสามารถตลอดจนให้เพื่อนในกลุ่มยอมรับ ทำให้เด็กมีการพัฒนาสัมพันธภาพเพิ่มสูงขึ้นเรื่อยๆ แต่ด้วยบุคลิกภาพที่แตกต่างกัน แต่เดิมของเด็กปฐมวัยอันเนื่องมาจากประสบการณ์ขั้นพื้นฐานจากการอบรมเลี้ยงดูและสิ่งแวดล้อมที่ได้รับทำให้ตลอดช่วงเวลาการจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหวประกอบเพลง 8 สัปดาห์ มีการพัฒนาสัมพันธภาพแตกต่างกัน

เมื่อวิเคราะห์ความแตกต่างของคะแนนการพัฒนาสัมพันธภาพของเด็กปฐมวัยจำแนกเป็นรายด้าน ได้แก่ การพูด การแสดงท่าทาง การมีส่วนร่วมกับเพื่อนตลอดช่วงเวลาในการจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหวประกอบเพลงโดยภาพรวม มีการเปลี่ยนแปลงสูงขึ้น โดยมีการเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นไปพร้อมๆ กัน ทั้ง 3 ด้าน ยกเว้นสัปดาห์ที่ 3 ของด้านการมีส่วนร่วมกับเพื่อน มีการเปลี่ยนแปลงคงที่ ซึ่งสามารถอภิปรายรายด้านได้ดังนี้

1. ด้านการพูด ในช่วงสัปดาห์ที่ 1 สัปดาห์ที่ 2 สัปดาห์ที่ 4 และสัปดาห์ที่ 6 เด็กปฐมวัยมีการเปลี่ยนแปลงของคะแนนการพัฒนาสัมพันธภาพระหว่างช่วงสัปดาห์เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนในสัปดาห์ที่ 3 สัปดาห์ที่ 5 สัปดาห์ที่ 7 และสัปดาห์ที่ 8 มีคะแนนเฉลี่ยเพิ่มขึ้นอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ แสดงให้เห็นโดยภาพรวมว่า การจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหวประกอบเพลงเป็นการเปิดโอกาสให้เด็กได้แสดงออกได้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมด้วยตนเองมากกว่าที่ครูจะเป็นผู้แสดงให้ดู เด็กจึงมีอิสระกับกิจกรรมการเคลื่อนไหวประกอบเพลงเพราะเปิดโอกาสให้เด็กทำกิจกรรมเป็นกลุ่มย่อย เด็กมีโอกาสคิด และตัดสินใจใช้สื่อสารร่วมกันการคิดท่าทางโดยเริ่มจากคิดของกันและกัน ขณะที่เด็กทำกิจกรรมเด็กจะพูดคุยให้ความช่วยเหลือ ช่วยคิดแก้ปัญหาให้เพื่อน แนะนำการทำกิจกรรมให้เพื่อนแบ่งปันอุปกรณ์รอยต่อเพื่อนในการทำกิจกรรม สุทธิพรธน ชีรพงศ์ (2534 : 15) กล่าวว่า การที่เด็กมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมโดยเฉพาะอย่างยิ่งการมีปฏิสัมพันธ์ในกลุ่มเพื่อน ทำให้เด็กได้เรียนรู้ว่าเขาต้องมีการแบ่งปัน ทั้งในด้านของพื้นที่ วัสดุของเล่น เรียนรู้การทำงานร่วมกับผู้อื่น ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น นอกจากนั้น การที่เด็กได้เรียนรู้การทำกิจกรรมร่วมกัน ทำให้เด็กร่วมมือกันลดและยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง ปรับตัวเข้าหากัน และสร้างพฤติกรรมให้เป็นที่ยอมรับของเพื่อนประกอบกับการพูดและการใช้คำถามของครูทำให้เด็กเรียนรู้และเลียนแบบ โดยเฉพาะเด็กอายุ 3 – 6 ปี เป็นช่วงที่เด็กรับรู้ภาษาได้มากขึ้น (กุลยา ตันติผลาชีวะ. 2547 : 139)

2. ด้านการแสดงท่าทาง ในช่วงสัปดาห์ที่ 1 สัปดาห์ที่ 2 สัปดาห์ที่ 5 และสัปดาห์ที่ 7 เด็กปฐมวัยมีการเปลี่ยนแปลงการพัฒนาสัมพันธภาพระหว่างช่วงสัปดาห์เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และเพิ่มขึ้นเป็นระยะทุกสัปดาห์ แสดงให้เห็นโดยภาพรวมว่าการจัดกิจกรรมเด็กเริ่มปรับตัวเข้ากับเพื่อนและลักษณะกิจกรรมได้ในระดับหนึ่ง จะทำให้เด็กเกิดความรู้สึกไม่วิตกกังวล และกล้าที่จะแสดงออก

อันมีผลให้เด็กมีความมั่นใจในตนเองสอดคล้องกับ มาสโลว์ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ 2522 : 32 – 33 ; อ้างอิงจาก Maslow. nd.) ที่กล่าวว่าสิ่งที่เด็กรู้สึกว่าเป็นตนเองได้รับการยอมรับในความรู้สึกของตนเอง และของผู้อื่นจนทำให้เด็กมองเห็นคุณค่าและความสามารถของตนเองซึ่งนำไปสู่ความมั่นคงปลอดภัย ในความคิดจนพัฒนาเป็นคนที่มีความเชื่อมั่นในตนเอง นอกจากนี้การให้เด็กได้รับการจัดกิจกรรม การเคลื่อนไหวประกอบเพลงมาแล้วหลายครั้ง และได้มีโอกาสประสบความสำเร็จอยู่เสมอ ได้ร่วมกันคิด ทำทางกับเพื่อน แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและได้รับการยอมรับจากเพื่อนๆ ในกลุ่ม ทำให้เด็กกล้าแสดงออก และมีความมั่นใจในกิจกรรมมากขึ้น ซึ่งผลของกิจกรรมการเคลื่อนไหวและจังหวะ จะทำให้เด็กพัฒนาทาง สังคมการปรับตัว และการร่วมมือกับกลุ่ม (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2536 : 9) และ สอดคล้องกับผลวิจัยของโคแกน (Kogan. 1982 : 166)

3. ด้านการมีส่วนร่วมร่วมกับเพื่อน ในช่วงสัปดาห์ที่ 1 สัปดาห์ที่ 2 สัปดาห์ที่ 3 และสัปดาห์ที่ 8 เด็กปฐมวัยมีการเปลี่ยนแปลงการพัฒนาสัมพันธ์ระหว่างช่วงสัปดาห์เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .01 แสดงให้เห็นว่าโดยภาพรวมสอดคล้องกับ ชิคเคนแดนซ์ (Chickendanz) ได้อธิบายการที่เด็กมี ปฏิสัมพันธ์ทางสังคมโดยเฉพาะอย่างยิ่งปฏิสัมพันธ์ในกลุ่มเพื่อน จะทำให้เด็กได้เรียนรู้วิธีปฏิบัติตน เรียนรู้ การทำงานร่วมกับผู้อื่น การให้ความร่วมมือ ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะนำไปสู่วิธีการปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่นต่อไป (สุทธิพรรณ ชีรพงศ์. 2543 : 15 ; อ้างอิงจาก Chickendanz.n.d.) จึงก่อให้เกิดการพัฒนาสัมพันธ์ภาพ เพิ่มขึ้นทั้งนี้อาจเป็นเพราะบุคลิกภาพในการแสดงออกของเด็กปฐมวัย สามารถที่จะประสบความสำเร็จในการ ปรับตัวเข้ากับเพื่อน กล้าที่จะทำสิ่งต่างๆ ให้สำเร็จตามที่ตนเองต้องการ

การที่ครูผู้สอนและผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมให้เด็กปฐมวัยจึงควรให้ความสนใจในเรื่องการจัด กิจกรรมการเคลื่อนไหวประกอบเพลงโดยให้เด็กได้เลือกตัดสินใจ เพื่อเด็กจะได้รู้สึกมั่นใจ ในความสามารถ ของตน เกิดความภาคภูมิใจ และสามารถปรับตัวเข้ากับเพื่อนอย่างเหมาะสม

ข้อสังเกตที่ได้จากการศึกษา

1. เด็กที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหวประกอบเพลง ในระยะแรกๆ เด็กไม่ค่อยกล้าลงมือ ปฏิบัติกิจกรรม มีความกังวล เนื่องจากผู้วิจัยไม่ใช่ครูประจำชั้นของเด็ก จึงต้องใช้เวลาในการปรับตัวให้กับ เด็ก เพื่อให้เด็กเกิดความคุ้นเคยและสบายใจ การยอมรับในความสามารถของเด็กทำให้เด็กทำกิจกรรมได้ อย่างราบรื่นตื่นเต้นกับกิจกรรม แต่เมื่อจัดกิจกรรมไปได้ 4 – 5 ครั้ง ปัญหาความกังวลของเด็กก็หมดไป เด็กเกิดความสุขสนุกสนาน ช่วงระยะเวลาสัปดาห์หลังการพัฒนาสัมพันธ์ภาพของเด็กเปลี่ยนไปอย่างชัดเจนทั้งนี้ เพราะเด็กรู้สึกคุ้นเคยกับลักษณะของกิจกรรม คุ้นเคยกับเพื่อน และครูมากขึ้น

2. จากการศึกษาค้นคว้าสังเกตพบว่า บทบาทของครูในการเปิดโอกาสให้เด็กคิด เลือกและ ตัดสินใจด้วยตนเองจะทำให้เด็กเกิดความกล้าพูด กล้าแสดงท่าทาง และมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมอย่าง เต็มที่เพราะเด็กได้มีความเป็นอิสระและเกิดความไว้วางใจ โดยเฉพาะเด็กอายุ 3 – 4 ปี มีการพัฒนาทาง ภาษาอยู่ในช่วงเริ่มต้น ครูต้องถามและสนทนาเพื่อให้เกิดแรงจูงใจ

3. ในการจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหวประกอบเพลง เป็นกิจกรรมที่เด็กชอบสนุกสนานอย่างเห็นได้ ชัด จากการที่เด็กแสดงพฤติกรรมต่างๆ ออกมา แต่เพื่อสร้างการเรียนรู้อย่างมีความหมาย กิจกรรมที่ครูจัด จึงมีการกำหนดจุดประสงค์ อุปกรณ์และการสนับสนุนจากครู โดยเฉพาะการให้กำลังใจของครูจะช่วยเด็กใน การพัฒนาสังคมได้สูงขึ้น

4. บทบาทครูกระตุ้นให้เด็กมีการคิดหาทาง ให้อิสระเด็กในการเคลื่อนไหว ให้เกิดกิจกรรม สนุกสนาน ในการจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหวประกอบเพลงให้กับเด็กปฐมวัย ครูต้องคำนึงถึงพัฒนาการและความแตกต่างระหว่างบุคคลของเด็ก ตระหนักและยอมรับถึงความสนใจและความสามารถของเด็กแต่ละคน ไม่นำความสามารถของเด็กมาเปรียบเทียบกับกัน การชมเชยและการให้กำลังใจเด็กจะทำให้เด็กกล้าพูด กล้าแสดงท่าทางและมีส่วนร่วมกับเพื่อน

ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. การส่งเสริมสัมพันธภาพของเด็กปฐมวัย ครูผู้สอนหรือผู้ที่เกี่ยวข้องควรตระหนักเสมอว่า ไม่ควรเร่งให้เด็กคิดหรือตอบคำถามของครูให้ได้ เพราะเด็กแต่ละคนมีความแตกต่างกัน หรือบางครั้งเด็กไม่คุ้นเคยกับกิจกรรมทำให้เด็กต้องใช้เวลาคิดนานครูจึงควรให้เวลาเด็กคิดตามความเหมาะสม เพื่อให้เด็กรู้สึกไว้วางใจ และเชื่อมั่นในความคิดของตน

2. การเลือกใช้อุปกรณ์ ครูควรเปิดโอกาสให้เด็กได้เลือกอุปกรณ์เอง เด็กจะมีพฤติกรรมการเป็นตัวของตนเอง และความภาคภูมิใจในตนเองที่เด็กตัดสินใจทำสิ่งต่างๆ ด้วยตนเอง ยอมรับในการกระทำของตนเอง มีความสุขเมื่อประสบความสำเร็จ สำหรับพฤติกรรมการปรับตัวเข้ากับสังคมที่ได้จากการสังเกตคือการกระทำตามข้อตกลงของหมู่คณะ ทำให้เด็กเกิดวินัยในตนเอง

3. เพลงที่นำมาใช้ควรเป็นเพลงที่มีเนื้อร้องสั้นๆ และเป็นเพลงที่เด็กคุ้นเคย ถ้าหากเป็นเพลงที่มีเนื้อร้องยาว แต่เด็กชอบและคุ้นเคย ครูสามารถใช้แบ่งเป็น 2 ครั้งได้ เช่น เพลงนอนผีเสื้อ เป็นต้น

4. เวลาที่ใช้ในการทำกิจกรรมควรยืดหยุ่นได้ตามความเหมาะสมตามที่เด็กที่สนใจ เนื่องจากครูเปิดโอกาสให้เด็กเลือกกลุ่ม เลือกอุปกรณ์เอง เด็กอาจต้องใช้เวลาในการตัดสินใจ เป็นต้น

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยในครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาการจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหวประกอบเพลงที่ส่งเสริมพัฒนาการด้านอื่นๆ ของเด็กปฐมวัย เช่น ความคิดสร้างสรรค์ การคิดแก้ปัญหา

2. ควรมีการศึกษาการเปลี่ยนแปลงด้านอื่นๆ ที่นอกเหนือจากการพัฒนาสัมพันธภาพ เช่น ความสามารถทางภาษา วินัยในตนเอง

3. ควรมีการศึกษาและวิจัยติดตามผลการจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหวประกอบเพลงที่ส่งผลต่อการพัฒนาสัมพันธภาพ

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กุลยา ตันติผลาชีวะ. (2542). *การเลี้ยงดูเด็กก่อนวัยเรียน 3 – 5 ขวบ*. กรุงเทพฯ : โชติสุขการพิมพ์.
- . (2547). *การจัดกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัย*. กรุงเทพฯ : บริษัทเอ็ดิสัน เพรสโปรดักส์ จำกัด.
- กลุ่มศิลปวัฒนธรรมเพื่อเยาวชน. (2530). "แคล่วคล่องว่องไว", ม.ป.พ.
- ขวัญแก้ว ดำรงค์ศิริ. (2539). *ผลการใช้กิจกรรมการเคลื่อนไหวและจังหวะโดยเน้นจุดประสงค์ที่มีต่อความพร้อมทางด้านร่างกายของเด็กปฐมวัย*. ปรินญานิพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. อุดสาเนา.
- จิตตินันท์ เดชะคุปต์. (2537). *หลักการและแนวคิดทางการปฐมวัยศึกษา หน่วยที่ 1 – 4*. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- จิราภรณ์ หุ่นตระกูล. (2528). *การทดลองใช้บทบาทที่มีต่อการพัฒนาการปรับตัวด้านสัมพันธภาพเกี่ยวกับเพื่อนของนักเรียนชั้นประถมปีที่ 5 โรงเรียนวัดเสมียนนารี*. ปรินญานิพนธ์ กศ.ม. (การประถมศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. อุดสาเนา.
- จันทร์เพ็ญ สุภาพล. (2535). *การศึกษาพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัยที่ได้ฟังนิทานประกอบดนตรีและนิทานประกอบภาพคู่กับกิจกรรมส่งเสริมพฤติกรรมช่วยเหลือ*. ปรินญานิพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. อุดสาเนา.
- ฉัตรชดา เขียวปรีชา. (2537). *พัฒนาการทางสติปัญญาของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมในบรรยากาศที่มีเสียงดนตรีประกอบ*. ปรินญานิพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ . อุดสาเนา.
- ไฉไล บุญมาก. (2537). *ผลของความร่วมมือและการแข่งขันในการเล่นเกมส์ที่มีต่อพฤติกรรมด้านความสัมพันธ์กับเพื่อนและการสื่อสารด้วยภาษาไทยในวัยเด็กตอนปลาย*. ปรินญานิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาพัฒนาการ). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ . อุดสาเนา.
- ชัยยงค์ พรหมวงศ์. (2521). *นวัตกรรมเทคโนโลยีทางการศึกษาและการสอนระดับอนุบาล*. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- ชาวลิต ภูมิภาค. (2532). *"กิจกรรมเข้าจังหวะ"*, เอกสารประกอบการสอน ภาควิชาพลศึกษา มหาสารคาม คณะพลศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม. อุดสาเนา.
- ดุขฎิ บริพัตร ณ อยุธยา, หม่อม. (2521). *"กลุ่มเสริมสร้างลักษณะนิสัย : ดนตรีและการเคลื่อนไหว"*, ใน หลักสูตรประถมศึกษา 2521 ทฤษฎีและแนวปฏิบัติ. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์สารมวลชน แผนกการพิมพ์.
- ทิตนา แหมมณี และคนอื่นๆ. (2536). *หลักการและรูปแบบการพัฒนาเด็กปฐมวัยตามวิถีชีวิตไทย*. พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- ทองคำ บุญประเสริฐดี. (2534). การทดลองใช้วิธีการพัฒนาความสามารถทางสติปัญญาและความสามารถทางสังคมของ เด็กระดับก่อนประถมศึกษา. ปรินญานิพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ . อัดสำเนา.
- ธีรพร กุลนันทน์. (2530). การศึกษาผลของการเล่นต่างกลุ่มอายุที่มีต่อพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัย. ปรินญานิพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาปฐมวัย) กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ . อัดสำเนา.
- ฐปทอง ศรีทองท้วม. (2538). ความคิดสร้างสรรค์ของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์กิจกรรมการเคลื่อนไหวและจังหวะโดยใช้กิจกรรมทักษะดนตรี. ปรินญานิพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาปฐมวัย) กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. อัดสำเนา.
- ธวัชชัย นาควงศ์. (2537). "เล่นเกมสัปดาห์ประกอบเพลง", ก้าวไกล. 5(1): 81.
- นันท์รัตน์ คมขำ. (2539). การศึกษาการใช้เพลงในการเรียนการสอนเด็กวัยอนุบาล. วิทยานิพนธ์ ค.ม. (การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. อัดสำเนา.
- นิรัตน์ กรองสะอาด. (2535). การศึกษาการจัดกิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะที่เน้นเทคนิคในการสื่อความหมายที่มีผลต่อความคิดสร้างสรรค์ของเด็กปฐมวัย. ปรินญานิพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาปฐมวัย) กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- นงเยาว์ คลีกกลาย. (2532). ความสามารถด้านการฟังและการพูดของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมเสริมประสบการณ์โดยใช้เพลงประกอบ. ปรินญานิพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาปฐมวัย) กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ประกายรัตน์ ภัทรธิต. (2532). "พัฒนาการเด็กปฐมวัย", เอกสารการสอนชุดวิชาฝึกอบรมครูและผู้ที่เกี่ยวข้องกับการดูแลเด็กปฐมวัย. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ประมวล คิดคินสัน. (2537). จิตวิทยาคลีนิกสมมองมนุษย์ (พรสวรรค์). เล่ม 3 กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- พัชรี ผลโยธิน. (2538). เอกสารประกอบการอบรม " การสอนแบบสหรวมใจ (Co – operative Learning)". วันที่ 15 ธันวาคม 2538 หน้า 2.
- พิชิต ภูตจันทร์. (2523). กิจกรรมเข้าจังหวะ. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.
- พรรณี ช. เจนจิตร. (2528). จิตวิทยาการเรียนการสอน. พิมพ์ครั้งที่3. กรุงเทพฯ : อมรินทร์การพิมพ์.
- _____. (2537). "การสนองความต้องการพื้นฐานของเด็ก", เอกสารการสอนชุดวิชาการพัฒนาพฤติกรรมเด็กหน่วยที่ 3. พิมพ์ครั้งที่ 5 กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- พวงทอง ไสยวรรณ (2530). กิจกรรมพลศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย. พิษณุโลก : ภาควิชาการอนุบาลศึกษา คณะครุศาสตร์ วิทยาลัยครูพิษณุโลกสงคราม พิษณุโลก.
- ภรณ์ คุรุรัตน์. (2523). "การพัฒนาการของเด็กวัย 3 – 6 ปี", ในเข้าใจเด็กก่อนวัยเรียน. กรุงเทพฯ : ชมรมไทย-อิสราเอล.
- _____. (2523). เด็กก่อนวัยเรียน เรียนรู้อะไร อย่างไร. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์สถานสงเคราะห์ปากเกร็ด.
- _____. (2526). ละครสร้างสรรค์สำหรับเด็ก. กรุงเทพฯ : ภาควิชาหลักสูตรและการสอนคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ .
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. (2537). เอกสารการสอนชุดวิชาการพัฒนาพฤติกรรมเด็ก หน่วยที่ 1– 5. พิมพ์ครั้งที่ 5. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

- มาลินี อยู่โพธิ์. (2525). การทดลองการให้คำปรึกษาแบบกลุ่มต่อการพัฒนาการปรับตัวทางสังคมด้านสัมพันธภาพกับเพื่อน. ปรินญานิพนธ์ กศ.ม.(จิตวิทยาการแนะแนว). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ . อัดสำเนา.
- เยาวนา ดลแมน. (2535). การศึกษาผลการจัดประสบการณ์แบบบูรณาการกิจกรรมการเคลื่อนไหวและจังหวะระดับกิจกรรมในวงกลมที่มีผลต่อความคิดสร้างสรรค์ของเด็กปฐมวัย. ปรินญานิพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. อัดสำเนา.
- เยาวพา เดชะคุปต์. (2525). กิจกรรมสำหรับเด็กก่อนวัยเรียน. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- _____. (2542, มกราคม). "การพัฒนาปัญญาหลายด้านเพื่อการเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัย", วารสารการศึกษาปฐมวัย : 3(1) : 33-34.
- _____. (2542). ดนตรีและกิจกรรมเข้าจังหวะสำหรับเด็กปฐมวัย. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แม็ค จำกัด.
- ราตรี รุ่งทิวชัย. (2539, มกราคม-มีนาคม). "เพลงกับการสอนคณิตศาสตร์", สารพัฒนาหลักสูตร. 15(124) : 60-61.
- ลาวัณย์ สุกกรี และ เทพวณีย์ หอมสนธิ. (2521). กิจกรรมเข้าจังหวะ. กรุงเทพฯ : กรุงเทพมหานครการพิมพ์.
- วัลลีย์ ภัทโรภาส. (2533). "การเคลื่อนไหวพื้นฐาน", เอกสารประกอบการอบรมกิจกรรมกลางแจ้งระหว่างวันที่ 3 – 5 เมษายน 2533. ม.ป.พ.
- วรงค์ดี เพียนขอบ. (2527). หลักการและวิธีการสอนวิชาการพลศึกษา. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- ศรีสุดา คัมภีร์ภัทร. (2534). ทักษะพื้นฐานทางคณิตศาสตร์และความเชื่อมั่นในตนเองของเด็ก ปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหวและจังหวะที่เน้นองค์ประกอบพื้นฐาน. ปรินญานิพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ . อัดสำเนา.
- ศุภกิจ ศรีสุคนธ์. (2539). การศึกษาความเชื่อมั่นในตนเองของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหวและจังหวะโดยใช้ดนตรีไทย. ปรินญานิพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ . อัดสำเนา.
- สงวน สุทธิเลิศอรุณ. (2529). ทฤษฎีและปฏิบัติการทางจิตวิทยาสังคม. กรุงเทพฯ : อักษรบัณฑิต.
- สุกรี เจริญสุข. (2541, มกราคม). "เพลงเด็ก", วารสารการศึกษา 21(4): 24-26.
- สุทธาทิพ มีชูนิ้ง. (2533). การเปรียบเทียบความสามารถในการเข้าใจคำสอนของเด็กปฐมวัยที่เรียนโดยปริศนาท่ายและเพลง. วิทยานิพนธ์ ค.ม. (การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. อัดสำเนา.
- สุทธิพรรณ ชีรพงศ์. (2534). การศึกษาพฤติกรรมการร่วมมือของเด็กปฐมวัยที่ทำกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เป็นกลุ่มแบบคู่ไม่มีส่วนร่วม. ปรินญานิพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ . อัดสำเนา.
- สุนทรี สราญชาติ. (2533). ความคิดสร้างสรรค์ของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหวและจังหวะที่เน้นองค์ประกอบพื้นฐาน. ปรินญานิพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

- สุนัยรัตน์ ฤทธิ์ชัยเลิศ. (2530). ผลการใช้กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ในการพัฒนาความเชื่อมั่นในตนเองของนักเรียนชั้นป.5 ที่มีสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนแตกต่างกัน. วิทยานิพนธ์ ค.ม. (การประถมศึกษา) กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. อัดสำเนา.
- สุภาพรรณ โคตรจรัส. (2527). สุขภาพจิต เล่ม1 จิตวิทยาในการดำรงชีวิต. พิมพ์ครั้งที่2. กรุงเทพฯ. คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมนา พานิช. (2531). การเตรียมความพร้อมเด็กเล็ก.ราชบุรี : โรงเรียนชุมชนราชบุรี. เอกสารโรเนียว.
- สุรางค์ศรี เทษานนท์. (2528). กิจกรรมเข้าจังหวะ. กรุงเทพฯ : หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมการฝึกหัดครู.
- สุรีย์ โกลากุล และคนอื่นๆ. (2529,มกราคม-มิถุนายน). “สุขภาพจิตของนักเรียนระดับประถมศึกษาในจังหวัดสมุทรปราการ”, วารสารจิตวิทยาคลินิก. 17(1) : 18-24.
- _____. (2533). “การบริหารและจังหวะสำหรับเด็กก่อนวัยเรียน” เข้าใจเด็กก่อนวัยเรียน. ม.ป.พ.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2528). “วิธีการสอนกิจกรรมพื้นฐานในการเคลื่อนไหวเพลงและจังหวะ”, แผนการจัดประสบการณ์ชั้นเล็ก. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- _____. (2531). แผนการจัดประสบการณ์ชั้นอนุบาล ปีที่ 2 เล่ม 1. กรุงเทพฯ : กองวิชาการสำนักงาน.
- _____. (2528). แผนการจัดประสบการณ์ชั้นอนุบาล ปีที่ 1 เล่ม 1. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา.
- _____. (2531). แผนการจัดประสบการณ์ชั้นอนุบาล ปีที่ 2 เล่ม 1. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- สำเร็จ มณีเนตร. (2520). กิจกรรมเข้าจังหวะ. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ .
- อัครวิทย์ เรืองรอง. (2539, ตุลาคม-ธันวาคม). “ภาษาไทยในเพลง” สารสถาบันภาษาไทย. 3(4) : 90.
- อารีย์ ลีลา. (2535). ผลของการฝึกพฤติกรรมกล้าแสดงออกที่มีต่อการสร้างสัมพันธ์ภาพกับเพื่อนของนักเรียนชั้นประถมปีที่ 6 โรงเรียนบ้านน้ำรอบ อำเภอลานสักร จังหวัดอุทัยธานี. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการแนะแนว). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. อัดสำเนา.
- อำไพ สุจริตกุล. (2530). กลวิธีสอนจริยศึกษาและการสอนสอดแทรกคุณธรรมในการสอนตามหลักสูตรประถมศึกษา. กรุงเทพฯ : วงศ์สว่างการพิมพ์.
- Annarino, Anthony A. (1973). *Fundamental Movement and Sport and Sport Skill Development for The Elementary and Middle School*. Ohio: Charlis E. Merrill.
- Berk,E.L. (1994, November). “ Vygotsky’s Theory : The Important of Make-Belive Play. “ *Young Children*. 50(1) : 30-39.
- Burton, Genevieve. (1977). *Inter action: a Guide for nurse*. 4th ed. New York: Springer Publishing Company.
- Calitz, E.M. (1986, Spring). “Verbal Accomlaniment During Planned Movement Activities in the Primary School,” *Master Abstracts International*. 26(1) :17.
- Carkhuff, R.R. and Barenson, B.G. (1977). *Beyond Coumswling and therapy*. 2nd ed. New York: Spinger Publishing Company.
- Charleswort, Resalind. (1987). *Understand Child Development*. New York: Dellmar Publishers.
- Chosky, L (1981). *The Kodaly content: creativity and environment for Musical Learning*. New Jersey: Prentice Hall.

- Craig, Grage J. (1979). *Child Development*. New Jersey: Engle wood.
- Dinkmeyer, D.C. and R. Dreikus (1965). *Encouraging Children to learn*. Englewood Cliffs: Prentice Hall
- Erison, E.H. (1975). *Childhood and Society*. New York: Morton.
- Frankenberger, W.R. (1979, Jan). *Relation Training with Aggressive Mentally Retarded Adults*. Ohio : 40(7) : 142.
- Gronlund, N. E. (1959). *Society in the classroom*. New York. Hamer
- Hancheck, Don.(1995). *Psychology in Teaching Learning and Growth*. 5th ed. Boston : Allyn and Bacan.
- Hurlock, E.B. (1964). *Child Development*. 6th ed. New York : McGraw-Hill, Book co.
- Kogan, S. (1982, March). "The Relationship between Fomal Movement Educations in the Elementary School and increased School Competency", *Resources in Education*. 24(3) : 46-47.
- Kreigh, Helen Z. abd Perko, Joanne. *Psychiatric and Mental Health Nursing A Commitment to Care and Concern* 2nd ed. Virginia: Reston Publishing Company, Inc.
- Mary, J. (1981, May). "Peer interaction Competencies of Preschoolers Rates High of Low in Socimetric Status", *Dissertation Abstracts intentional*. 41(May 1981) : 4603 – A.
- McInerney , M.D. and McInerney ,V.(1998).*Educational Psycholog: Constructing earning*.2nded. Sydney : Prentice-Hall
- Mcdowell, R.H. (197). "*The Development and Implementation of Rhythmic Ability Teat Designed for Four-Year-old Preschool Children*", *Dissertation Abstracts International*. Doctoral Dissertation. University of North Carolina. 35:2029 A.
- Mussen, P.H. and JJ. Conger. (1955). *Child Development and personality*. New York : arper Brothers.
- Neufeldt, Victioria and Guralnik, David B. (1994). *Webster's New World Dictionary of American English*. New York : Prentice Hall.
- Ramsey, M.E. and Bayless, K.M. (1980). *Kindergarten programs and practices*. St. Louis : The C.V. Mosby.
- Sapora, A.V. and Elmer D. Michell. (1961). *The Theory of play and Relation*. 3rd ed. New York: The Ronald Press.
- Seefeld, C. (1980). *Teaching Young Children*. New Jersey: Prentice-Hall.
- Seybold, C.D. (1975). *Research in Music Behavior*. New York: Teacher College Press.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
บัญชีรายชื่อผู้เชี่ยวชาญ

บัญชีรายชื่อผู้เชี่ยวชาญ

ผู้เชี่ยวชาญในการตรวจแบบประเมินการพัฒนาสัมพันธภาพ

1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์เต็มสิริ บุญยะมาน เนาวรังสี
อาจารย์ประจำสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏสวนดุสิต
2. ดร. วรนาท รักสกุลไทย
ผู้อำนวยการแผนกอนุบาล โรงเรียนเกษมพิทยา
3. อาจารย์วารุณี ปุริสาร
อาจารย์โรงเรียนบ้านกันตม (คุรุราษฎร์สามัคคี) อ. กันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ

ผู้เชี่ยวชาญในการตรวจแผนการจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหวประกอบเพลง

1. รองศาสตราจารย์ ดร. เยวพา เตชะอุปต์ อาจารย์ประจำสาขาการศึกษาปฐมวัย
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์รัตนา จีวแหลม
อาจารย์ประจำโปรแกรมวิชาการศึกษาปฐมวัย คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏสวนดุสิต
3. อาจารย์พิมพ์พิกา ถนอมไชย
อาจารย์โรงเรียนวัดทางหลวงโพธิ์ทอง จังหวัดนนทบุรี

ภาคผนวก ข

- คู่มือการใช้แบบประเมินการพัฒนาศัมพันธภาพของเด็กปฐมวัย
- แบบประเมินการพัฒนาศัมพันธภาพของเด็กปฐมวัย

คู่มือการใช้แบบประเมินการพัฒนาสัมพันธภาพของเด็กปฐมวัย

คำชี้แจง

แบบประเมินการพัฒนาสัมพันธภาพของเด็กปฐมวัยประกอบด้วย

1. การพูด จำนวน 3 ข้อ
2. การแสดงท่าทาง จำนวน 3 ข้อ
3. การมีส่วนร่วมกับเพื่อน จำนวน 3 ข้อ

ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ให้คำนิยาม การพัฒนาสัมพันธภาพ หมายถึง พฤติกรรม การกระทำ ความคิดและภาษาของเด็กที่แสดงออกมาในขณะที่ทำกิจกรรมร่วมกันเป็นกลุ่ม เพื่อบ่งบอกถึงการยอมรับ และความเป็นมิตรกับเพื่อนประกอบด้วยลักษณะต่างๆ ดังนี้

1. การพูด หมายถึง การใช้คำพูดกับเพื่อน กล่าวพูด ไม่ประหม่า ไม่เคอะเขิน ดังรายละเอียดต่อไปนี้
 - 1.1 การใช้คำสุภาพ หมายถึง การที่เด็กใช้คำพูดกับเพื่อนอย่างไพเราะมีหางเสียง (ครับ, ค่ะ) ขณะปฏิบัติกิจกรรมการเคลื่อนไหวประกอบเพลง
 - 1.2 การพูดด้วยเสียงนุ่มนวล หมายถึง การที่เด็กพูดคุยกับเพื่อนด้วยน้ำเสียงนุ่มนวล ไม่ตะโกน เสียงดังขณะทำกิจกรรมการเคลื่อนไหวประกอบเพลง
 - 1.3 การเรียกชื่อเพื่อนร่วมทำกิจกรรม หมายถึง การที่เด็กใช้คำพูดท่าทางบอกเพื่อนมาร่วมทำกิจกรรมการเคลื่อนไหวประกอบเพลง
2. การแสดงออก หมายถึง การที่เด็กแสดงท่าทางในการทำกิจกรรมการเคลื่อนไหวประกอบเพลงด้วยความมั่นใจ คล่องแคล่ว กระฉับกระเฉง ไม่ประหม่า ไม่อาย ไม่เคอะเขิน ดังรายละเอียดต่อไปนี้
 - 2.1 การยิ้มแย้มแจ่มใสขณะคุยกับเพื่อน หมายถึง การที่เด็กสนทนากับเพื่อนด้วยใบหน้ายิ้มแย้มขณะทำกิจกรรมการเคลื่อนไหวประกอบเพลง
 - 2.2 การสบตาเพื่อนขณะพูด หมายถึง การที่เด็กมองหน้าสบตากับเพื่อนที่เด็กพูดด้วยไม่ก้มหน้าขณะพูดกับเพื่อนขณะทำกิจกรรมการเคลื่อนไหวประกอบเพลง
 - 2.3 การสนใจในการกระทำของเพื่อน หมายถึง การที่เด็กให้ความสนใจในการกระทำของเพื่อนขณะทำกิจกรรมการเคลื่อนไหวประกอบเพลง
3. การมีส่วนร่วมกับเพื่อน หมายถึง การแสดงความสนใจในกิจกรรมที่จะทำกับเพื่อนพร้อมเป็นอาสาสมัครและสนุกกับการทำกิจกรรมการเคลื่อนไหวประกอบเพลง ดังรายละเอียดต่อไปนี้
 - 3.1 การปฏิบัติตามข้อตกลง คือ การทำตามข้อตกลง ขณะปฏิบัติกิจกรรมการเคลื่อนไหวประกอบเพลงกับเพื่อนและครู
 - 3.2 การให้ความร่วมมือกับกิจกรรมในกลุ่มดี หมายถึง การร่วมกิจกรรมกับเพื่อนและครูด้วยความเป็นมิตร เช่น ทำตามข้อตกลงที่ครูกำหนดไว้ได้ มีส่วนร่วมทำกิจกรรมกับเพื่อนโดยไม่ทะเลาะหรือขัดแย้งกัน ใช้คำพูดหรือท่าทางบอกหรือนำเพื่อนขณะร่วมมือกันการเคลื่อนไหวประกอบเพลง
 - 3.3 การช่วยเหลือกันในการแก้ปัญหา คือ การช่วยเหลือกันในการแก้ปัญหา ขณะปฏิบัติกิจกรรมการเคลื่อนไหวประกอบเพลงกับเพื่อนและครู
4. แบบประเมินการพัฒนาสัมพันธภาพของเด็กปฐมวัย เป็นการบันทึกทั้งในรูปของความถี่ (จำนวนครั้ง) และระดับคุณภาพของพฤติกรรมวัดเป็น 3 ระดับคะแนน คือ มาก(2) ปานกลาง(1) น้อย(0)

5. ประเมินขั้นตอนกิจกรรมการเคลื่อนไหวประกอบเพลง โดยผู้วิจัยและผู้ช่วยผู้วิจัย 2 คน รวมผู้ประเมิน 3 คน ทำการประเมินในวันสุดท้ายของสัปดาห์ ได้แก่ วันศุกร์ ทำการประเมินและบันทึกแบบประเมินการพัฒนาสัมพันธภาพในขั้นตอนกิจกรรมเมื่อสิ้นสุดการทดลองแล้วผู้วิจัยนำข้อมูลมาวิเคราะห์ด้วยวิธีทางสถิติ

ข้อปฏิบัติในการประเมิน

1. เขียนชื่อผู้ประเมิน ชื่อนักเรียน วัน เดือน ปี ที่ประเมิน
2. ผู้วิจัยและผู้ช่วยผู้วิจัย 2 คน รวมผู้ประเมิน 3 คน ทำการประเมินการพัฒนาสัมพันธภาพของเด็กปฐมวัย
3. การประเมินให้ผู้ประเมินทั้ง 3 คน คือ ผู้วิจัย และผู้ช่วยผู้วิจัย 2 คน ทำการประเมินพร้อมกันในขั้นตอนกิจกรรม

การบันทึกการสังเกต

เมื่อการพัฒนาสัมพันธภาพตรงกับข้อใด และช่องระดับคะแนนการพัฒนาสัมพันธภาพตรงกับข้อใด ให้ทำเครื่องหมาย / ลงในช่องนั้น ถ้าเกิดการพัฒนาสัมพันธภาพและช่องระดับคะแนนการพัฒนาสัมพันธภาพซ้ำช่องเดิมให้ทำเครื่องหมาย / เพิ่มลงในช่องเดิมตามจำนวนครั้งที่เกิดซ้ำ

การให้คะแนน

มาก	หมายถึง เด็กแสดงการพูด แสดงท่าทาง มีส่วนร่วมเป็นอย่างดี	ให้ 2 คะแนน
ปานกลาง	หมายถึง เด็กไม่ค่อยพูดพูด ไม่ค่อยแสดงท่าทางมีส่วนร่วมบ้าง	ให้ 1 คะแนน
น้อย	หมายถึง เด็กไม่พูด ไม่แสดงท่าทาง ไม่มีส่วนร่วม	ให้ 0 คะแนน

หมายเหตุ ถ้าพบเครื่องหมาย / ในช่องระดับคะแนนใดก็ให้คะแนนเท่ากับช่องระดับคะแนนนั้น และถ้าพบเครื่องหมาย / ในข้อ และช่องระดับคะแนนใดให้นำจำนวนที่ซ้ำคู่กับช่องระดับคะแนนในช่องนั้น เช่น ในช่วงระดับคะแนนมากให้ 2 คะแนน ซ้ำ 2 ครั้ง รวมคะแนนเท่ากับ 4 คะแนน เป็นต้น

แบบประเมินการพัฒนาสัมพันธภาพของเด็กปฐมวัย

ชื่อผู้สังเกต.....นามสกุล.....เป็นผู้สังเกตคนที่.....
 ชื่อนักเรียน.....นามสกุล.....กลุ่มที่.....ชั้นอนุบาล 1
 วันที่.....เดือน.....พ.ศ. 2547

คำชี้แจง ชี้ดเครื่องหมาย / ลงในช่องระดับคะแนนตามจำนวนครั้งที่เด็กแสดงพฤติกรรม

การพัฒนาสัมพันธภาพ	ระดับคะแนน			หมายเหตุ
	มาก (2)	ปานกลาง(1)	น้อย(0)	
1. การพูด				
1.1 การใช้คำอย่างสุภาพ				
1.2 การพูดด้วยน้ำเสียงนุ่มนวล				
1.3 การเรียกชื่อเพื่อนมาร่วมทำกิจกรรม				
2. การแสดงท่าทาง				
2.1 การยิ้มแย้มแจ่มใสขณะคุยกับเพื่อน				
2.2 การสบตาเพื่อนในขณะที่พูด				
2.3 การสนใจในการกระทำของเพื่อน				
3. การมีส่วนร่วมกับเพื่อน				
3.1 การปฏิบัติตามข้อตกลง				
3.2 การให้ความร่วมมือกับกิจกรรมในกลุ่มดี				
3.3 การช่วยเหลือกันในการแก้ปัญหา				

บันทึกพฤติกรรมเพิ่มเติม

.....

.....

.....

.....

ภาคผนวก ค

- คู่มือการใช้แผนการจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหวประกอบเพลง
- ตัวอย่างแผนการจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหวประกอบเพลง
- ตัวอย่างเพลงที่ใช้ในการจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหวประกอบเพลง

คู่มือการใช้แผนการจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหวประกอบเพลง

หลักการและเหตุผล

การส่งเสริมการพัฒนาสัมพันธภาพของเด็กปฐมวัย สามารถจัดประสบการณ์เพื่อส่งเสริมได้หลายวิธี และวิธีหนึ่งก็คือ การจัดกิจกรรมโดยใช้การเคลื่อนไหวประกอบเพลง แผนการจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหวประกอบเพลงที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น เป็นการจัดประสบการณ์ที่เน้นให้เด็กได้ลงมือปฏิบัติและเด็กจะได้รับประสบการณ์การลงมือปฏิบัติ และการยอมรับจากผู้อื่น และช่วยเสริมสร้างบุคลิกภาพ ช่วยให้เกิดพัฒนาการทั้งในด้านร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญา นอกจากนี้ จะช่วยให้เด็กมีโอกาส ทั้งความรู้สึกรักใคร่และพฤติกรรมต่างๆ ของตนเอง เพื่อเป็นการติดต่อสื่อสารและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้อื่น เป็นทางหนึ่งที่จะช่วยให้เด็กได้แสดงอารมณ์ไม่ติดขัด โดยไม่คิดก้าวร้าวผู้อื่น และยังส่งเสริมให้เด็กเกิดความร่วมมือ และสร้างสัมพันธ์ที่ดี ในกลุ่มตลอดจนการเข้าใจตนเองและผู้อื่น สามารถอยู่และทำงานร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ครูเป็นบุคคลที่มีความสำคัญในการสนับสนุนการเรียนรู้ของเด็ก ด้วยการจัดเตรียมสภาพแวดล้อม สื่อการเรียนการสอน สร้างบรรยากาศในการเรียนรู้ ให้การเสริมแรงโดยการกล่าวชมเชย ในการลงมือกระทำ ตลอดจนการช่วยเหลือตามความเหมาะสมซึ่งสิ่งต่างๆ เหล่านี้ จะก่อให้เกิดพฤติกรรมพัฒนาสัมพันธภาพขึ้นในเด็กปฐมวัย

จุดมุ่งหมาย

เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมพัฒนาสัมพันธภาพของเด็กปฐมวัยด้านการพูด การแสดงท่าทาง และการมีส่วนร่วมกับเพื่อน

การจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหวประกอบเพลงเพื่อการวิจัย

1. การจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหวประกอบเพลง จัดในช่วงกิจกรรมการเคลื่อนไหวและจังหวะ สัปดาห์ละ 3 วัน ได้แก่ วันจันทร์ วันพุธ วันศุกร์ วันละ 15 นาที
2. ให้เด็กๆ มีอิสระ ในการเคลื่อนไหว และการลงมือปฏิบัติการทดลองกับสื่อวัสดุอุปกรณ์ ที่ครูจัดให้บรรยากาศมีลักษณะเป็นกันเอง สนุกสนาน
3. สัปดาห์ที่ 1 สร้างความคุ้นเคยกับเด็ก
สัปดาห์ที่ 2 ดำเนินการเก็บข้อมูลพื้นฐานทุกด้าน ในช่วงกิจกรรมการเคลื่อนไหวและจังหวะ จากการจัดประสบการณ์แบบปกติ ประเมินและบันทึกแบบประเมินการพัฒนาสัมพันธภาพของเด็กปฐมวัยที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัย 2 คน รวมผู้ประเมินจำนวน 3 คน
สัปดาห์ที่ 3-10 ดำเนินการจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหวประกอบเพลง ในช่วงกิจกรรมการเคลื่อนไหวและจังหวะ ประเมินและบันทึกแบบประเมินการพัฒนาสัมพันธภาพของเด็กปฐมวัย โดยผู้วิจัย 2 คน รวมผู้ประเมิน 3 คน

บทบาทของครู

1. อธิบายข้อตกลงเบื้องต้นเกี่ยวกับการทำกิจกรรมในแต่ละครั้ง แนะนำสื่อและวัสดุอุปกรณ์ที่เด็กและครูเตรียมไว้
2. กระตุ้นให้เด็กได้ทำกิจกรรมร่วมกันอย่างทั่วถึง

3. ใช้คำพูดหรือคำถามโน้มน้าวให้เด็กช่วยกันคิดทำทาง ให้คำชมเชยและกำลังใจเมื่อเด็กลงมือกระทำ และมีความหมายยอมรับความคิดเห็นของเด็กเพื่อกระตุ้นให้เด็กเกิดการพัฒนาสัมพันธภาพกับเพื่อน

4. ครูใช้คำพูดหรือคำถามเพื่อให้เด็กมีส่วนร่วมสนทนาในชั้นสรุป

5. เปิดโอกาสให้เด็กพูด แสดงทำทาง และมีส่วนร่วมกับเพื่อน

แผนการจัดกิจกรรม

สัปดาห์ที่ 1

เพลงที่ 1 “เต็นระบำ”

เวลา 15 นาที

- จุดประสงค์**
1. เพื่อให้เด็กทำกิจกรรมเคลื่อนไหวด้วยการแสดงท่าทางการพูดและการมีส่วนร่วมด้วยเพื่อน
 2. ร่วมกิจกรรมด้วยความสนใจและสนุกสนาน
 3. ปฏิบัติตามข้อตกลงของกลุ่มได้

การดำเนินกิจกรรม

ขั้นนำ

1. ครูทักทาย สนทนา พูดคุย
2. ครูแนะนำเพลง “เต็นระบำ” พร้อมแนะนำอุปกรณ์ (พู่ฟาง)
3. บอกจุดประสงค์ของกิจกรรมให้เด็กทราบ

ขั้นดำเนินกิจกรรม

1. เด็กวางแผนร่วมกับเพื่อนและครูช่วยกันคิดท่าที่ใช้ประกอบเพลง เต็นระบำ
2. ครูเปิดเพลงให้เด็กเคลื่อนไหวตามท่าทางที่ได้ตกลงกันไว้ เมื่อเพลงหยุดให้จับคู่กับเพื่อนที่มีพู่สีเดียวกัน (เปลี่ยนพู่กับเพื่อน สนทนาพูดคุยถึงลักษณะท่าทางที่ช่วยกันคิด)

ขั้นสรุป

ให้เด็กร่วมกันสรุปถึงท่าทางที่ใช้ประกอบเพลงและสนทนาถึงผลของกิจกรรม

สื่อการเรียนรู้การสอน

1. เพลง “เต็นระบำ”
2. พู่ฟาง

การประเมินผล

สังเกตการพัฒนาสัมพันธภาพของเด็กปฐมวัยในขั้นดำเนินกิจกรรมโดยใช้แบบประเมินการพัฒนาสัมพันธภาพ

แผนการจัดกิจกรรม

สัปดาห์ที่ 1

เพลงที่ 2 “ฉันเป็นคนพิเศษ”

เวลา 15 นาที

จุดประสงค์ 1. เพื่อให้เด็กทำกิจกรรมเคลื่อนไหวด้วยการแสดงท่าทางการพูดและการมีส่วนร่วมกับเพื่อน

2. ร่วมกิจกรรมด้วยความสนใจและสนุกสนาน

3. ปฏิบัติตามข้อตกลงของกลุ่มได้

การดำเนินกิจกรรม

ขั้นนำ

1. ครูทักทาย สันทนา พูดคุย
2. ครูแนะนำเพลง “ฉันเป็นคนพิเศษ” และแนะนำแถบผ้าสีที่ใช้ประกอบกิจกรรม
3. บอกจุดประสงค์ของกิจกรรมให้เด็กทราบ

ขั้นดำเนินกิจกรรม

1. ให้เด็กสำรวจอุปกรณ์แล้วลองหาวิธีทำให้ผ้าเคลื่อนไหว
2. เด็กวางแผนร่วมกับเพื่อนและครูช่วยกันคิดทำที่ใช้ประกอบเพลง
3. ครูเปิดเพลงให้เด็กเคลื่อนไหวตามท่าทางที่วางไว้
4. เมื่อเพลงหยุด แลกเปลี่ยนแถบผ้ากับเพื่อน นำผ้าไปคล้องคอให้เพื่อน (หรือผูกที่ใดที่หนึ่งตามความจินตนาการ / พูดคุยกับเพื่อน)

ขั้นสรุป

ครูและเด็กร่วมกันสรุปถึงการแสดงท่าทางและการพูดและการมีส่วนร่วมกับเพื่อนขณะปฏิบัติกิจกรรมการเคลื่อนไหวประกอบเพลง “ฉันเป็นคนพิเศษ”

สื่อการเรียนการสอน

1. เพลง “ฉันเป็นคนพิเศษ”
2. แถบผ้าสีต่างๆ

การประเมินผล

สังเกตการพัฒนาสัมพันธภาพของเด็กปฐมวัยในขั้นดำเนินกิจกรรมโดยใช้แบบประเมินการพัฒนาสัมพันธภาพ

แผนการจัดกิจกรรม

สัปดาห์ที่ 1

เพลงที่ 3 "บอกว่ำนารักจัง"

เวลา 15 นาที

- จุดประสงค์**
1. เพื่อให้เด็กทำกิจกรรมเคลื่อนไหวด้วยการแสดงท่าทางการพูดและการมีส่วนร่วมกับเพื่อน
 2. ร่วมกิจกรรมด้วยความสนใจและสนุกสนาน
 3. ปฏิบัติตามข้อตกลงของกลุ่มได้

การดำเนินกิจกรรม

ขั้นนำ

1. ครูทักทาย สनทนา พูดคุย
2. ครูแนะนำเพลง "บอกว่ำนารักจัง" พร้อมแนะนำอุปกรณ์ (ดอกกุหลาบ)
3. บอกจุดประสงค์ของกิจกรรมให้เด็กทราบ

ขั้นดำเนินกิจกรรม

1. เด็กวางแผนร่วมกับเพื่อนและครูช่วยกันคิดทำที่ใช้ประกอบเพลง บอกว่ำนารักจัง
2. ครูเปิดเพลงให้เด็กเคลื่อนไหวตามท่าทางที่ได้ตกลงกันไว้ และ แสดงท่าทางตามที่ได้ตกลงกันไว้
3. เมื่อเพลงหยุดให้สลับคู่กัน จนถึงคู่สุดท้าย ให้แลกดอกไม้กับคู่ตนเองพร้อมทั้งสนทนาพูดคุยกับเพื่อน

ขั้นสรุป

1. ครูให้เด็กช่วยกันจัดดอกไม้ใส่แจกันเพื่อเปิดโอกาสให้เด็กได้พูดคุยกับเพื่อน
2. ครูและเด็กร่วมกันสรุปถึงการแสดงท่าทางประกอบเพลง และการพูดคุยกับเพื่อนขณะปฏิบัติกิจกรรม เด็กได้ทำท่าทาง ตามที่วางแผนไว้หรือไม่เพราะอะไร

สื่อการเรียนการสอน

1. เพลง "บอกว่ำนารักจัง"
2. ดอกกุหลาบ

การประเมินผล

สังเกตการพัฒนาสัมพันธภาพของเด็กปฐมวัยในขั้นดำเนินกิจกรรมโดยใช้แบบประเมินการพัฒนาสัมพันธภาพ

แผนการจัดกิจกรรม

สัปดาห์ที่ 2

เพลงที่ 1 “ออกกำลัง”

เวลา 15 นาที

- จุดประสงค์**
1. เพื่อให้เด็กทำกิจกรรมเคลื่อนไหวด้วยการแสดงท่าทางการพูดและการมีส่วนร่วมกับเพื่อน
 2. ร่วมกิจกรรมด้วยความสนใจและสนุกสนาน
 3. ปฏิบัติตามข้อตกลงของกลุ่มได้

การดำเนินกิจกรรม

ขั้นนำ

1. ครูทักทาย สนทนา พูดคุย
2. ครูแนะนำเพลง “ออกกำลัง” พร้อมแนะนำอุปกรณ์ (ฮูลาฮูป)
3. บอกจุดประสงค์ของกิจกรรมให้เด็กทราบ

ขั้นดำเนินกิจกรรม

1. เด็กวางแผนร่วมกับเพื่อนและครูช่วยกันคิดท่าทางที่ใช้ประกอบเพลง ออกกำลัง
2. ครูเปิดเพลงให้เด็กเคลื่อนไหวตามท่าทางที่ได้ตกลงกันไว้ และ แสดงท่าทางตามที่ได้ตกลงกันไว้ไปพร้อมกับอุปกรณ์
3. เมื่อเพลงหยุดให้เด็กๆ ช่วยกันคิดว่าทำอะไรที่จะเข้าไปอยู่ในห่วงด้วยกันกับเพื่อนๆ ได้

ขั้นสรุป

ครูให้เด็กช่วยกันจัดสรุปถึงการแสดงท่าทางและการพูดคุยกับเพื่อนขณะปฏิบัติกิจกรรมเด็กได้ทำตามท่าทางตามที่วางแผนไว้หรือไม่ เพราะอะไร

สื่อการเรียนการสอน

1. เพลง “ออกกำลัง”
2. ห่วงฮูลาฮูป

การประเมินผล

สังเกตความเปลี่ยนแปลงของเด็กจากการพูด การแสดงท่าทาง และการมีส่วนร่วมกับเพื่อน

แผนการจัดกิจกรรม

สัปดาห์ที่ 2

เพลงที่ 2 “ซิกกาบูม”

เวลา 15 นาที

- จุดประสงค์**
1. เพื่อให้เด็กทำกิจกรรมเคลื่อนไหวด้วยการแสดงท่าทางการพูดและการมีส่วนร่วมกับเพื่อน
 2. ร่วมกิจกรรมด้วยความสนใจและสนุกสนาน
 3. ปฏิบัติตามข้อตกลงของกลุ่มได้

การดำเนินกิจกรรม

ขั้นนำ

1. ครูทักทาย สันทนา พูดคุย
2. ครูแนะนำเพลง “ซิกกาบูม” พร้อมแนะนำอุปกรณ์ (แถบผ้าสีคนละ 2 ชิ้น)
3. บอกจุดประสงค์ของกิจกรรมให้เด็กทราบ

ขั้นดำเนินกิจกรรม

1. เด็กวางแผนร่วมกับเพื่อนและครูช่วยกันคิดท่าที่ใช้ประกอบเพลง ซิกกาบูม
2. ครูเปิดเพลงให้เด็กเคลื่อนไหวตามท่าทางที่ได้ตกลงกันไว้ เมื่อเพลงหยุด ให้นำผ้าไปคล้องคอ แลกเปลี่ยนกับเพื่อนคนอื่นสลับหมุนเวียนกันไป พร้อมทั้งสันทนาพูดคุยกับเพื่อน
3. ครูเปิดเพลงอีกครั้งให้เด็กปฏิบัติตามข้อ 2 เมื่อเพลงหยุดให้นำผ้าไปผูกเอวแลกเปลี่ยนกับเพื่อนคนอื่นสลับหมุนเวียนกันไป พร้อมทั้งสันทนาพูดคุยกับเพื่อน

ขั้นสรุป

เด็กสรุปร่วมกับครูถึงท่าทางที่ใช้ประกอบเพลง และสันทนาถึงผลของกิจกรรม

สื่อการเรียนการสอน

1. เพลง “เพลงซิกกาบูม”
2. แถบผ้าสี

การประเมินผล

สังเกตความเปลี่ยนแปลงของเด็กจากการพูด การแสดงท่าทาง และการมีส่วนร่วมกับเพื่อน

แผนการจัดกิจกรรม

สัปดาห์ที่ 2

เพลงที่ 3 “เมื่อพบกัน”

เวลา 15 นาที

- จุดประสงค์**
1. เพื่อให้เด็กทำกิจกรรมเคลื่อนไหวด้วยการแสดงท่าทางการพูดและการมีส่วนร่วมกับเพื่อน
 2. ร่วมกิจกรรมด้วยความสนใจและสนุกสนาน
 3. ปฏิบัติตามข้อตกลงของกลุ่มได้

การดำเนินกิจกรรม

ขั้นนำ

1. ครูทักทาย สันทนา พูดคุย
2. ครูแนะนำเพลง “เมื่อพบกัน”
3. บอกจุดประสงค์ของกิจกรรมให้เด็กทราบ

ขั้นดำเนินกิจกรรม

1. ให้เด็กเลือกจับคู่กับเพื่อน และให้เด็กยืนหันหน้าเข้าหาคู่ของตน
2. เด็กวางแผนร่วมกับเพื่อนและครู ช่วยกันคิดท่าทางที่ใช้ประกอบ เพลง “เมื่อพบกัน”
3. ครูเปิดเพลงให้เด็กเคลื่อนไหวตามท่าทางที่ตกลงกันไว้ เมื่อเพลงหยุดให้เด็กสลับคู่กับเพื่อนและ สันทนากับคู่ของตนเอง
4. ให้เด็กปฏิบัติซ้ำอีกครั้งหนึ่ง

ขั้นสรุป

เด็กสรุปร่วมกับครูถึงท่าทางที่ใช้ประกอบเพลง และสันทนาถึงผลของกิจกรรม

สื่อการเรียนการสอน

เพลง “เมื่อพบกัน”

การประเมินผล

สังเกตการพัฒนาสัมพันธภาพของเด็กปฐมวัย ในขั้นดำเนินกิจกรรมโดยใช้แบบประเมินการ พัฒนาสัมพันธภาพ

ตัวอย่างเพลง

เพลงที่ใช้ในการจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหวประกอบเพลง
สัปดาห์ที่ 1

เพลง “เดินระบำ”

คำร้อง / ทำนอง แพง ชินพงศ์

ชูมือซ้ายและชูมือขวา
แล้วกระโดดสลับขาไปมา
ส่ายสะโพกโยกเอวไปมา
เชิญพวกเราเดินระบำกันเถอะ

เพลง “ฉันเป็นคนพิเศษ”

คำร้อง / ทำนอง สุภาพร เทพยสุวรรณ

มองดูฉันให้ดีซิ
มองดูฉันให้ดีซิ
ฉันนี่เป็นคนพิเศษ (2)
ลา ลา ลา ลา

เพลง “บอกว่า...น่ารักจัง”

คำร้อง / ทำนอง วัชรพล สายทิพย์, แพง ชินพงศ์

บอกกับคนซ้ายมือว่าน่ารักจัง
บอกกับคนขวามือว่าน่ารักจัง (2)
บอกกับเพื่อนทุกคน ทุกๆ คน
บอกกับเพื่อนทุกคน ไม่เว้นสักคน
บอกกับเพื่อนทุกคน ทุกคน บอกว่าน่ารักจัง

ตัวอย่างเพลง

เพลงที่ใช้ในการจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหวประกอบเพลง
สัปดาห์ที่ 2

เพลง "ออกกำลัง"

คำร้อง สุภาพร เทพยสุวรรณ

กระโดดขึ้นสายตัวไป
แล้วหมุนตัวไปรอบๆ
ชูมือซ้าย ชูมือขวาแล้วตบพร้อมกัน
ชูมือขวา ชูมือซ้าย โกงค่านับให้กัน

เพลง "ซิกกาบุม"

คำร้อง / ทำนอง อาจารย์เตือนใจ ศรีมารุต

ซิก ๆ ๆ กาบุม
ซิก ๆ ๆ กาบุม
ซิก ๆ ๆ กาบุม
บุม ๆ ๆ ๆ ดาเฮ
หมุน ๆ ๆ มือพลัน (ซ้ำ)
หมุนตัวให้หัน
แล้วย่ำเท้าเดินกันไป

เพลง "เมื่อพบกัน"

คำร้อง อาจารย์ศรีนวล รัตนสุวรรณ

ฉันกับเธอเจอกันแทบทุกวันเชียวเออ
เมื่อเจอกันเราทักกันเพื่อสมานไมตรี
ยิ้มให้กันที่ไรสุขหัวใจเปรมปรีดิ์
รีบพูดจาพาสวัสดีลาก่อน

ประวัติย่อผู้วิจัย

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ	นางสาวธนาภรณ์ ธนิตย์ธีรพันธ์
สถานที่เกิด	อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	68/1017 หมู่ 7 ถ. รามคำแหง เขตมีนบุรี กรุงเทพมหานคร 10510
สถานที่ทำงาน	โรงเรียนอนุบาลสงขลา ซอยโชคชัย 4 เขตลาดพร้าว กรุงเทพมหานคร
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ. 2524	มัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนสตรียะลา
พ.ศ. 2526	ป.กศ.สูง (การอนุบาลศึกษา) วิทยาลัยครูยะลา
พ.ศ. 2530	คบ. (การอนุบาลศึกษา) วิทยาลัยครูสงขลา
พ.ศ. 2547	กศ.ม. (การศึกษาปฐมวัย) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ